

378(477)
С765

Національний університет
"Києво-Могилянська академія"

Становлення третього циклу освіти в Україні:
дослідницькі університети

Київ 2009

Національний університет
«Києво-Мстилянська академія»

СТАНОВЛЕННЯ ТРЕТЬОГО ЦИКЛУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:

Дослідницькі університети

Дарунок Видавничої Ради
НаУКМА

Київ
2009

ББК 74.58(4УКР)

С76

*Збірник видано в рамках виконання науково-дослідної роботи
«Розробка науково-освітніх принципів та нормативно-правових за-
сад впровадження докторських (Ph.D) програм в Україні»,
що фінансується із коштів державного бюджету*

Авторський колектив:

В. П. Моренець, М. І. Винницький, Л. І. Кострова,
Ю. І. Матвеева, М. О. Белешко

Проведено аналіз західного досвіду поєднання науки та освіти в університетах та здійснено оцінку правових можливостей впровадження нової моделі університетів західного зразка в умовах чинного законодавства. Запропоновано введення в Україні акредитованого третього циклу вищої освіти, що забезпечує органічну єдність науки і освіти відповідно до вимог Єдиного європейського освітнього і наукового простору - структуровані докторські програми (Ph.D). Обґрунтовано доцільність введення, в рамках наявного в Україні ранжування навчальних закладів, вищого, п'ятого рівня акредитації університетів, яким забезпечується підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації у відповідності з європейськими вимогами. Підготовлено пакет нормативно-правових документів, спрямованих на впровадження моделі університетів європейського зразка в умовах чинного законодавства.

Усі авторські права застережено.

Передрук і розповсюдження можливі тільки з дозволу НАУКМА

Упорядник А. І. Кострова

Зміст

Вступ	5
-------	---

ЧАСТИНА I.

1. Де наукове природно єднається з науковим?	8
2. Систематизація західного досвіду поєднання наукової та навчальної діяльності	11
3. Впровадження третього циклу вищої освіти: ключ до успіху Болонського процесу	17

ЧАСТИНА II

1. Імплементация західної моделі науково-навчальної діяльності університетів у вітчизняну освітню систему та організаційно-адміністративна модель поєднання наукової та навчальної діяльності	28
2. І Нормативно-правова база впровадження моделі університетів європейського зразка в Україні	32
2.1. ()пис документів	32
2.2. Проекти нормативно-правових документів для впровадження моделі університетів європейського зразка в Україні	40
2.2.1. І Проект «Положення про Університет п'ятого (V) рівня акредитації»	40
2.2.2. Критерії надання ВНЗ статусу Університету п'ятого рівня акредитації (проект)	47
2.2.3. Проект «Положення про науково-навчальний центр»	55
2.2.4. Проект змін до чинного «Порядку про присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»	60
2.2.5. Проект змін до чинного «Порядку присвоєння вчених звань доцента і професора»	65
2.2.6. Проект змін до Закону України «Про вищу освіту» Від 17.02.2002 № 2984-III»	66

2.2.7.	Проект змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991	85
2.2.8.	Спрямування на проведення наукових досліджень податку на додану вартість із коштів, які зароблені університетами п'ятого рівня акредитації	92
2.2.9.	Виведення коштів, які заробляють університети п'ятого рівня акредитації самостійно, зі спеціального фонду державного бюджету з правом проведення операцій із цими коштами безпосередньо через банки України	95
2.2.10	Звільнення університетів п'ятого рівня акредитації при закупівлі товарів, робіт і послуг за рахунок зароблених коштів від необхідності проведення тендеру	98
2.2.11.	Відрядження студентів, аспірантів, докторантів (проблема мобільності молодих учених)	98
2.2.12.	Звільнення від митної сплати за літературу та дослідницьке обладнання, що передається університетам п'ятого рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами для виконання наукових досліджень тощо	102

ДОДАТКИ

1.	Державна цільова науково-технічна та соціальна програма «Наука в університетах» на 2008-2012 роки (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1155)	104
1,	Зміни до Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008-2012 роки (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2007 р. № 1000)	109
3.	Положення про дослідницький університет України (проект)	111
4.	Критерії діяльності дослідницького університету України (проект)	122

Вступ

Метою Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008-2012 роки визначено «активізацію наукової діяльності університетів та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом». Програму логічно було б спрямувати і на виконання Україною Болонських зобов'язань стосовно впровадження до 2010 р. третього циклу вищої освіти (який завершується присудженням ступеня «доктор філософії» (Ph.D). Заради цього можуть докорінні зміни у способі підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, які можуть бути здійснені через розробку і поетапне відкриття структурованих докторських програм в університетах у рамках обмеженого експерименту без втрати МОНУ контролю над цим процесом.

Державна програма «Наука в університетах» повинна запропонувати інструментарій для введення об'єктивної диференціації між тими вітчизняними ВНЗ, які покликані бути якісними ретрансляторами уже набутої суспільством суми знань, і тими, які цю суму знань примножують у процесі власної науково-навчальної діяльності. Ці останні можна називати університетами нового типу («сучасними», «дослідницькими», «новаторськими», «передовими» тощо). У липні 2009 р. перевага була віддана визначенню **«дослідницький університет»**, і постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. (№ 799) цей вищий статус було надано Національному університетові «Києво-Могилянська академія». 23 вересня 2009 р. Кабінет Міністрів України визнав дослідницькими ще п'ять вищих навчальних закладів зі статусом «національного», затвердивши при цьому «Положення про дослідницький університет України» та «Критерії діяльності дослідницького університету України». Автори цієї книжки разом з представниками Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут», Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого тз. Національного аграрного університету були залучені МОНУ до підготовки первісних

версій цих базових нормативних документів, що також свідчить про позитивне ставлення до наших кроків у реформуванні третього циклу освіти. Хоча слід відразу зазначити, що запропоновані і підтримані усіма згаданими розробниками відносні (щодо фактичного розміру ВНЗ) показники в остаточному підсумку були замінені в «Критеріях...» на абсолютні, із чим важко погодитися, про що буде далі.

Поглиблене вивчення проблеми переконує в тому, що можливості Державної програми «Наука в університетах» та потенціал дослідницьких університетів мають бути використані не задля множення науково-дослідних центрів/інститутів під дахом університетів (які попри будь-які зусилля все одно виконуватимуть власні плани і стосовно навчальної площини самих університетів перебуватимуть на тій же дистанції, що й тепер на ній перебувають інститути НАНУ), а в подоланні розмежованості наукових досліджень і навчальної роботи. Відтак необхідно наголосити на головній меті розвитку вищої школи, а саме: на **поглибленні взаємодії науково-го сегменту університету з навчальним процесом.**

З цією метою група фахівців НаУКМА, залучених до виконання науково-дослідної теми *«Створення діючої моделі Докторської школи, що відповідає принципам третього циклу освіти Єдиного європейського освітнього простору»* (2009-2010 рр., керівник - професор, д. філол. н. В. П. Моренець, віце-президент НаУКМА з науково-навчальних студій), приділила особливу увагу розробці критеріїв та механізмів забезпечення науково-навчальної діяльності університетів шляхом створення відповідної нормативно-правової бази. Об'єктом вивчення тут виступали нинішні організаційно-структурні форми науково-навчальної діяльності вищих навчальних закладів та нормативно-правові документи, які її регулюють. Виявилось, що за логікою діючих в Україні акредитаційних рівнів і схем новий тип університету (безвідносно до наших власних уподобань) фактично відповідає V-му рівню акредитації. На сьогодні цього рівня в Україні немає, але наукове дослідження в тому і має свою специфіку, що дослідник мусить визнавати логіку фактів у межах прийнятих парадигм. Відтак ми вміщуємо у третій частині цієї книжки результати нашої роботи в тому вигляді, в якому вони вималювалися на червень 2009 року, себто до того, як було прийняте державне рішення йменувати університети нового типу «дослідницькими». Звісно, охоплено далеко не все, а проте ми намагалися бути максимально конкретними. При цьому ми попри все

живимо сподівання, що запропонована ієрархічна модель української вищої школи концептуально (принаймні в частині необхідності акредитувати програми третього циклу освіти) ще може стати в пригоді.

Хочемо ще раз наголосити, що у своїх пропозиціях і рішеннях ми виходили і виходимо з прагнення скоригувати гальмівне, на наш погляд, і по досі фактично домінантне уявлення про науку як окремий і самостійний сегмент університетської діяльності, що його можна і треба окремо інтенсифікувати і розвивати шляхом множення університетських науково-дослідних структур різної міри самостійності (аж до відокремлених науково-навчальних центрів). На нашу думку, це не так, і проблема полягає в подоланні вододілу (адміністративно і нормативно оформленого!) між дослідженням і навчанням. Постараємося аргументувати цю думку матеріалами, вміщеними у першій частині цієї книжки.

ЧАСТИНА I

1. Де наукове природно єднається з навчальним?

Суть Державної програми «Наука в університетах» ми розуміємо так: активізувати наукові дослідження в університетах і тим самим *піднести якість вищої освіти*. Іншими словами і без евфемізмів - подолати штучну розділеність науки та освіти, подолати цю штучну відрубність, не порушуючи наявного стану речей: є НАНУ, є МОНУ (завдання не з прости́х: ми знову йдемо особливим шляхом між Сциллою і Харибдою вітчизняного ландшафту...).

Себто йдеться передовсім про посилення вищої школи, а не самих по собі фундаментальних чи прикладних наукових досліджень, для чого за визначенням існує НАНУ. А це значить, що стосовно університету йдеться не так про самі наукові дослідження, як про їх роль у процесі суспільного інтелектуального самовідтворення, так само за визначенням забезпечуваного саме вищою школою.

Тепер питання: в якій точці цього процесу наукове начало нерозривно й органічно зливається з навчальним? На якому етапі «лабораторія» стає аудиторією, а «слухач» - суб'єктом наукової дії? Світовий досвід незаперечно свідчить: такою єдиною природною точкою (чи площиною) є третій, вищий освітній цикл, цикл підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації, а таким суб'єктом - аспірант, точніше, у європейській традиції - докторант, слухач структурованих докторських програм, молодий науковець і водночас підмайстер у визнаних майстрів: той, хто навчається в процесі власних досліджень, а ці останні викладає академічній спільноті у вигляді результатів, що стають новим навчальним матеріалом. В одній особі і засвоювач знань, і продуцент нових ідей, і їх упоширювач. Саме досягнута на цьому етапі єдність науки та освіти забезпечує якість усіх інших рівнів вищої школи (бакалаврського і магістерського).

Немає сумніву і в тому, що базою третього циклу освіти є розвинуті наукові осередки: інститути, школи, лабораторії, групи, центри тощо. Ці наукові осередки можуть прибирати різних організаційних форм, однак функціонально так чи так вони виявляються нау-

ково-навчальними центрами. Важливо наголосити, що завдання, функції та характер діяльності таких науково-навчальних центрів ЮСТОНО відрізняються від покликання кафедр. Адже кафедра забезпечує виконання навчальних планів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) циклів освіти, кафедра запрошує на викладання лекторів і професорів, яким платить саме за викладання, за реальні «години»: усім відома сувора фінансова звітність витрачання коштів за статтею «освіта». А «наука» - це і буквально, і фігурально - окрема «стаття» (навіть у самому Міністерстві освіти і науки України ці структурні підрозділи контролюються різними департаментами).

Тим часом науково-навчальний центр формується з науковців, що викладають, з дослідників, включених у навчальний процес, і саме тут оця «різностатейність» може і має долатися. Як саме? Конкретно і без претензій на істинність в останній інстанції ми даємо на це відповідь своїм пакетом матеріалів, уміщених у другій частині цієї книжки, зокрема й типовим «Положенням про науково-навчальний центр», що його ми передали до Міністерства.

Ми не будемо віднімати час і увагу читачів, постатейно оприлюднюючи чи пункти цього Положення, що описують структуру науково-навчального центру, його характеристики, функції і критерії діяльності, Натомість хотілося б загострити увагу на принциповому моменті, а саме: на описаній вище і, сподіваймося, усіма бажаній єдності науки та освіти. Бо без цього ми ризикуємо стати на хибний шлях створення науково-дослідних і науково-виробничих інститутів під дахом університетів: якості вищій освіти це не додасть.

го академічні за функцією і покликанням науково-дослідні осередки, які діють «паралельно» до освітнього механізму, не виведуть цей останній на світовий рівень. Ми й так маємо потужний науково-дослідний світ НАНУ «паралельно до університету», і що з того? Адже вся справа - в подоланні цієї «паралельності»!

Зарадити цьому, на нашу думку, може реформування третього циклу освіти, сутнісні зміни у способі підготовки кадрів вищої наукової валіфікації. Наголошу: йдеться не про кінцевий продукт (безумовно важливий сам по собі), а про *процес підготовки*, що завизначенням і є наукою в університеті. Цей процес у нас не контролюється і не відстежується. Бакалаврські програми, що вводяться в проходять фаховий контроль — акредитуються, магістерські програми - так само, в результаті університетові присвоюється відповідний рівень (III або IV-й), тоді як аспірантські програми - ні,

бо й нічого тут ані оцінювати, ані акредитувати: курс філософії, іноземної мови плюс наявність бодай одного професора на кафедрі за шифром даної спеціальності; сам же перелік спеціальностей визначає ВАК - інституція, яка за процес підготовки не несе жодної відповідальності.

Зовсім інакше у світі, де реально існує третій цикл освіти, себто структуровані докторські програми, що виникають і здійснюються на базі науково-навчальних осередків (груп, лабораторій, центрів), - там, де з'являється інтелектуальна «критична маса» дослідників даної проблематики. Власне ця «критична маса» і породжує завжди специфіковані докторські програми, які мають своє придатне для оцінювання предметне наповнення, логіку поступу і контролю. У провідних університетах світу, де справді є наука, акцент робиться *на процесі*, на продукуванні, розвитку й циркуляції ідей. А його ефективність вимірюється не кількістю наукових центрів, а фактом активного наукового пошуку, головним суб'єктом яких є докторант, фактом реалізації науково-дослідних проєктів, головним виконавцем яких також є докторант: з цього випливають і дисертації, і новий навчальний матеріал, нові курси на основі авторських монографій, семінари, конференції, статті, наукові розробки. Такі програми можна оцінювати так само, як бакалаврські або магістерські. Якість такого процесу можна відстежувати, відповідно визначаючи і рівень освітніх послуг, що їх надає університет (за логікою в нашій системі це був би університет V-го рівня акредитації, що ним фактично і стає тепер дослідницький університет).

Саме в такій системі зникає «паралельність» високої академічної науки, яка розвивається не «обік» і не «при», а в університеті. Саме за наявності третього циклу освіти науково-навчальні центри починають відігравати унікальну роль продуцента й упоширювача науки в університеті. Себто ми так чи так впираємося у проблему реформи третього циклу освіти, фундаментом якої є науково-дослідні осередки, однаково відкриті і в наукову лабораторію, і в навчальну аудиторію структурованих докторських програм.

Університет, що досягає такої органічної єдності наукового пошуку й навчальної роботи, стає університетом нового типу, сьогодні в Україні - дослідницьким університетом. І річ не в тому, як його назвати, а в дієвих критеріях розрізнення закладів освіти: в одних наукові дослідження стають чинником інтелектуального самовідтворення суспільства, в інших відбувається ретрансляція відомого. Здається, це перспективно і з погляду акумулювання державних зу-

силь, нині розпорошених по широкому полю сотень університетів, і яких близько 90 - національні.

Насамкінець очевидне: потреба виділення в Україні кола науково освітніх центрів, де би накопичувалася критична наукова маса й ефективно використовувалися обмежені державні ресурси, давно назріла. Так, це можуть бути «дослідницькі університети» (фактично - університети V-го рівня акредитації). Але в кожному разі підхід до виділення цього кола слід шукати не тільки в статистиці наукових досягнень (навіть спільних з національною чи галузевими академіями наук), а й у здатності ВНЗ органічно поєднати науку з навчальним процесом. Саме в цьому - суть європейської моделі третього циклу освіти.

В країнах ЄС, що виконують вимоги Болонського процесу, основним двигуном і водночас основним суб'єктом наукового процесу в університеті визнано саме докторанта (Ph.D). Там немає практики державної атестації кожного окремого здобувача наукового ступеня (його присуджує університет, і це є одним із засадничих показників автономності університету!). Натомість у тій чи тій формі існує система державної або незалежної академічної акредитації *програм підготовки докторантів (Ph.D)*, що здійснюється університетами. Європейський докторант за визначенням є не студентом, а молодим науковцем, що обов'язково передбачає його прилучення до науково-педагогічного штату через той чи той університетський підрозділ.

Третій цикл освіти і є природною площиною органічного єднання науки та освіти в університеті. І саме в цьому світлі, на нашу думку, варто розуміти мету Програми «Наука в університетах», програми, «спрямованої на активізацію наукової діяльності університетів та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом».

2. Систематизація західного досвіду поєднання наукової та навчальної діяльності

У 2006 році Асоціація Європейських Університетів опублікувала результати аналізу стратегії розвитку та управління науковими дослідженнями в європейських університетах". Його метою було виявити базові питання, на яких акцентують свою увагу європейські

* Reichert S. Research Strategy Development and Management at European Universities / S. Reichert. - 2006. - EUA. - 23 p.

університети у розробці власної стратегії наукових досліджень. Цей проект здійснювала експерт Європейської Комісії Сибіл Райхерт (Sybille Reichert), яка відвідала 10 університетів з різних європейських країн: Нідерланди, Іспанія, Норвегія, Німеччина, Велика Британія, Данія, Фінляндія, Латвія, Італія, Ірландія.

Які ж питання виявились найважливішими у розробці стратегії розвитку наукових досліджень? Авторка дослідження вирізняє такі:

- Визначення пріоритетної наукової тематики.
- Розвиток міждисциплінарних досліджень.
- Збільшення обсягів фінансування за рахунок зовнішніх грантів.
- Поширення отриманих знань та розбудова тісної співпраці з промисловістю, створення інноваційного середовища.
- Розбудова регіональної мережі шляхом створення наукових та технологічних парків.
- Створення спільних наукових інфраструктур та інфраструктурних платформ.
- Залучення до роботи найкращих науковців та забезпечення високої якості навчання через дослідження, тобто докторських програм.

Як бачимо, виділені стратегічні напрями так чи так пов'язані з безсумнівною для усіх потребою забезпечення належної матеріально-технічної бази та інфраструктури для проведення сучасних наукових досліджень (це - речі очевидні). Проте насамкінець окремий пункт стосується навчальної площини, і ця площина - третій цикл, докторські (Ph.D) програми, поза якими годі говорити про природну взаємодію наукового і навчального сегментів університету. На думку дослідниці, ця взаємодія забезпечується саме докторськими програмами (Ph.D), що організаційно об'єднані в Докторські школи, діючі або ж активно створювані в більшості європейських університетів.

Стратегічні цілі, що їх ставлять перед собою європейські університети у сфері розвитку докторських програм, спрямовані на формування міцних зв'язків між докторськими та магістерськими програмами; тісну співпрацю з науково-дослідними осередками, де здійснюються найсучасніші дослідження; забезпечення високої якості наукового керівництва докторськими дослідженнями; розвиток міжнародного співробітництва, зокрема через створення спільних міжнародних докторських програм.

Саме в площині докторських програм навчання та наукове дослідження становлять органічну єдність, і для більшості елітних університетів докторська освіта (Ph.D) стає головним пріоритетом. Традиційно її розглядають як вхід до майбутньої академічної кар'єри.

Докторські програми у вигляді «третього циклу вищої освіти» були включені до Болонських декларацій на зустрічі Міністрів вищої освіти європейських країн в Берліні у 2003 році. Після берлінської зустрічі Асоціація Європейських Університетів (EUA) була уповноважена в рамках програми SOCRATES розпочати європейський проект «Докторські програми для Європейського суспільства знань» 2004-2005 рр. Метою проекту був збір даних та аналіз практики наявних докторських програм. Із 143 поданих заявок на участь у проекті було вибрано 48 університетів із 22 різних країн. Доробок проекту представлений у звіті базувався на результатах роботи 6 груп, які аналізували такі аспекти:

- Структура та організація докторських програм.
- Фінансування.
- Наукове керівництво та забезпечення високої якості (критерії оцінки якості).
- Інноваційна практика, що включає структуровані міждисциплінарні програми, співробітництво з промисловістю, бізнесом, розвиток докторських шкіл.
- Спільні докторські програми.
- Контрольна група (що аналізувала всі питання).

Було виявлено, що в країнах Європи існує два підходи до структури докторських програм.

1. *Індивідуальні програми*, що базуються на неформально-формальному альянсі між науковим керівником та докторантом (так звана, модель «підмайстра») без етапу структурованого вивчення курсів (фактично - це наша дотеперішня практика підготовки аспіранта).

2. *Структуровані програми*, які реалізуються у межах науково-дослідної групи або докторської школи (Graduate School, Doctoral School) і передбачають два етапи: навчання (обов'язкові та вибіркові курси та модулі) та наукове дослідження.

Різноманітність наукових дисциплін є суттєвим каменем спотикання в організації докторської освіти в Європі. У різних галузях

^{*} Doctoral Programmes for the European Knowledge Society. Report on the EUA Doctoral Programmes Project 2004-2005. – EUA Publication. – 2005. – 46 p.

докторські програми мають значні відмінності у проведенні досліджень, що пов'язано з різними методологіями, інструментаріями (засобами) та шляхами (методами) аналізу даних. Потреба в специфічних підходах часто зумовлена відмінностями між різними галузями науки, а не особливостями (відмінностями) різних країн, культур та інституцій. Дисциплінарні відмінності є важливими, але здебільшого їх вага переоцінюється з метою зберегти стару практику і традиції й уникнути реорганізації та модернізації докторських програм.

Структуровані докторські програми передбачають **спеціальні курси**, пов'язані з науковою (професійною) діяльністю (*research skills*), які включають:

- методологію досліджень та експериментальні засоби;
- менеджмент наукових досліджень;
- написання наукових текстів та підготовку публікацій;
- наукове письмо англійською мовою;
- наукову етику та права інтелектуальної власності тощо

навчання **суміжним навичкам** та розвиток індивідуальних здібностей (*transferable skills*), а саме:

- комунікаційні здібності;
- написання проектів та інших документів
- робота в команді;
- менеджмент (фінансовий, HR);
- лідерські навички;
- кар'єрний менеджмент, що включає техніку пошуку роботи тощо.

В структурованій частині докторської програми (курсах) для створення міжнародних мобільних модулів визнається доцільним використання ECTS (European Credit Transfer System), проте на етапі проведення наукових досліджень і роботи над дисертацією кредитне оцінювання як інструментарій для контролю і вимірювання поступального руху докторанта визнається недоречним.

У деяких європейських країнах викладання є обов'язком докторантів як частина навчання комунікаційним та дидактичним навичкам (Угорщина, Словаччина, Чеська Республіка, Нідерланди та ін.). Водночас у звіті наголошується, що важливо чітко визначити часовий ліміт цих педагогічних обов'язків і не використовувати докторантів як джерело дешевої робочої сили. Є університети, де докторантам дозволяють працювати асистентами викладачів за заробітну плату, що часто використовується як джерело заробітку на

фінальному етапі докторського навчання, коли грант на навчання закінчується.

Суть і мета підготовки докторантів полягає у навчанні ЧЕРЕЗ наукові дослідження, а не навчанні ДЛЯ наукових досліджень. Докторанти мають бути залучені як партнери та співдослідники до виконання наукових проектів та до складу університетських дослідницьких груп. Це робить їх інтегрованою частиною наукової спільноти, отже, посилює мотивацію та покращує роботу. Формування наукового середовища з дослідницьких груп і об'єднань більш упоширене в галузі природничих та технічних наук, ніж у галузі соціальних, гуманітарних, де дослідження здебільшого має характер індивідуальної роботи, а тематика - регіональний або національний контекст.

Разом з тим наголошується, що включення до дослідницької групи дає докторантові можливість розвинути свої здібності в галузі професійних досліджень та суміжних сферах, а саме:

- вміння розв'язувати складні проблеми;
- швидко отримувати необхідні знання (інформацію) та їх/її аналізувати;
- працювати в команді;
- вміння спілкуватися (комунікативні здібності);
- розподіляти час (ііте тапа^етепі);
- керувати проектами;
- знаходити вихід зі складних ситуацій (кризовий менеджмент та ін.).

Все це розширює професійні горизонти і кар'єрні перспективи докторанта.

Критично важливою постаттю для забезпечення якості експериментальних досліджень та навчання докторантів є науковий керівник. Дедалі більше університетів впроваджують модель, що передбачає двох (або більше) наукових керівників: керівник (*supervisor*) на етапі виконання наукового дослідження та наставник (*tutor*) на навчальному етапі програми. Так само дедалі більше університетів започатковують навчання (*training*) для наукових керівників. Відповідальність за кваліфікаційний рівень наукових керівників несе університет.

Менеджмент докторських програм здійснюється Докторською школою університету. Саме Докторська школа забезпечує координацію між докторськими програмами, науково-дослідними центрами та магістерськими програмами.

2-5 лютого 2005 р. у Зальцбургу відбувся Болонський семінар по Докторських програмах. Після обговорення звіту за проектом «Докторські програми для Європейського суспільства знань» (що його ми і постаралися зреферувати у попередніх абзацах) були сформульовані 10 базових принципів, які стали відомими як «**Зальцбурзькі принципи**». В них дані характеристика та критерії європейських структурованих докторських програм, що відповідають третьому циклу вищої освіти. Згодом, у травні 2005 р. Бергенська конференція міністрів вищої освіти європейських країн жорстко наголосила на втіленні в життя рекомендацій, викладених у 10-ти Зальцбурзьких принципах і на важливості процесу, котрий сприяв би повнішому узгодженню докторських систем у Європі.

Зальцбурзькі принципи *.

1. Ключовою складовою навчання на докторських програмах є **поширення знань через проведення оригінальних досліджень**. Одночасно визнається, що докторські студії мають більше відповідати потребам ринку робочої сили, який є значно ширшим за академічну сферу.
2. Включення докторських програм до університетської стратегії і політики: університети як інституції мають взяти на себе відповідальність за те, що докторські програми та дослідницька робота, яку вони організують, проводяться для того, щоб відповісти на нові виклики і розширити можливості для професійної кар'єри.
3. Важливість різноманітності (відмінності): багате розмаїття докторських програм у Європі - включно зі спільними (об'єднаними) докторськими програмами - є силою, що має бути підкріплена якісним практичним втіленням.
4. Докторанти (аспіранти) як наукові дослідники-початківці мають розглядатись як професіонали (із забезпеченням відповідних прав), що здійснюють важливий (ключовий) внесок у процес створення нових знань.
5. Вирішальна роль наукового керівництва та оцінювання роботи: стосовно кожного (індивідуального) докторанта організація наукового керівництва та оцінювання результатів роботи мають базуватися на прозорій угоді про взаємну відповідаль-

* Докторські програми в Європі та Україні. Матеріали міжнародної конференції «Впровадження принципів третього циклу вищої освіти Європейського простору в Україні». - Унів. вид-во «Пульсари». - 2007.- 98 с.

- ність між докторантом, керівником та інституцією (і, де потрібно, завбачення в угоді інших партнерів).
6. Досягнення критичної маси: докторські програми повинні шукати шляхи для досягнення критичної маси і залучати різні типи інноваційних практик, запроваджених в університетах Європи, пам'ятаючи, що різні рішення мають відповідати різним контекстам, зокрема, реаліям великих та маленьких країн Європи. У багатьох університетах це зумовлює перехід від **graduate school** до міжнародної, внутрішньо національної та регіональної співпраці між університетами.
 7. Термін: Докторські програми повинні виконуватися протягом визначеного часу: 3 або 4 роки очного навчання.
 8. Просування інноваційних структур з метою задоволення потреб розвитку міждисциплінарних студій та міждисциплінарних вмінь.
 9. Посилення мобільності: докторські програми мають шукати шляхи для того, щоб пропонувати географічну (так само як міждисциплінарну та внутрішньосекційну) мобільність та міжнародну співпрацю у рамках інтегрованої кооперації між університетами та іншими партнерами.
 10. Забезпечення необхідного фінансування: розвиток якісних докторських програм та успішний випуск дипломованих фахівців потребують відповідного і стабільного фінансування.

3. Впровадження третього циклу вищої освіти: ключ до успіху Болонського процесу

Болонський процес офіційно має завершитися 2010 року. Іншими словами, країни -підписанти Болонських декларацій (в т. ч. Україна) повинні підвести ризику під процесом реформування власних систем вищої освіти і проголосити утворення гармонізованого Єдиного європейського освітнього і наукового простору (**ЄЄОНП**). Відповідно, у 2010 р. буде урочисто проголошено про вхід у цей простір тих країн, що встигли реформувати власні системи вищої освіти згідно з визначеними для нього принципами функціонування.

На сьогодні шансів в Україні стати країною-засновником ЄЄОНП практично немає. На перешкоді стоїть останній (третій) рівень освітньої підготовки (аспірантура), реформа якого на національному рівні практично ще не розпочалася. Потужна інституцій-

на вкоріненість чинної системи присудження наукових ступенів призвела до повного ігнорування відповідальними вітчизняними відомствами принципів, прийнятих у Європі для гармонізації третього циклу вищої освіти у країнах-учасниках Болонського процесу. У нещодавно представлених комітеті Верховної Ради з освіти і науки проектах законів «Про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації» та «Про вищу освіту» чітко простежується інтенція ВАК і МОН обмежити «реформу» аспірантури косметичними змінами: збільшення терміну підготовки від трьох до чотирьох років і перейменування диплома «кандидата наук» на «доктор філософії» (Ph.D). Вочевидь це робиться для того, щоби мати змогу відзвітувати, буцімто Болонські зобов'язання України виконані. Проте Німеччина, система помагістерської освіти якої найбільш подібна до вітчизняної, вже безуспішно спробувала такий формальний підхід, відтак навряд чи нашим ВАК та МОН вдасться переконати європейців, що все у нас з аспірантурою гаразд.

Можна передбачити, що, привітавши нас з формальним впровадженням ступеня доктора філософії, європейці нас чемно запитують: чи підготовка ваших аспірантів (чи за лексикою ЄЄОНП, «докторантів») здійснюється у рамках структурованих програм? чи молоді українці, котрі здобувають ступінь доктора філософії, слухають міждисциплінарні курси з методологій досліджень і розвитку академічних навичок у межах своїх програм підготовки? чи передбачено нормативними актами *подвійне* керівництво докторантами, як це прийнято в ЄЄОНП? чи існують механізми фінансування мобільності докторантів (наприклад, закордонних відряджень для консультацій з другим науковим керівником)? чи диплом доктора філософії згідно зі світовою практикою присуджується успішним докторантам самими автономними університетами? Отримавши негативну відповідь на всі ці запитання (кожне з яких відображає один із Зальцбурзьких принципів, прийнятих у лютому 2005 р. в рамках Болонського процесу), європейці в кращому разі запропонують нам еквівалент «освітнього ПАЧ» — але точно не членство в ЄЄОНП. А це означатиме, що й після 2010 року українські дипломи не визнаватимуться в ЄС, що українським студентам стане важче потрапити на навчання до європейських університетів, що спільна наукова робота з європейськими партнерами ускладниться через відсутність узгоджених механізмів її фінансування. Невтішна перспектива, і за інших обставин можна було б аргументувати, що шантажем нас не зможуть гармонізувати власну високоефективну освіт-

ню систему з європейською - тим більше, що у декого якість останньої викликає певні сумніви...

Нова система це - економія бюджетних коштів

Але насправді з вітчизняною аспірантурою зовсім не все гаразд, і європейська альтернатива вочевидь краща - в т.ч. з точки зору ефективності витрачених державою коштів. За зведеними даними МОН, сьогодні менше 30 % усіх вітчизняних аспірантів взагалі коли-небудь виходять на захист (і тільки 7 % роблять це вчасно). Українська держава щороку виплачує стипендії в середньому розмірі 1100 грн на місяць майже 20 тисячам осіб, які формально проходять підготовку в рамках трирічної аспірантури. До цих витрат ще додається сума на зарплату керівникам і, в деяких випадках, кошти на проживання в гуртожитку, матеріальна допомога і т. д. Якщо лише 30 % аспірантів успішно захищаються, проста арифметика показує: щороку з бюджету витрачається понад 300 мільйонів гривень «на вітер»! В умовах світової фінансово-економічної кризи виникає запитання: чи може Україна собі дозволити таке бюджетне марнотратство?

До речі, стосовно марнотратства: у своєму вступному слові до опублікованого законопроекту «Про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації» голова ВАК України В. Ф. Мачулін навіть такий аргумент на користь збереження основних рис чинної системи державного контролю над процесом присудження наукових ступенів. «Для того, щоб дискусії стосовно доречності чи недоречності державного регулювання атестаційного процесу були наповнені реальним сенсом, необхідно, щоб держава припинила здійснювати доплати за наукові ступені та вчені звання, гарантувати соціальні пільги та спеціальне пенсійне забезпечення ученим. Оскільки в Україні все це зберігається, то слід визнати і необхідність державного контролю за витрачанням бюджетних коштів» (Бюлетень ВАК № 8, 2008).

У відповідь шановному голові ВАК зауважимо, що в Європі повсюдно діють доплати і соціальне забезпечення для осіб з науковими ступенями, причому не менші, ніж в Україні, а проте там, зважаючи на дедалі глибшу спеціалізацію дисертаційних досліджень, обов'язок перевірити якість кожної дисертації (і відповідно приймати остаточні рішення про присудження найвищого наукового ступеня «доктора філософії») довірений державою *автономному університетові*. Поза пострадянським простором еквівалента ВАК немає.

«Там» автономні ВНЗ конкурують на ринку праці за те, чий диплом буде визнано таким, що засвідчує найвищу якість підготовки випускника — без участі загальнодержавного контролюючого органу. В ЄООНП функція атестації конкретного дисертанта децентралізована.

Проте слід визнати панові Мачуліну певну рацію: якщо використовуються бюджетні кошти, держава має здійснювати контроль за їх витрачанням. Так, у галузі освіти держава має контролювати якість освітнього процесу, що його вона фінансує. Відповідно в Україні МОН контролює якість підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів через процес акредитації ВНЗ та кожної його випускової кафедри зокрема. Для кожного з цих освітніх рівнів навіть визначено окремий рівень акредитації ВНЗ в цілому.

Однак здатність ВНЗ забезпечити якісне наповнення трьох років підготовки майбутнього науковця чи викладача (а отже, майбутніх ключових кадрів для самих ВНЗ) МОН чомусь не перевіряє. Аспірантуру не акредитують. Немає такого рівня державної акредитації, а контроль за якістю «випускового продукту», себто підготовлених кадрів вищої наукової кваліфікації, відведено до компетенції ВАК. Але ВАК атестує лише кінцевий «продукт» - якість дисертації і виконання аспірантом додаткових визначених умов (публікації, кандидатські іспити і т. п.), а не *процес підготовки*. Себто самої підготовки цей контроль не стосується. Не дивно, що за таких обставин саме в процесі підготовки неефективно витрачаються кошти держави. Адже основна їх маса витрачається не на виході з процесу (в момент захисту), а в межах аспірантури.

У країнах ЄС, що виконують вимоги Болонського процесу, немає практики державної атестації кожного окремого здобувача наукового ступеня. Натомість існує система акредитації *програм підготовки* докторів філософії. Держава періодично перевіряє здатність університетів забезпечувати належний рівень якості підготовки науковців, але право присуджувати диплом доктора філології надає *автономному* університетові — так само, як вона це робить і дипломами нижчих рівнів підготовки (бакалавр, магістр). Принагідно зауважимо, що таке право самостійно присуджувати наукові ступені зовсім не означає безконтрольності й марнотратства, адже в ЄС показники ефективності (навіть не враховуючи якість випускника, а лише розрахунок проценту захищених дисертацій) в умовах справді автономних університетів значно вищі за

Принципи глибинної реформи

Єдиний європейський освітній та науковий простір передбачає автономію університету. Відповідно до цього європейський третій цикл освіти передбачає присудження наукових ступенів виключно університетами, без участі будь-якої вищої загальнодержавної інстанції (наприклад, ВАК).

Більше того, за сучасною європейською практикою докторські дослідження щодалі частіше провадяться на стикові різних традиційних дисциплін, і тому їх керівництво здійснюється не одним науковим керівником (як це прийнято в українській аспірантурі), а кількома науковцями - часто з різних університетів і різних країн; до того ж фахова спрямованість самого дослідження (його «шифр спеціальності») здебільшого не вкладається в чинний перелік спеціальностей ВАК.

Врешті-решт, процедура захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії не передбачає існування постійно діючих спеціалізованих учених рад (а тим більше не передбачає експертних рад ВАК). На відміну від вітчизняної практики формування персонального складу ради на 2-3 роки і затвердження його загальнодержавним органом, у ЄС під кожен дисертацію *автономний університет* (в особі колективу т. зв. «Докторської школи») самостійно й відповідально формує докторську комісію (одноразову спецраду) із провідних спеціалістів світового рівня, здатних належно оцінити фахову новизну конкретної дисертаційної роботи. Ці докторські комісії не мають «у своєму складі за науковою спеціальністю шість і більше докторів наук» (як запропоновано в Статті 15 законопроекту ВАК), а складаються зі спеціалістів, які не конче мають найвищі наукові регалії, зате реально занурені в проблематику досліджень дисертанта і справді можуть фахово оцінити його внесок у суму знань даної наукової сфери.

Відмінність підготовки «доктора філософії» в ЄСОНП від прийнятого процесу підготовки вітчизняного аспіранта не обмежується тільки формою захисту. Підготовка науковця європейського зразка, окрім здійснення самостійного оригінального наукового дослідження, також передбачає прослуховування докторантом низки міждисциплінарних навчальних курсів з методології досліджень і з наукових навичок (наприклад, навички презентацій, створення дослідницьких проектів та управління ними, англійське наукове письмо). Європейський докторант працює не лише під керівниц-

твом свого наукового наставника, а радше проходить структуровану програму, яка передбачає його участь у регулярних докторантських тематичних семінарах, фахових курсах, обов'язкову педагогічну практику. Від нього вимагаються публікації у міжнародних фахових журналах, що, зрозуміло, передбачає участь докторанта у міжнародних конференціях та активне спілкування з міжнародною науковою спільнотою. Європейський докторант повсякчас «на виду» академічної спільноти й просто не може, як чорт з табакерки, вихопитися на захист невідь-ким написаної дисертації, - а це ж українське джерело появи «професорів».

Європейський докторант (як це прописано в «Зальцбурзьких принципах») є не учнем-студентом, а молодим науковцем і колегою старших викладачів, котрий навчається шляхом проведення власних досліджень і поширює результати власних досліджень в академічному середовищі, себто залучається до викладання на нижчих рівнях підготовки. Це рішуче змінює академічний статус докторанта і передбачає його прилучення до науково-педагогічного штату через той чи той університетський підрозділ.

Чи може автономія поширюватися на всіх?

Впровадження викладених вище принципів передбачає ґрунтовні зміни в системі акредитації навчальних закладів, адже не кожний вітчизняний ВНЗ має можливість забезпечити повноцінне впровадження докторанта у міжнародну наукову спільноту; не кожний університет може забезпечити прилучення докторанта до відповідної тематичної наукової групи чи школи; не кожна дисертаційна комісія може забезпечити об'єктивну оцінку роботи дисертанта. В умовах поширеної корупції віддавати право присуджувати наукові ступені університетам, як мінімум, ризиковано.

Більше того, в процесі впровадження структурованих докторських програм навіть учасники Болонського процесу з багатих країн ЄС визнали, що не кожний із їхніх ВНЗ здатний забезпечити належну якість процесу підготовки науковця вищої кваліфікації. Для того, щоб наростити необхідну «критичну масу», деякі держави почали формувати консорціуми університетів, які пропонують спільні програми підготовки на рівні третього циклу освіти. Інші заходилися концентрувати ресурси у малому колі університетів, виділених як «центри майстерності» (*centres of excellence*) у певній галузі науки. До речі, тим вітчизняним політикам, які акцентують

потребі укрупнення українських ВНЗ, слід зауважити, що європейських провідні науково-освітні центри не конче великі (за кількісними показниками). Приміром, у Кембриджському університеті навчається лише 18 тис. студентів, але третина із них - це магістри й докторанти, яким забезпечуються небачені для їхніх українських колег ресурси для наукового пошуку та дослідницької роботи. Результати очевидні: накопичення матеріальних ресурсів і активне формування концентрованого наукового середовища уможливорює наукові прориви, нескінченний потік патентів, винаходів, публікацій, нагород і світового визнання.

В минулому в Україні здійснювалися спроби відтворити такий успішний ний досвід, виокремивши деякі ВНЗ для накопичення ними подібної критичної наукової маси і формування середовища. Згідно із задумом ініціаторів, посилена фінансова підтримка з боку держави обмеженої кількості наукових осередків мала б забезпечити піднесення вітчизняної науки до світового рівня. В результаті в чинному «Положенні про вищі навчальні заклади» з'явився концепт «реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави»; колишнім міністром освіти і науки С. М. Ніколаєнком було ініційовано проект створення «дослідницьких університетів». Ці нововведення віддзеркалювали розуміння керівництва МОН того, що для держави масштабів України існування понад 350 ВНЗ III-IV рівня акредитації (у більше половини з яких відкрита аспірантура і понад 80 ВНЗ зі статусом «національного» є нелогічним. Глибинна та якісна наука потребує відповідного середовища і фінансування. Розпорошення ресурсів на велику кількість ВНЗ є одним із 'цінників послаблення вітчизняної науки.

Та хай би якими добрими й логічними були наміри, а в процесі визначення інституцій, яким мало би надаватися збільшене фінансування на науку і більша автономія у використанні коштів, виключався суб'єктивний фактор. Витрати на науку не проконтролюеш настільки, як витрати на освіту, і тому деякі ректори збагнули, що за таке збільшене фінансування варто поборотися будь-що-будь. І в результаті цієї боротьби не перепало нікому.

Попри труднощі, пов'язані з впровадженням цієї ідеї, потреба виокремлення в Україні кола науково-освітніх центрів, де би накопичувалася критична наукова маса, давно назріла. Але підхід до виділення цього кола слід шукати не в статистиці наукових досягнень (як це й робили ректори-лобісти), а у здатності ВНЗ органічно поєднати науку з навчальним процесом. Саме в цьому суть євро-

пейської моделі підготовки докторів філософії. В Європі давно зрозуміли, що саме молодий науковець - докторант - є основним двигуном дослідницького й наукового процесів. Мета структурованих докторських програм - якнайефективніше ввести цього молодого науковця у світову наукову спільноту і водночас забезпечити впровадження результатів його наукового пошуку в навчальний процес для того, щоб наступний докторант ішов ще далі. А роль старшого покоління - синтезувати здобуті докторантами наукові досягнення, допомагати спрямовувати молоду енергію, спостерігати і (наважимося додати) тішитися.

«Доктор філософії» чи «доктор наук»?

Звернімо увагу: у більшості країн світу ступеня «доктора наук» немає. Повноцінним науковцем визнається будь-яка людина зі ступенем доктора філософії, яка працює в академічному середовищі. Себто з дипломом доктора філософії науковець може претендувати на будь-яку посаду в європейському ВНЗ - включно з найвищою (т. зв. «повного професора»). Докторант є основним рушієм наукового прогресу в університеті, а здобувши диплом доктора філософії, більше не мусить потверджувати свою здатність займатися дослідницькою роботою. Пощо? Якщо індивід уже раз захистив дисертацію і довів свою спроможність здійснювати внесок у суму знань певної галузі, навіщо вимагати від нього додаткового підтвердження наукових здібностей у формі другої (тепер вже не «кандидатської» а «докторської») дисертації? Чи не ліпше підвищити вимоги до процесу підготовки однієї дисертації і вивільнити тих, хто її захистив, для самостійної наукової праці як повноцінних членів світової академічної спільноти? А коли є велике бажання зберегти ступінь «доктора наук», то чи не ліпше залишити його в якості додаткової почесної регалії, що присуджується рішенням відповідної Вченої ради ВНЗ ученому за реальні наукові здобутки і заслуги (а не чергову дисертацію)? Така новація відповідає суті ЄЄОНП і впроваджена у Польщі, де почесний ступінь «габілітованого доктора» присуджується Президентом республіки за рекомендацією Вченої ради ВНЗ.

До речі, реформа нормативної бази, пов'язаної з найвищим вітчизняним науковим ступенем, також давно назріла: якщо найближчим часом не змінити чинні норми ВАК, які постулюють наявність саме ступеня «доктора наук» у членів спеціалізованих рад, то, вихо-

дять, «з ДИКОГО Заходу» ніколи і нікого не можна буде залучати до Процесу перевірки якості робіт вітчизняних молодих науковців. Відтак виникає риторичне запитання: звідки візьметься інтеграція української науки у світову (чи хоча б у ту, що її представляє СЕОНП)?

А ще якщо й далі вимагати від закордонних учених, котрі виявили бажання докласти своїх зусиль на ниві української науки і освіти, проходить процедуру нострифікації своїх: дипломів, можна сміливо ставити крапку на перспективі залучення нобіліантів чи інших відмих науковців до співпраці з вітчизняними ВНЗ на постійній основі. Згідно з чинними вимогами МОН, такі особи ще мусять підтвердити через ВАК свою здатність керувати українськими аспірантами чи обіймати посади професора в українському університеті. Адже вони «лише» доктори філософії (РЬ.О) - серед нобіліантів майже жодного «доктора наук»!

Насправді ж ця кумедна колізія розв'язується просто через на-
----- права автономному університету самостійно визнавати (або не визнавати) науковий ступінь запрошеного ним до співпраці іноземного фахівця. Це є міжнародною практикою і саме так чинить цивілізований світ з вітчизняними кандидатами наук, яких запрошують, на працю в західні університети, обходячи подібною увагою багатьох докторів наук.

Перша в Україні Докторська школа

У Національному університеті «Києво-Могилянська академія» у 2008р. здійснено спробу впровадження структурованих докторських (Ph.D) програм описаного вище європейського зразка і створено першу в Україні «Докторську школу». Саме в рамках цієї новоствореної Докторської Школи розробляються міждисципліні методологічні курси для перших докторських програм, до на-
----- навчального процесу залучаються міжнародні партнери, виробляється й узгоджуються єдині для Університету критерії якості підготовки докторів філософії, оцінюється можливість розробки і відкриття нових програм. Адже справа не в тому, аби сповістити кафедру «від завтра ви готуватимете не кандидатів наук, а докторів філософії у галузі», а в тому, щоби тверезо оцінити і зважити, чи **МОЖЕ ДАНИЙ** науково-навчальний осередок розробити й забезпечити виконання оригінальної докторської програми, на яку в принципі немає готових і завершених схем.

Суть докторської підготовки в НаУКМА така: докторант упродовж першого і другого років навчання прослуховує низку міждисциплінарних методологічних курсів (наприклад, кількісні/якісні методи англійське академічне письмо, управління проектами, гносеологія знання тощо), а також фахових спецкурсів. Окрім цього, кжен докторант складає (або вже склав на магістерському рівні) кандидатські іспити з філософії та англійської мови (що є вимогамитрадиційної аспірантури) і на кінець першого року навчання готує розгорнутий «докторський проект» (дослідницьку пропозицію, що включає обширний аналіз літератури і опис методології подальшого дослідження), котру оцінює фахова група Докторської школи. Упродовж другого, третього і четвертого років навчання докторанти регулярно презентують і обговорюють проміжні результати своїх досліджень на докторських колоквиумах і семінарах - за участі міжнародних фахівців даної галузі. Обов'язковою умовою допуску до захисту дисертації для здобутті ступеня «доктора філософії НаУКМА» є публікація мінімум однієї (бажано 2-3) статті у міжнародному рецензованому журналі/

Під кінець четвертого року кожен докторант НаУКМА подає дисертацію на базі проведених ним досліджень, яка за своїм змістом має бути внеском у суму знань певної галузі. Захист здійснюватиметься публічно, перед докторською комісією, що складатиметься з п'ятих науковців (трое з-поза НаУКМА і мінімум один із закордону)», які мають науковий ступінь з галузі знань дисертанта і можуть фахово оцінити якість його роботи.

За якість підготовки випускника Ph.D відповідатиме Докторська школа НаУКМА й Університет у цілому (не ВАК). Ступінь «доктора філософії» (Ph.D) присуджуватиметься Вченою радою НаУКМА на базі рекомендації докторської комісії, сформованої під конкретну дисертацію зі знаних саме в цій ділянці фахівців.

Насамкінець стосовно новостворених програм НаУКМА слід відзначити, що згідно з сучасною європейською практикою, докторські дослідження дедалі частіше провадяться на стикові традиційних дисциплін. Відповідно, перші докторські програми НаУКМА, а це - «Масові комунікації», «Фінанси», «Управління в охороні здоров'я» - не в усьому відповідають традиційним спеціальностям ВАК. З розробкою та відкриттям нових докторських програм ця «міждисциплінарна розбіжність» наростатиме.

Оптимізм вмирає останнім

Загалом маємо визнати, що Україна наразі не готова до фронтального впровадження структурованих докторських програм підготовки «докторів філософії» (Ph..D) описаного вище європейського типу. На перешкоді - як брак належного досвіду, так і чинні законодавчі норми, сила яких підкріплена природною інерцією традиційних поглядів керівників ВАК, НАНУ, МОН та деяких вишніх закладів і науковців. Через те, гадаємо, кожний «локальний у вигляді новітніх програм, які є докторськими за своєю суттю (а не за фактом свого перейменування з «кандидатських-аспірантських»), набуває особливої загальнодержавної ваги. Тому, попри усі очевидні й неочевидні труднощі, у НаУКМА з вересня 2008 р. розпочато експеримент із впровадження структурованих докторських програм відповідно до вимог ЄЄОНП. Так, за відсутності пономасштабної підтримки з боку держави ці програми існують *паралельно* з традиційною системою здобуття наукових ступенів докторанти НаУКМА у переважаючій більшості також є аспірантами і виконують вимоги традиційної аспірантури в додатку до вимог своєї докторської програми.

Мета нашого проекту - набути досвід, який із часом може бути УМІЮ поширений на інші ВНЗ України. Є надія, що Докторська школа НаУКМА може стати базою для визначення моделі функціонування аспірантури нового типу, - а разом з нею визначить новий тип ВНЗ.

ЧАСТИНА II

1. Імплементация західної моделі науково-навчальної діяльності університетів у вітчизняну освітню систему та організаційно-адміністративна модель поєднання наукової та навчальної діяльності

Як бачимо, світовий досвід свідчить, що точкою органічного поєднання наукової і навчальної діяльності в університеті є третій, найвищий цикл освіти, цикл підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації, яким присуджується науковий ступінь «доктор філософії» (Ph.D). Згідно з вимогами Єдиного європейського освітнього і наукового простору саме на цьому рівні реалізується принцип «навчання через дослідження».

Суто академічні за функцією і покликанням науково-дослідні осередки, які діють «паралельно» з освітнім механізмом, не виведуть останній на світовий рівень. Україна й так має потужний науково-дослідний світ НАНУ, що існує «паралельно до університету». Основне завдання - в подоланні цієї «паралельності»!

Запровадження в університетах третього циклу вищої освіти через відкриття акредитованих Міністерством освіти та науки структурованих докторських програм європейського зразка повністю відповідає Болонським зобов'язанням України. Базою реалізації докторських програм повинні стати науково-навчальні центри, діяльність яких має суттєво відрізнитися від функціональних завдань кафедр, які, передусім, забезпечують виконання навчальних планів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) циклів освіти. Слухач докторських програм - це молодий науковець, повноправний член наукової групи, що навчається у процесі власних досліджень. У такій системі зникає «паралельність» високої академічної науки, яка за цих умов розвивається не «при», а в університеті.

Варто у новому світлі поглянути на всю проблему «науки в університетах»: не треба вигадувати якихось «університетів нового типу», треба далі розвивати діючу систему, треба **запроваджувати третій цикл вищої освіти і відповідно його акредитувати**. Університет, де молоді вчені проходять вишкіл як учасники структурованих докторських програм (за типом Ph.D, - а це можливо тільки

на базі потужних науково-дослідних/науково-навчальних центрів і лабораторій, що мають необхідну «критичну наукову масу») - **визначаються дослідницькими університетами вищого, п'ятого рівня акредитації**. Саме за наявності третього циклу освіти науково-навчальні центри починають відігравати унікальну роль продуцента й упоширювача науки в університеті.

Університет, ключовим елементом якого є науково-навчальні центри, що однаково відкриті і в наукову лабораторію, і в навчальну аудиторію структурованих докторських програм, досягає органічної єдності наукового пошуку та навчальної роботи і стає університетом нового типу. Згідно з чинною «ієрархічною» структурою вищої школи III-й рівень акредитації надається тим ВНЗ, що мають акредитовані бакалаврські програми (та програми підготовки спеціалістів), а IV-й - тим, що мають акредитовані магістерські програми. Логічний розвиток цієї системи зумовлює доцільність визнання того, що дослідницький університет фактично є університетом п'ятого (V) рівня акредитації, який надається тому ВНЗ, що має програми підготовки кадрів вищої наукової та науково-педагогічної кваліфікації відповідно до вимог європейського третього циклу вищої освіти.

Впровадження обмеженого експерименту з утворення кола дослідницьких університетів, що мають розвинутий третій цикл освіти не зачіпає наявний інститут аспірантури. В університетах III—IV рівня акредитації рішення про присудження диплому кандидата наук і надалі прийматиме спеціалізована рада по захистах, а сам диплом видаватиме ВАК. Підконтрольна залежність аспірантури під БАКУ у ВНЗ III—IV рівня акредитації зберігається, що за наших умов просто необхідно. Але університет, який акредитує свій вищий, третій освітній цикл і набуває статусу дослідницького університету п'ятого рівня акредитації, сягає вищого стану автономності і набуває права видавати диплом «доктора філософії» (Ph.D) впродовж терміну, визначеного державною акредитацією (на Заході типово - 5 років). Таким чином можна реалізувати **ідею автономності університету**, впровадити новий ступінь доктора філософії паралельно з наявними ступенями і водночас гарантувати державний контроль за якістю підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації. **Функції МОНУ і ВАКУ розмежовуються**: остання відстежує якість «випускового продукту» - кандидатів і докторів наук, тоді як МОНУ через процедуру акредитації (Ph.D) відстежує якість процесу підготовки й обґрунтованість видачі дипломів доктора

філософії. При цьому важливо наголосити, що за таких обставин докторськими програмами в структурі самого Міністерства освіти і науки мав би опікуватися департамент науково-технічного розвитку, себто та ж інстанція, котра тепер опікується розвитком університетських наукових інститутів, центрів і лабораторій. Адже саме на базі останніх і відбувається підготовка новочасного доктора філософії у певній галузі.

Запропоновна поступовість відповідає Болонським зобов'язанням України і водночас не створює небезпеки «тиражування» ступеня докторів філософії ВНЗ, де критична наукова маса відсутня. У рамках обмеженого експерименту щодо утворення дослідницьких університетів (ВНЗ п'ятого рівня акредитації) підготовка докторів філософії опиняється у пильному полі зору МОНУ - і це логічно, адже фактично ця підготовка належить до науково-педагогічної сфери: диплом доктора філософії (Ph.D) передбачає не тільки наявність оригінального наукового дослідження, а й певний, акредитований державою вишкіл, спеціальну підготовку, а сам доктор філософії - це фахівець не тільки у галузі наукової, а й науково-педагогічної діяльності.

Розробку нормативно-правових документів, необхідних для втілення зазначених вище ідей у рамках державної Програми «Наука в університетах», ми розпочали з критичного аналізу розуміння проблеми, виразно відображеного у таких робочих проектах:

1. «Тимчасове положення про науково-навчальний центр з проблем _____ університету дослідницького типу».
2. «Тимчасове положення про університет дослідницького типу».
3. «Критерії оцінки найважливіших напрямів діяльності дослідницького університету».
4. «Порядок проведення експерименту з утворення університетів дослідницького типу».

Інтенцією розробленого пакету нормативно-правових документів є те, щоби статус дослідницького університету (п'ятий рівень акредитації) надавався тим університетам, які стали науково-навчальними закладами, де навчальний матеріал виникає у процесі власних актуальних наукових досліджень і де критична наукова маса нарощується до прийнятної (у світлі західних стандартів) рівня.

Ієрархічний перерозподіл вітчизняних університетів за III—V рівнями акредитації у перспективі є абсолютно логічним і потребує

мінімуму законодавчих змін і коштів. Фактично сама освітня система дозріла до такого кроку. Тут важливо акцентувати таке. З прий-
- - - - ям на державному рівні ПОНЯТТЯ (I категорії) «дослідницький університет» усі запропоновані нами зміни в нормативних документах, що стосуються третього циклу освіти, по суті не втрачають свого продуктивного сенсу. Мірою розвитку третього циклу освіти в Україні та зумовленої цим розвитком неминучої модернізації системи аспірантської підготовки рано чи пізно постане питання про якість нових форм підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації.

Реальний крок у європейській освітній та науковий простір уже сьогодні можна практично здійснити у **плані експерименту** в рамках Державної цільової науково-технічної та соціальної програми на 2008-2012 рр. «Наука в університетах» (затверджена Постановою № 1155 Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року).

Для його втілення пропонується пакет нормативно-правових документів:

1. Тимчасове положення про університет п'ятого рівня акредитації.
2. Критерії надання ВНЗ статусу університету п'ятого рівня акредитації.
3. Тимчасове положення про науково-навчальний центр.
4. Порядок проведення експерименту з утворення університету п'ятого рівня акредитації.
5. Проект змін до чинного «Положення про присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».
6. Проект змін до чинного «Положення про присудження вчених звань доцента і професора».
7. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «**Про** вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-ІІ».
8. Зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991.
9. Спрямування на проведення наукових досліджень податку на додану вартість із коштів, які зароблені університетами V-го рівня акредитації.
10. Виведення коштів, що їх заробляють університети п'ятого рівня акредитації самостійно, зі спеціального фонду державного бюджету з правом проведення операцій із цими коштами безпосередньо через банки України.

* Див. Розділ V. Додатки.

11. Звільнення університетів п'ятого рівня акредитації при закупівлі товарів, робіт і послуг за рахунок зароблених коштів від необхідності проведення тендеру.
12. Відраджень студентів, аспірантів, слухачів докторських (Ph.D) програм (проблема мобільності молодих учених).
13. Звільнення від митної сплати за літературу та дослідницьке обладнання, що передається університетам п'ятого рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами для виконання наукових досліджень тощо.

У розроблених нормативно-правових документах передбачено впровадження третього циклу вищої освіти в Україні та розширення ієрархічного розподілу вітчизняних університетів шляхом введення вищого рівня акредитації. Вони логічно вписуються в чинну систему вищої освіти, а їх впровадження потребуватиме мінімум законодавчих змін і державних коштів.

2. Нормативно-правова база впровадження моделі університетів європейського зразка в Україні

2.1. Опис документів

Проект «Положення про університет п'ятого (V) рівня акредитації»

Положення базується на чинній ієрархічній структурі вищої школи, за якою III-й рівень акредитації надається тим ВНЗ, що мають акредитовані бакалаврські програми (та програми підготовки спеціаліста), а IV-й - тим, що мають акредитовані магістерські програми. Пропонований нами V-й рівень акредитації за цією ж логікою на першому «експериментальному» етапі надається тим національним університетам, що мають розроблені й готові до акредитації докторські програми (програми підготовки кадрів вищої наукової і науково-педагогічної кваліфікації) за типом Ph.D.

Розробка і здійснення таких програм можливі тільки і виключно на базі розвинутої в університеті науково-дослідної сфери, себто за наявності ефективних дослідницьких осередків у вигляді науково-навчальних і науково-дослідних центрів, проблемно-цілевих лабораторій тощо. Саме у таких осередках формується необхідна «наукова критична маса», здатна взяти на себе місію підготовки молодих науковців і педагогів за цільовою структурованою програмою, що відповідає напряму науково-дослідної діяльності даного осередку.

Третій рівень освіти як основоположний критерій надання ВНЗ У-го рівня акредитації не відмінє і не підмінє собою усіх інших, за якими ВНЗ здобув IV-й рівень акредитації і статус національного.

Нова категорія ВНЗ не конфліктує з уже наявними і не заперечує чинну ієрархію ВНЗ, а логічно її розвиває (і в цьому - безсумнівна перевага запропонованої стратегії). Ця нова категорія ВНЗ також в основному відповідає чинному Закону про вищу освіту, а окремі неминучі розбіжності, що виникають з появи нових реалій, таких як науковий ступінь «доктор філософії», «слухач докторських програм» чи «докторант філософії», а також «докторська програма» як сучасна форма підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, легко усуваються пропонуваними змінами і до- - - - - ннями до Закону. Слід зазначити, що за базовий був узятий чинний Закон про вищу освіту, хоча у проекті нової редакції Закону про вищу освіту, поданому до профільного комітету Верховної ради, ці поняття уже існують.

()кремо слід наголосити на простоті й об'єктивності процесу надання найрозвинутішим ВНЗ У-го рівня акредитації: якщо в національному університеті є або (на першому етапі) започатковується/ може бути започаткований третій - найвищий - освітній рівень (що відповідає вимогам Єдиного європейського освітнього і наукового простору й забезпечує органічну єдність науки та освіти), цьому університетові може бути наданий вищий ранг. Супутньо вирішуються й основні проблеми виконання Україною взятих на себе Болонських зобов'язань.

Й останнє: якщо з будь-яких міркувань поняття V-й рівень акредитації виявляється непридатним (скажімо, у нові редакції Закону про вищу освіту взагалі зникає поняття акредитаційного рівня), ноно безболісно і легко прибирається з тексту запропонованого Тимчасового положення, яке при цьому зберігає свою новаторську суть. Бо все зіперте не на назву («Університет У-го рівня акредитації»), а на новаторську суть: навіть якщо простим редагуванням тексту прибрати з нього «У-й рівень акредитації», все одно йтиметься про такий («новий», «сучасний» тощо) університет, діяльність якого принципово заснована на єдності науки та освіти.

Критерії надання ВНЗ статусу університету V-го рівня акредитації (проект)

Ці критерії вбирають у себе усі головні показники, за якими сьогодні визначається національний університет IV-го рівня акредита-

ції, але примножують їх тими показниками, які засвідчують наявність самостійних наукових досліджень, наукових дослідників і, відповідно, третього циклу освіти за критеріями ЄЄОНП.

Особлива увага приділена єдності наукової та освітньої діяльності, що відстежено і на рівні університетських структур та їхнього кадрового складу, і на рівні індивідуального навантаження наукових і науково-педагогічних співробітників університету. Наголошено й прописано, як у новій університетській категорії «докторант філософії/слухач докторської програми» долається ця подосі немінуча штатна «двоплощинність» (науковий або науково-педагогічний статус співробітника).

З необхідною виразністю конкретизовано вимоги до ступеня розвинутості науково-дослідної сфери в університеті, представлені певною кількістю ефективно діючих структур - науково-навчальних центрів, науково-дослідних центрів, лабораторій тощо.

Наголошено на показниках інтегрованості університету в міжнародну академічну спільноту, мобільності його співробітників, ефективності підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в аспірантурі/докторантурі та новітніх докторських програмах.

Ці Критерії мають назву «тимчасових» і тому, що цілком відкриті для уточнень і доповнень, і тому, що запропоновані нами нововведення не повинні бути негайними і фронтальними (по всьому полю вищої освіти), а можуть бути впроваджені тільки в якості експерименту в обмеженому колі готових до того ВНЗ.

Проект «Положення про науково-навчальний центр»

Виписане з максимальною конкретністю, це положення перед кожним університетом відкриває широкі можливості для створення науково-педагогічних осередків різного типу і різної міри самостійності (аж до статусу університетських інститутів з окремим розрахунковим рахунком). «Нижня», умовно кажучи, межа таких підрозділів визначається спроможністю згуртувати у своєму складі наукову критичну масу, здатну ефективно провадити фундаментальні й прикладні науково-дослідні та науково-технічні роботи, а на цій платформі - вийти на третій рівень освіти, розробити і ввести в дію програму/ми докторської освіти. «Верхня» кількісна і якісна межа лишається повсякчас відкритою.

Визначальним моментом тут є можливість і належність такого центру зараховувати до власного штату (використовуючи наукові і науково-педагогічні посади) своїх же аспірантів/докторантів чи докторантів філософії (на основі часткової зайнятості). Якщо відступити від цього принципу, ретельно й всебічно прописаного у Тимчасових критеріях, то справді потрібні університетові науково-навчальні центри будуть тільки добре відомими нам науководослідними/науково-технічними осередками, що виконують відтворені від освітніх завдань власні дослідницькі проекти і в крайньому разі використовують студентів як малокваліфіковану робочу силу.

Розумне поєднання наукової та освітньої діяльності передбачене й структурою індивідуального навантаження штатних працівників ННЦ. В усіх інших аспектах (співпраці з інститутами НАНУ та підприємствами, результативності, міжнародної інтегрованості тощо) максимально використані критерії, виписані в робочому варіанті МОНУ.

Зміни до чинного «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Пропоновані зміни закладають зрозумілі і надійні правові основи для реального запровадження в Україні наукового ступеня «доктор філософії». Наголошено на відповідальності самого університету за якість «випускового продукту», що виносить остаточне рішення про присудження такого ступеня і видає відповідний диплом (до слова: саме такий принцип прописаний в указах президента України стосовно Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка та Національного університету «Києво-Могилянська академія»). Тим самим ми вирішуємо й вельми актуальне питання реальної автономності тих ВНЗ, які до цієї автономності готові. Водночас такі університети і в цьому питанні будуть підконтрольними вищому державному органу - МОНУ, що зав'язане на акредитації програм підготовки «доктора філософії», себто третього освітнього циклу. Прописаний порядок присудження наукового ступеня доктора філософії лишає для подальшого існування традиційний для нас ступінь «доктор наук», що може присуджуватися як за визначеною нині ВАК процедурою, так і за більш модерною версією, що прописана у проекті нового Закону про вищу освіту (себто без написання спеціальної дисертації, а за представлені наукові здобутки).

*Зміни до чинного «Положення про присудження
вчених звань доцента і професора»*

У зв'язку з потребою спинити соціально й економічно загрозливий процес відпливу наукових кадрів за кордон і полегшити процедуру працевлаштування цінних науково-педагогічних кадрів, молодих громадян України, які повернулися або планують повернутися на працю у Вітчизну зі здобутим у західних університетах науковим ступенем, Кабінету Міністрів України слід негайно здійснити заходи щодо визнання еквівалентності ступеня доктора філософії (Ph.D) у певній галузі традиційному ступеню кандидата наук за спрощеною процедурою.

Встановлена на сьогодні Вищою Атестаційною Комісією (ВАК) України система нострифікації диплома Ph.D для більшості громадян, які здобули свій науковий ступінь на Заході і бажають працювати у вітчизняних університетах, є марною витратою часу і зусиль, а повторний захист дисертації (власне, лише автореферату дисертації) - виявом недовіри до західних академічних інституцій, що суперечить підписаним Україною Болонським деклараціям і фактично принижує усіх учасників процесу. Українська держава задля власного ж розвитку (у тому числі й інтеграції до європейської та світової спільноти) має всіляко сприяти ВНЗ III—IV рівня акредитації зміцнювати свій кадровий потенціал науковцями і педагогами, сформованими в авторитетних школах Європи та Америки, усіляко стимулювати процес повернення на працю в Україну своїх високоосвічених громадян.

Відповідно до частини першої Статті 34 Закону України «Про вищу освіту» Вчена Рада вищого навчального закладу III—IV рівня акредитації повноважна приймати рішення стосовно кандидатур на присвоєння учених звань доцента і професора (з подальшим поданням своїх рішень на затвердження до МОН). За цих умов і у світлі сказаного вище логічно надати Вченій Раді ВНЗ III-IV рівня акредитації право виносити подібне рішення й стосовно кандидатур, які мають науковий ступінь доктора філософії у певній галузі (Ph.D), відповідний стаж науково-педагогічної роботи, а також високу наукову й педагогічну репутацію (з подальшим поданням цих рішень на затвердження до МОН).

Відповідно до частини другої Статті 30 Закону України «Про вищу освіту» кафедра є базовим структурним підрозділом вищого навчального закладу і створюється за умови, якщо до її складу входить

щонайменше ще п'ять науково-педагогічних працівників, трое з яких мають науковий ступінь або *вчене звання*. Надаючи можливість Вченим Радам подавати на присвоєння вчених звань доцента або професора (залежно від професійного досвіду, стажу роботи і реальних наукових здобутків) кандидатури науково-педагогічних працівників, котрі не мають наукового ступеня кандидата або доктора наук, зате мають ступінь доктора філософії у певній галузі знань (Ph.D), МОН тим самим забезпечує реальну еквівалентність цих наукових ступенів. як того і вимагають від України Болонські декларації, а також сприяє поліпшенню кадрового потенціалу кафедр за рахунок нових високоосвічених кадрів, вишколених на Заході.

Питання забезпечення висококваліфікованих науково-освітніх ріп гостро стоїть чи не перед кожним вітчизняним ВНЗ ІІІ-ІV ріння акредитації. Стимулювання давно сподіваного повернення у Вітчизну тих потужних науково-педагогічних кадрів, громадян України та іноземців, котрі здобули свої наукові ступені у престижних університетах Заходу, вкрай необхідне. Успішні випускники докторських програм зі ступенем доктора філософії у певній галузі знань повинні мати таку ж перспективу працевлаштування, як і кандидати наук (а в перспективі, з нагромадженням стажу практичної роботи, - і як доктори наук). Запропоновані зміни до діючого «Порядку присвоєння вчених звань доцента і професора», не порушуючи загальної системи, саме й відкривають таку перспективу перед громадянами, які здобули освіту в кращих закордонних університетах і мають бажання застосувати свої набуті знання і навички у Вітчизняній вищій школі. Ці зміни спрямовані на те, щоб урівняти в соціальних правах осіб з науковим ступенем «доктор філософії» та осіб з науковим ступенем «кандидат наук». В університетській ре- - - - ості це - насамперед можливість за певних рівних умов здобути вчене звання доцента, а також за певних додаткових умов (скажімо, тривалий стаж роботи у ВНЗ й визнані наукові здобутки) - професора. В іншому разі український університет ніколи не зможе зарахувати до свого штату на постійній основі відомих учених, оскільки на Заході жодного іншого і вищого за «доктор філософії» наукового ступеня просто не існує. Окремим пунктом зазначимо, що при цьому лишаються чинними всі інші умови, якими в Україні регламентується праця осіб, котрі не мають українського громадянства. Як можна бачити, мінімальними змінами (у двох статтях нині чинного Положення) це питання і для громадян України, і для іноземних громадян вирішується повністю й абсолютно безболісно.

*Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України
«Про вищу освіту» від 17.01.2002 №2984-111*

Ця законодавча пропозиція містить зміни і доповнення до різних частин і статей чинного нині Закону про вищу освіту. Всі вони спрямовані на поєднання науки та освіти в діяльності університету, на легалізацію третього циклу вищої освіти, наукового ступеня «доктор філософії» (Ph.D), нової форми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації за структурованими докторськими програмами (Ph.D) і, відповідно, нової категорії слухачів - «докторант філософії», а також запровадження більш точного (з вищою «розрізнявальною здатністю») ієрархічного розподілу університетів за III-V рівнями акредитації.

Переважає більшість цих коректив є конче необхідною для виконання Україною узятих на себе Болонських зобов'язань і так чи так має бути відображена у новій редакції закону цілком незалежно від того, чи приймається нами V рівень акредитації, чи ні. Себто і за сьогоденної структурованості вищої школи зміни і доповнення, які стосуються третього циклу освіти, лишаються актуальними.

*Зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»
від 13.12.1991*

Внесеними змінами і доповненнями до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність від 13.12.1991 в площині наукової діяльності університету впроваджується нова форма підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації - докторська програма, до відповідних статей вводиться поняття «доктор філософії», а також обумовлюється принцип видання дипломів доктора філософії університетом V-го рівня акредитації. Пропоновані зміни і доповнення мають комплексний характер і відповідають суті змін до Закону «Про вищу освіту».

Спрямування на проведення наукових досліджень податку на додану вартість із коштів, які зароблені університетами V-го рівня акредитації

Цей матеріал є юридичним аналізом імовірності використання університетом ПДВ із коштів, зароблених самим університетом (така ідея викладена в книжці С. М. Ніколаєнка «Наукові дослід-

освіти '). Аналітичні судження базуються на положеннях чинного законодавства України.

Експертна група дійшла висновку, що з огляду на відносно незначні суми цього податку такий крок не матиме помітного економічного ефекту на розвиток наукової діяльності ВНЗ, тоді як правові механізми такого скасування є надзвичайно складними і потребують таких сукупних зусиль, які не виправдовуються результатом. Себто від цієї ідеї сьогодні ліпше просто відмовитися.

Виведення коштів, які заробляють університети У-го рівня акредитації самостійно, зі спеціального фонду державного бюджету з правом проведення операцій із цими коштами безпосередньо через банки України

Це питання також порушене у книжці С. М. Ніколаєнка «Наукові дослідження в університетах - визначальний чинник зростання якості освіти». Аналіз дотичних до питання законодавчих актів од- - - ачно свідчить про таке. Щоб подолати чинну нині заборону вільного використання вищими навчальними закладами державної форми власності самостійно зароблених коштів, потрібно прийняти комплексні зміни до бюджетного законодавства України.

Звільнення університетів V-го рівня акредитації при закупівлі товарів, робіт і послуг за рахунок зароблених ними коштів від необхідності проведення тендеру

Юридичний аналіз свідчить про можливість позитивного вирішення цього питання. З'ясовано, що ми вже маємо такий прецедент для певного типу навчальних закладів (правоохоронної системи). Це дає нам змогу поширити уже узаконену норму й на інші ВНЗ у спосіб, прописаний у поданій конкретній пропозиції доповнення до пункту 7 «Положення про закупівлю товарів і послуг за державні Кошти», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2008 р., № 921.

Відрадження студентів, аспірантів, слухачів докторських (Ph.D) програм (проблема мобільності молодих вчених)

Подано поглиблений правовий аналіз такої проблеми, як мобільність молодих науковців, а саме: сьогодні університети не ма-

ють права надавати відрядження ані магістрам, ані аспірантам/докторантам (у тому числі й докторантам філософії), оскільки не перебувають із цією категорією громадян у трудових відносинах. Тим часом мобільність молодих учених, уможливлення їхньої участі у різного роду школах, симпозиумах і конференціях - засаднича умова інтеграції вітчизняної науки у світовий академічний простір. Ми пропонуємо, як можна вирішити цю колізію, а саме: не шляхом поширення поняття «відрядження» на цю категорію осіб, а нескладним шляхом узаконення поняття «оплачуване стажування», що повністю відповідає бажаній суті і розв'язує питання у межах чинного законодавства. Юридично сформульовані пропозиції і подаються у відповідному матеріалі.

Звільнення від митної сплати за літературу та дослідницьке обладнання, що передається Університетам V-го рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами для виконання наукових досліджень тощо

Юридичний аналіз засвідчує, що цю складну проблему, пов'язану із чинним митним законодавством, можна вирішити шляхом прийняття окремої постанови Кабінету Міністрів України. У пакеті подається проект такої постанови.

2.2. Проекти нормативно-правових документів для впровадження моделі університетів європейського зразка в Україні

2.2.1. Проект «Положення про Університет п'ятого (V) рівня акредитації»

1. Загальні положення

- 1.1. Це Тимчасове положення (далі Положення) діє на термін проведення експерименту за Державною цільовою науково-технічною та соціальною програмою «Наука в університетах» на 2008-2012 роки.
- 1.2. Метою експерименту є створення в Україні нового типу вищого навчального закладу п'ятого рівня акредитації та відпрацювання механізмів, форм і способів органічного поєднання науки та освіти, інноваційної діяльності, підготовки наукових I

і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для розбудови держави та суспільства, базованого на знаннях.

- 1.3. Університет п'ятого (V) рівня акредитації - це провідний вищий навчальний заклад, створений відповідно до чинного законодавства, що має статус національного і значний науковий, науково-дослідний та науково-технічний потенціал.
- 1.4. Статус учасника експерименту зі створення Університету п'ятого рівня акредитації надається ВНЗ відповідно до Порядку проведення експерименту щодо створення таких університетів, який затверджується МОН.
- 1.5. Університет п'ятого рівня акредитації у своїй діяльності керується чинним законодавством, нормативними актами Міністерства освіти і науки України, статутом університету та цим Положенням.
- 1.6. Пріоритетні напрями наукових досліджень та розробок університету п'ятого рівня акредитації на час проведення експерименту затверджуються МОН за поданням Університету.

2. Основні вимоги до Університету п'ятого рівня акредитації:

- 2.1. В Університеті п'ятого рівня акредитації забезпечено поєднання і взаємодія навчального процесу з проведенням наукових досліджень, інноваційною діяльністю відповідно до європейського принципу підготовки наукових кадрів «навчання через дослідження».
- 2.2. В Університеті п'ятого рівня акредитації виконуються актуальні і конкурентоспроможні на світовому рівні наукові дослідження та розробки за пріоритетними напрямами науки і техніки, спрямовані на духовно-культурний розвиток суспільства, отримання нових знань та прискорений розвиток економіки.
- 2.3. Університет п'ятого рівня акредитації має всі необхідні передумови при проведенні експерименту для створення не менше п'яти науково-навчальних центрів (далі ННЦ). ННЦ - є науковим та навчальним структурним підрозділом університету, що здійснює наукові дослідження та підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, і діє у відповідності з Тимчасовим положенням про науково-навчальний центр.
- 2.4. В Університеті п'ятого рівня акредитації забезпечено створення та функціонування дієвих форм поєднання науки та освіти у вигляді структурованих докторських (Ph.D) програм,

базованих на принципах єдиного європейського освітнього і наукового простору (ЕНЕА), та високоякісна підготовка кадрів вищої наукової кваліфікації (кандидатів і докторів наук) з показником успішно захищених дисертацій вищим за чинний загальнодержавний.

- 2.5. Університет п'ятого рівня акредитації має чинні угоди про співпрацю з провідними університетами за кордоном (не менше 10), з Національною та галузевими академіями наук, органами державної влади України, вітчизняним та зарубіжними юридичними та фізичними особами (не менше 10).
- 2.6. В Університеті п'ятого рівня акредитації забезпечено впродовж останніх п'яти років постійне зростання показників залучення випускників власних програм підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації (кандидатів наук, докторів філософії (Ph.D) і докторів наук) до роботи в університеті на постійній основі.
- 2.7. Університет п'ятого рівня акредитації має асоційовані навчальні структури до-університетської освіти у вигляді колегіумів, ліцеїв, гімназій та інших закладів освіти II рівня акредитації.
- 2.8. Університет п'ятого рівня акредитації має випускників та науково-технічні розробки, що є конкурентоздатними на світових ринках, а також високі показники в національній рейтинговій системі.

3. Мета та головні, завдання діяльності Університету п'ятого рівня акредитації

- 3.1 Метою діяльності Університету п'ятого рівня акредитації є забезпечення умов, необхідних для поглибленої науково-дослідної і науково-технічної підготовки кадрів вищої кваліфікації та одержання значних наукових і науково-прикладних результатів для потреб соціально-економічного, політичного та духовно-культурного розвитку України.
- 3.2 Головні завдання діяльності Університету п'ятого рівня акредитації:
 - забезпечення поглибленої наукової, науково-дослідної та науково-технічної підготовки магістрантів, аспірантів, докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) на основі проведення ними наукових досліджень, розробок та інноваційної діяльності у поєднанні з передовими системами

- приведення діяльності Університету п'ятого рівня акредитації у відповідність до вимог, норм і стандартів єдиного європейського освітнього та наукового простору;
- забезпечення оптимальних умов провадження наукової, науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності ННЦ, що функціонують в Університеті п'ятого рівня акредитації;
- отримання науковими і науково-педагогічними працівниками, магістрантами, аспірантами і докторантами (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) значних наукових і науково-технічних результатів та їх оприлюднення у світовому науковому середовищі шляхом публікацій, впровадження новітніх навчальних курсів, патентування, ліцензування, тощо; створення конкурентоспроможних на світовому ринку науково-прикладних розробок та новітніх технологій;
- нарощування та ефективне використання кадрового наукового, науково-педагогічного та науково-технічного потенціалу Університету п'ятого рівня акредитації шляхом забезпечення співвідношення чисельності студентів до науково-педагогічних і наукових працівників на рівні 5:1 для ефективного провадження науково-навчального процесу на світовому рівні;
- сприяння працевлаштуванню випускників Університету п'ятого рівня акредитації за фахом, зокрема тих, що пройшли поглиблену наукову, науково-дослідну та науково-технічну підготовку в якості наукових і науково-педагогічних працівників, розробників нової техніки і технологій, менеджерів науково-технологічного бізнесу та державного управління у сфері освіти, науки і техніки;
- участь Університету п'ятого рівня акредитації у духовно-культурному та державно-політичному розвитку суспільства, формуванні в країні економіки знань, розвитку високотехнологічної промисловості та інноваційного підприємницького середовища;
- формування високого рівня інформаційної відкритості та інтеграція Університету п'ятого рівня акредитації в міжнародну систему науки і освіти.

7. Показники результативності Університету п'ятого рівня акредитації

Університет п'ятого рівня акредитації відповідно до визначених головних завдань Державної цільової науково-технічної та

соціальної програми «Наука в університетах» протягом 2008-2012 років. має забезпечити:

- 4.1. Отримання результатів наукових досліджень і розробок, що відповідають світовому рівню, та їх оприлюднення шляхом публікацій у вигляді монографій та статей у фахових журналах (в т.ч. електронних) з імпаکت-фактором не нижче 1, доповідей на міжнародних конференціях, симпозиумах, тощо, а також шляхом отримання документів, що засвідчують інтелектуальну власність (патентів, ліцензій, авторських свідоцтв, тощо);
- 4.2. Співвідношення кількості публікацій у міжнародних та вітчизняних фахових виданнях співробітниками Університету п'ятого рівня акредитації до кількості його штатних наукових та науково-педагогічних працівників в розрахунку 2:1 на рік.
- 4.3. Залучення усіх наукових та науково-педагогічних працівників до педагогічної, науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом впровадження чіткого розподілу наукового і педагогічного навантаження для кожного науково-педагогічного і наукового співробітника, виходячи з потреби повного виконання академічних планів при забезпеченні співвідношення студент - викладач на рівні 5:1.
- 4.4. Підготовку висококваліфікованих фахівців у обсязі не менше 800 магістрів і 150 аспірантів, докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм).
- 4.5. Здійснення поглибленої наукової, науково-дослідної і науково-технічної підготовки не менше ніж 25 % магістрантів, а також 100 % аспірантів і докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) від їх чисельності у закладі.
- 4.6. Створення та функціонування не менше п'яти структурованих докторських (Ph.D) програм базованих на принципах єдиного європейського освітнього і наукового простору (ЕНЕА) та/або вдосконалення існуючих форм поєднання науки та освіти на рівні підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації (кандидатів і докторів наук) з показником успішно захищених дисертацій вищим за чинний загальнодержавний;
- 4.7. Участь у міжнародних конференціях, семінарах і симпозиумах щорічно не менше, ніж 25 % магістрантів, аспірантів, докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) та молодих учених від їх загальної чисельності у закладі.
- 4.8. Працевлаштування щороку не менше 50 % випускників магістерських програм, аспірантури та докторантури (в т.ч. струк-

турованих докторських (Ph.D) програм) за фахом у вищих навчальних закладах України, наукових підрозділах Національної та галузевих академій наук України та інших установ, в органах державного управління (у т.ч. місцевого самоврядування), на підприємствах.

- 4.9. Залучення до проведення наукових досліджень та розробок коштів вітчизняних і закордонних замовників. Досягнення співвідношення обсягу спеціального фонду державного бюджету за програмою «наука» до загального фонду державного бюджету за програмою «наука», не менше 1,5:1.
- 4.10. Оновлення матеріально-технічної бази наукових досліджень Університету п'ятого рівня акредитації у розмірі не менше 20 % від загального обсягу фінансування наукових досліджень щорічно.
- 4.11. Наявність та постійний розвиток інформаційної та інноваційної інфраструктури, автоматизованої системи управління навчальним процесом на всіх рівнях освіти.
- 4.12. Наявність сучасної наукової бібліотеки, створення електронних бібліотек і університетського репозитарію.
- 4.13. Формування науково-інтелектуального середовища, яке є частиною Єдиного європейського освітнього та наукового простору.
- 4.14. Комерціалізацію науково-прикладних результатів (в т.ч. шляхом утворення наукового чи науково-технологічного парку, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій тощо).

5. Права Університету п'ятого рівня акредитації

Статус Університету п'ятого рівня акредитації передбачає право:

- 5.1. На отримання пріоритетного фінансування його науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності за рахунок видатків загального фонду державного бюджету;
- 5.2. Запроваджувати інноваційні магістерські програми та програми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації (в т.ч. структуровані докторські (Ph.D) програми за зразком третього циклу вищої освіти Єдиного європейського освітнього та наукового простору) та самостійно визначати їх напрям і спеціалізацію;
Остаточного присудження наукового ступеня «доктора філософії» (Ph.D).

- 5.4. На ухвалення Вченою радою університету рішення щодо присудження вчених звань, яке для МОНУ є остаточним;
 - 5.5. Ухвалою Вченої ради університету визнавати дипломи «магістра» та «доктора філософії» (Ph.D), здобуті у закордонному університеті, при зарахуванні фахівця на посаду наукового чи науково-педагогічного співробітника.
 - 5.6. Створювати разом з Національною та галузевою академіями наук України інноваційні структури (технопарки, бізнес-інкубатори, технополіси тощо) та науково-дослідні підрозділи (центри, спільні кафедри, лабораторії, інститути тощо) спільного підпорядкування.
 - 5.7. На включення до Державного бюджету України, в рамках Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008-2012 роки, окремим рядком коштів, які будуть спрямовані на оснащення науково-навчальної бази Університету п'ятого рівня акредитації сучасними приладами, матеріалами, науковим обладнанням та на придбання видань і розвиток їх інформаційно-телекомунікаційного середовища;
 - 5.8. На звільнення від митної сплати за літературу та дослідницьке обладнання, що передається Університету V рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетом для виконання наукових досліджень тощо.
 - 5.9. На звільнення від митної сплати за літературу та дослідницьке обладнання, *що* передається Університетам V рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами для виконання наукових досліджень тощо.
6. *Фінансування діяльності Університету п'ятого рівня акредитації*
- 6.1. Діяльність Університету п'ятого рівня акредитації на час проведення експерименту фінансується за рахунок коштів державного бюджету України та інших джерел, не заборонених законодавством.
 - 6.2. Джерелами фінансування діяльності Університету п'ятого рівня акредитації є:
 - кошти, що виділяються МОН у рамках фінансування завдань та заходів Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на поточний рік;
 - власні кошти університету;
 - додаткові кошти, що залучаються з бюджетів різного рівня;

- інші матеріально-фінансові засоби, залучені до виконання завдань Університету п'ятого рівня акредитації.

2.2.2. Критерії надання ВНЗ статусу Університету п'ятого рівня акредитації (проект)

1. *Наявність провідних наукових і науково-педагогічних шкіл, що є лідерами в ключових напрямках фундаментальної науки й технології:*
 - 1.1. премії міжнародного й національного рівнів (за останні 5 років);
 - 1.2. наукові школи, що готують кадри вищої наукової кваліфікації з показником, вищим за загальнодержавний, та активно співпрацюють з вітчизняними та іноземними академічними інституціями;
 - 1.3. гранти ДФФД, міністерств та інших органів державної влади (за останні 5 років);
 - 1.4. успішно захищені дисертації (кандидатські, докторські, доктора філософії (Ph.D)) (захищені за останні 5 років);
 - 1.5. видані наукові монографії у процентному співвідношенні до науково-педагогічного складу університету (за останні 5 років);
 - 1.6. участь у проектах ДНТП міністерств та інших органів державної влади (за останні 5 років);
 - 1.7. участь у національних і міжнародних науково-дослідних, науково-технічних, освітніх і технологічних проектах (за останні 5 років);
 - 1.8. доктори наук у процентному співвідношенні до а) науково-педагогічного складу університету та б) загальної кількості студентів (середні показники за останні 5 років);
- I 9. кандидати наук у процентному співвідношенні до а) науково-педагогічного складу університету та б) загальної кількості студентів (середні показники за останні 5 років);
- 1.10. доктори філософії (Ph.D) у процентному співвідношенні до а) науково-педагогічного складу університету та б) загальної кількості студентів (середні показники за останні 5 років);
- 1.11. використані фінансові ресурси (відношення позабюджетної складової до загального обсягу НДР за останні 5 років);
- 1.12. патенти та ліцензії у процентному співвідношенні до науково-педагогічного складу університету (за останні 5 років).

2. Наявність інформаційної бази науково-навчальної діяльності її можливостей інформаційного обміну з науково-освітнім співтовариством:

- 2.1. наукова бібліотека з доступом до електронних джерел наукової інформації (періодика, електронні видання, депозитарії, бази даних тощо) та системи електронного пошуку наукових даних;
- 2.2. розвинута внутрішня мережа телекомунікацій (в т.ч. Інтра-нет) та швидкісний доступ до світової мережі Інтернет;
- 2.3. комп'ютерний парк, який забезпечує якісний доступ студентів всіх рівнів до комп'ютерів у співвідношенні не менше ніж 5 студентів на один комп'ютер;
- 2.4. Інтернет-центр з доступом до міжнародної системи URAN;
- 2.5. власні бази даних наукових досліджень та вільний доступ до баз даних інших наукових установ;
- 2.6. розвинута система електронних курсів та використання елементів дистанційного навчання на всіх рівнях підготовки;
- 2.7. розвинута автоматизована система управління навчальним процесом;
- 2.8. власне наукове видавництво;
- 2.9. власні наукові періодичні видання, внесені до переліку ВАК України, електронні наукові журнали відкритого доступу та рецензовані періодичні видання (в т.ч. електронні).

3. Наявність інфраструктури й матеріально-технічної бази (фундаментальних і прикладних наукових досліджень):

- 3.1. НДІ (за постановами Уряду), науково-дослідні лабораторії, науково-навчальні центри (в т.ч. спільні з інститутами Національної та галузевих академій наук);
- 3.2. штатні наукові співробітники (у процентному співвідношенні до науково-педагогічного складу університету);
- 3.3. унікальні наукові об'єкти й устаткування;
- 3.4. науково-інформаційні центри колективного користування;
- 3.5. центри високопродуктивних технологій, технопарки й інноваційно-технологічні центри;

4. Динаміка розвитку університету за останні 5 років:

- 4.1 кількість новостворених структурних підрозділів (факультетів, кафедр, інститутів, шкіл, лабораторій, центрів тощо);
- 4.2 кількість новостворених магістерських програм (у процентному відношенні до наявних);

- 4.3. кількість відкритих спеціальностей в аспірантурі (у процентному відношенні до наявних);
 - 4.4. кількість відкритих спеціальностей у докторантурі (у процентному відношенні до наявних);
 - 4.5. кількість відкритих структурованих докторських (Ph.D) програм, які відповідають вимогам Єдиного європейського освітнього та наукового простору;
 - 4.6. кількість створених ННЦ (у процентному відношенні до наявних);
 - 4.7. кількість створених науково-дослідних центрів та лабораторій (у процентному відношенні до наявних); зростання кількості наукових і науково-педагогічних працівників університету;
 - 4.9. зростання кількості молодих наукових і науково-педагогічних працівників (до 35 років).
5. *Наявність інфраструктури підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації:*
- 5.1. кількість структурованих докторських (Ph.D) програм, базованих на принципах єдиного європейського освітнього і наукового простору (ЕНЕА);
 - 5.2. кількість спеціальностей аспірантури;
 - 5.3. кількість спеціальностей докторантури;
 - 5.4. кількість спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських;
 - 5.5. кількість аспірантів, докторантів (в т.ч. структурованих докторських програм)

торських програм) у процентному співвідношенні до науково-педагогічного складу університету;

- 5.6. результативність аспірантури та докторантури (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) за таким підрахунком: кількість успішних захистів по відношенню до кількості здобувачів кожного ступеня.
6. *Інтеграція наукових досліджень і навчального процесу на всіх рівнях підготовки (бакалаврат, магістратура, аспірантура, докторантура, в т.ч. структуровані докторські (Ph.D) програми, стажування), кількісні показники:*

- 6.1. магістерські програми, розроблені і виконувані за спеціалізацією фундаментальних і прикладних досліджень, які здійснюються науковими підрозділами університету;

- 6.2. магістри, аспіранти, докторанти (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм), залучені до виконання фундаментальних і прикладних досліджень, які здійснюються науковими підрозділами університету і фінансуються з державного бюджету, за кошти грантів, спонсорські кошти тощо;
 - 6.3. авторські навчальні курси бакалаврського і магістерського рівня, розроблені та виконувані на базі індивідуальних та колективних досліджень наукових підрозділів університету (ННЦ, науково-дослідних центрів, шкіл, лабораторій тощо);
 - 6.4. аспіранти і докторанти (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм), залучені до педагогічної роботи на бакалаврських та магістерських програмах університету;
 - 6.5. магістранти, аспіранти, докторанти (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм), відряджені університетом для участі у міжнародних та вітчизняних симпозиумах, конференціях, семінарах, конгресах тощо;
 - 6.6. авторські монографії, написані науковими та науково-педагогічними співробітниками університету, що є базовими посібниками для виконання навчальних курсів бакалаврського та магістерського рівня.
7. *Наявність системи відбору й наукової підтримки талановитої молоді на рівнях доуніверситетського, університетського й післядипломного навчання:*
- 7.1. наявність асоційованих навчальних структур доуніверситетської освіти у вигляді колегіумів, ліцеїв, гімназій та інших закладів освіти II рівня акредитації;
 - 7.2. наявність центрів доуніверситетської підготовки;
 - 7.3. наявність вступних випробувань на кожний рівень освіти з можливістю вільного вибору спеціальності вищого рівня незалежно від попередньо здобутого;
 - 7.4. наявність навчальних структур післядипломної освіти (в т.ч. шкіл, курсів, програм, націлених на здобуття другої вищої освіти);
 - 7.5. участь студентів і науково-педагогічних працівників університету в організації та проведенні студентських і шкільних олімпіад, конкурсів, конференцій;
 - 7.6. кількість студентів всіх рівнів підготовки та молодих учених, які пройшли стажування у провідних міжнародних та вітчиз-

- 7.7. медалі, дипломи та нагороди МОН, академій наук і міжнародних організацій (за останні 5 років); державні премії, медалі НАН і гранти та стипендії Президента України та Кабінету Міністрів України молодим ученим (за останні 5 років)
8. *Інтеграція у світовий науково-освітній простір, співробітництво зі світовими науково-освітніми центрами та фондами:*
- 8.1 гранти, надані міжнародними науково-освітніми програмами та фондами (за останні 5 років); науково-навчальні проекти і програми, що виконуються спільно з іноземними університетами (в т.ч. з присудженням спільних дипломів);
- 8.3. наукові проекти, виконані за участі іноземних науковців, наукових центрів, університетів, академій тощо (за останні 5 років);
- 8.4. чинні угоди про співпрацю з провідними іноземними університетами вищого рівня акредитації (в т.ч. про створення спільних науково-навчальних центрів та навчальних програм);
- 8.5. наукові та науково-педагогічні працівники з дипломами, здобутими за кордоном (магістр або доктор філософії), які беруть участь у наукових дослідженнях або навчальному процесі на основі постійної або часткової зайнятості (в абсолютному обчисленні);
- 8.6. захисти дисертацій, до яких залучені іноземні вчені в якості наукових керівників, опонентів, рецензентів (в процентному співвідношенні до кількості захистів за останні 5 років);
- 8.7. публікації у рецензованих фахових журналах з імпаکت-фактором вище 1.0 в абсолютному обчисленні (за останні 5 років);
- 8.8. публікації у рецензованих фахових журналах з імпаکت-фактором вище 1.0 у процентному співвідношенні до науково-педагогічного складу університету (за останні 5 років);
- 8.9. доповіді співробітників університету на міжнародних конференціях у процентному співвідношенні до науково-педагогічного складу університету (за останні 5 років);
- 8.10. публікації іноземних авторів у власних наукових виданнях університету (в абсолютному обчисленні за останні 5 років).

9. Рівень якості навчального процесу:

- 9.1. співвідношення кількості штатних наукових і науково-педагогічних працівників з науковим ступенем (кандидат наук, доктор філософії (Ph.D), доктор наук) до загальної кількості науково-педагогічних працівників університету;
- 9.2. співвідношення кількості штатних наукових і науково-педагогічних працівників з вченим званням доцента та професора до загальної кількості науково-педагогічних працівників університету;
- 9.3. показники вступного конкурсу на бакалаврські та магістерські програми університету (середній по університету; максимальний та мінімальний по спеціальностям);
- 9.4. наявність бакалаврських і магістерських програм у кожній із головних галузей науки: гуманітарній, соціально-економічній, фізико-математичній, природничій;
- 9.5. наявність збалансованої природничої і гуманітарної складової підготовки на бакалаврському рівні, в т. ч. через доступність навчальних дисциплін вільного вибору з галузей науки, які не належать до основної спеціальності студента;
- 9.6. наявність обов'язкових і вибіркових фахових курсів на бакалаврському рівні у співвідношенні 50:50, на магістерському рівні у співвідношенні 30:70;
- 9.7. наявність структурованих докторських (Ph.D) програм, базованих на принципах єдиного європейського освітнього і наукового простору (ЕНЕА), або високоякісної аспірантури та докторантури на всіх випускових кафедрах з показником успішно захищених дисертацій, вищим за чинний загальнодержавний;
- 9.8. наявність міждисциплінарних програм магістерського та докторського (Ph.D) рівня; міждисциплінарних курсів з методології та методів досліджень для аспірантів і докторантів;
- 9.9. наявність нових освітніх методик і технологій у навчальному процесі всіх рівнів підготовки;
- 9.10. місце університету у рейтингу ВНЗ МОН; інших рейтингах ВНЗ України;
- 9.11. наявність в університеті функціонального середовища для культурно-мистецького та фізичного розвитку студентів всіх рівнів (центри, студії, секції, виставки тощо).

2.2.3. Проект «Положення про науково-навчальний центр»

1. Загальні положення

- 1.1. Навчально-науковий центр (далі ННЦ) є структурним науково-навчальним підрозділом національного університету.
- 1.2. Метою діяльності ННЦ є поглиблена наукова і науково-технічна та навчальна підготовка фахівців на основі здійснення ними наукових досліджень та розробок, створення конкурентоздатних на світовому ринку наукових і науково-прикладних результатів, провадження інноваційної діяльності та впровадження результатів дослідження у навчальний процес.
- 1.3. ННЦ у своїй діяльності керується чинним законодавством, нормативними актами Міністерства освіти і науки України (далі МОН), статутом університету та цим Положенням.
- 1.4. Тимчасове положення діє на термін проведення експерименту за Державною цільовою науково-технічною та соціальною програмою «Наука в університетах» на 2008-2012 роки.
- 1.5. ННЦ здійснює наукові дослідження та розробки, поглиблену наукову та науково-технічну підготовку фахівців вищої наукової кваліфікації відповідно до європейського принципу третього циклу вищої освіти: «навчання через дослідження»
- 1.6. Пріоритетні напрями діяльності ННЦ схвалюються Вченою радою університету і затверджуються МОН у встановленому порядку.
- 1.7. ННЦ створюється на площах і науково-лабораторній базі університету (лабораторія, проблемна лабораторія, науковий центр, спеціальне конструкторське бюро, кафедра, науково-дослідний інститут тощо), має відповідне матеріальне забезпечення.)
- 1.8. ННЦ за згоди університету, може мати статус окремої юридичної особи із власною круглою печаткою зі своєю назвою, кутовим штампом, власними бланками та іншими реквізитами.

2. Головні завдання діяльності ННЦ

- 2.1. Створення умов для отримання науковими і науково-педагогічними працівниками ВНЗ, студентами, аспірантами, докторантами (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) значних наукових результатів, конкурентоздатних на світо-

вому ринку науково технічних розробок та новітніх технологій через виконання індивідуальних та колективних науково-дослідних тем.

- 2.2. Поглиблення наукової і науково-технічної підготовки студентів магістерських програм, аспірантів і докторантів (в т. ч. структурованих докторських (РЬ.О) програм) через постійну апробацію результатів колективної та індивідуальної науково-дослідної роботи (зокрема, у формі семінарів, конференцій, публікацій у вітчизняних та міжнародних фахових виданнях тощо).
- 2.3. Поширення результатів колективної та індивідуальної науково-дослідної роботи у вигляді академічних курсів, семінарів, колоквиумів тощо, включених до навчальних планів бакалаврського і магістерського рівня.
- 2.4. Формування середовища для накопичення наукових знань, практичних навичок та умінь, що сприятимуть подальшому працевлаштуванню магістрів, аспірантів і докторантів (в т. ч. структурованих докторських (РЬ.О) програм) за фахом в якості наукових і науково-педагогічних працівників, розробників вітчизняної техніки і технологій, менеджерів науково-технологічного бізнесу та державного управління у сфері освіти, науки і техніки.

3. Основні напрями діяльності ННЦ

- 3.1. Проведення фундаментальних і прикладних досліджень, зокрема міждисциплінарних, які відповідають світовому рівню.
- 3.2. Створення конкурентноздатних на світовому ринку прикладних розробок, зразків нової техніки, технологій та матеріалів.
- 3.3. Здійснення трансферу технологій у рамках науково-технічної і виробничої кооперації та співробітництва з промисловістю та підприємництвом, формування інноваційного підприємницького середовища.
- 3.4. Підготовка магістрантів, аспірантів і докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) відповідно до пріоритетних напрямів наукової та науково-технічної діяльності ННЦ і вимог інноваційного розвитку економіки та духовного розвитку суспільства.
- 3.5. Підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних працівників, формування фахових (тематичних) груп для І

розробки та здійснення структурованих докторських (Ph.D) програм за пріоритетними напрямками наукової і науково-технічної діяльності ННЦ.

- 3.6. Адаптація навчальної та наукової діяльності до вимог європейського освітнього і наукового простору.
- 3.7. Використання кадрового наукового потенціалу ННЦ для розв'язання актуальних наукових і науково-технічних проблем розвитку економіки та духовно-інтелектуального розвитку суспільства.
- 3.8. Інтегрування науково-навчальної діяльності ННЦ з науковою діяльністю ВНЗ, академічних наукових установ, культурних закладів та виробничих підприємств.
- 3.9. Поглиблення міжнародного наукового, науково-технічного, освітнього та гуманітарного співробітництва університету з університетами-партнерами, інститутами, академіями, підприємствами, установами, організаціями.

4. *Управління, керівництво та кадри ННЦ*

- 4.1. На час участі в експерименті ННЦ підпорядковується проктору з наукової роботи університету, а у разі надання ННЦ **статусу** окремої юридичної особи - безпосередньо ректору університету.
- 4.2. ННЦ очолює керівник (а в разі надання ННЦ статусу окремої юридичної особи - директор), який здійснює загальне керівництво відповідно до вимог законодавства, забезпечує належний рівень трудової і виконавчої дисципліни, керує і організовує роботу, спрямовану на виконання поточних і перспективних завдань, представляє ННЦ в інших установах, закладах і організаціях.
- 4.3. Для оперативного управління ННЦ керівник (директор) відповідно до чинного законодавства може призначати своїх заступників, які здійснюють управління за окремими напрямками роботи.
- 4.4. Для проведення наукових та науково-технічних досліджень у ННЦ створюються фахові (тематичні) групи, які, у тому числі, забезпечують критичну масу науковців для відкриття структурованих докторських (Ph.D) програм, формують зміст програми, визначають її навчальні елементи тощо.
- 4.5. У ННЦ створюється наукова або науково-технічна рада, яку очолює керівник (директор). Рада є колективним дорадчим

органом ННЦ, що діє у відповідності до власного Положення, яке затверджується Вченою радою університету.

- 4.6. Наукова або науково-технічна рада визначає основні напрями діяльності ННЦ, здійснює організацію і координацію індивідуальної та колективної науково-дослідної роботи співробітників ННЦ, розглядає всі науково-навчальні та організаційні питання щодо функціонування структурованих докторських (Ph.D) програм.

ДЛЯ забезпечення поточної діяльності ради на одного з працівників ННЦ можуть покладатись функції ученого секретаря ради.

- 4.7. Чисельність наукових працівників ННЦ має становити не менше 50 % від загального складу його працівників. Всі наукові співробітники ННЦ в обов'язковому порядку мають бути залученими до педагогічної діяльності, з навантаженням у межах (0,15-0,5) ставки.
- 4.8. Не менше 50 % посад наукових працівників, як правило, обіймають особи, для яких робота в ННЦ є основною. Не менше 20 % посад працівників ННЦ повинні обіймати аспіранти та докторанти (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) за сумісництвом.
- 4.9. Для організації роботи за тематикою в ННЦ можуть створюватися науково-навчальні проблемні лабораторії, очолювані співробітниками з науковим ступенем.
- 4.10. Науково-навчальна проблемна лабораторія має у складі наукових, науково-педагогічних та інженерно-технічних працівників, для яких робота в ННЦ є основною. Обов'язковим для науково-навчальних проблемних лабораторій є залучення магістрантів, аспірантів, докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) для виконання наукових досліджень і розробок з оплатою відповідно до пункту 4.7 цього Положення.

5. Права ННЦ

Для виконання своїх завдань ННЦ має право:

- 5.1. На пріоритетне у межах Університету забезпечення фінансування наукових досліджень та розробок за рахунок видатків загального фонду державного бюджету, поповнення та оновлення матеріально-технічної бази.
- 5.2. Здійснювати, за сприяння керівництва Університету та відповідно до затверджених процедур, відбір аспірантів і докто-

рантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм), для залучення їх до наукової роботи в ННЦ та для поглибленої наукової, науково-технічної та науково-педагогічної підготовки.

- 5.3. При формуванні індивідуального планового навантаження науково-педагогічних працівників ННЦ встановлювати норми педагогічного навантаження, відмінні від діючих в Університеті за умови відповідного збільшення робочого часу на проведення наукових досліджень.
- 5.4. Подавати у встановленому порядку пропозиції щодо врахування в навчальних планах магістрів, аспірантів і докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) в якості науково-дослідних та/або педагогічних практик науково-дослідну, лабораторно-технічну та педагогічну діяльність, яку вони здійснюють в ННЦ.
- 5.5. Отримувати у пріоритетному порядку в Університеті додаткові штатні посади наукових і науково-педагогічних працівників для працевлаштування в ННЦ випускників університету.
- 5.6. У встановленому законодавством порядку здійснювати ділові і наукові контакти з юридичними та фізичними особами інших країн.

В разі надання ННЦ статусу окремої юридичної особи укладати угоди з вітчизняними та закордонними юридичними особами різних форм власності та фізичними особами відповідно до чинного законодавства на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, послуг, продажу науково-технічної продукції, ліцензій тощо у межах наукового напрямку (напрямів) діяльності ННЦ.

Залучати для виконання робіт на контрактній основі, за договорами підяду та на інших умовах, що не суперечать законодавству, і зараховувати до штату ННЦ у встановленому порядку вітчизняних і закордонних спеціалістів.

- 5.9. Преміювати працівників ННЦ за досягнуті наукові, науково-прикладні та науково-педагогічні результати.

6. *Результативність діяльності ННЦ*

- 6.1. Кожна фундаментальна чи прикладна науково-дослідна робота, що виконується за рахунок видатків загального фонду державного бюджету два й більше років, повинна завершуватись як заключним науковим звітом, так і підготовкою до

- друку монографії - для досліджень у галузі суспільних та гуманітарних наук - та не менше, ніж 7 наукових публікацій чи патентів - для робіт у галузі природничих та технічних наук.
- 6.2. Кожна прикладна наукова розробка в галузі технічних наук, що виконується за рахунок видатків загального фонду державного бюджету, завершується створенням конкурентоздатного на світовому ринку науково-прикладного результату або такого результату, значна корисність якого для економіки та суспільства України підтверджена документами користувачів, патентами, проданими ліцензіями, позитивними висновками науково-технічної експертизи.
- 6.3. Кожен науковий та науково-педагогічний працівник ННЦ повинен щороку:
- подати до друку у фахові видання ВАК або у закордонні фахові видання не менше двох наукових публікацій - для дослідників у галузі гуманітарних та суспільних наук, та однієї наукової статті або патенту - для дослідників у галузі природничих та технічних наук; одноосібна (авторська) монографія обсягом не менше 10-ти друкованих аркушів, що готується науковим та науково-педагогічним працівником у ННЦ, звільняє його від цієї вимоги впродовж трьох років; в обсяг обов'язкових наукових публікацій можуть враховуватися публікації навчально-методичного характеру, в тому числі підручники, навчальні посібники, курси лекцій та ін.;
 - зробити не менше, ніж одну доповідь на науковій конференції або семінарі міжнародного чи національного рівня;
 - здійснювати керівництво науково-дослідною роботою не менше двох магістрантів або аспірантів/докторантів (в т. ч. структурованих докторських (Ph.D), відповідаючи за їх індивідуальну поглиблену наукову, науково-технічну й інноваційну підготовку та введення їх у міжнародну наукову спільноту шляхом участі у міжнародних конференціях або здійснення публікацій у міжнародних фахових виданнях;
 - викладати не менше, ніж один двокредитний навчальний курс на одній з навчальних програм: бакалаврат, магістеріум, структуровані докторські (Ph.D) програми;
- 6.4. Магістранти, аспіранти та докторанти (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм), що обіймають наукові посади в ННЦ за сумісництвом протягом понад півтора року, повинні за цей час підготувати не менше однієї наукової публікації у

фаховому виданні ВАК або міжнародному фаховому виданні та виступити не менш, ніж з однією доповіддю на науковій конференції чи семінарі міжнародного або національного рівня.

- 6.5. ННЦ повинен мати вищі за середні по ВНЗ показники залучення коштів вітчизняних та закордонних замовників, грантів на виконання наукових досліджень і розробок за відношенням до відповідних видатків загального фонду державного бюджету у розрахунку на одного наукового і науково-педагогічного працівника.

7. Матеріально-технічне забезпечення та фінансування діяльності ННЦ

- 7.1. ННЦ може мати самостійний баланс, який є складовою балансу університету, а в разі надання ННЦ статусу окремої юридичної особи - окремі розрахункові рахунки.
- 7.2. Фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності ННЦ здійснюється за рахунок коштів загального фонду державного бюджету, що виділяються на проведення фундаментальних, прикладних досліджень і розробок, коштів, що надійшли за надання послуг відповідно до функціональних повноважень, а також від грантової діяльності, власних коштів ННЦ, спонсорів, кредитів та інших надходжень, не заборонених законодавством України.
- 7.3. При фінансуванні наукової та науково-технічної діяльності на ННЦ поширюються всі особливості статусу університету п'ятого рівня акредитації.
- 7.4. У разі надання ННЦ статусу окремої юридичної особи, ННЦ зобов'язаний здійснювати модернізацію та оновлення своєї матеріально-технічної бази відповідно до потреб забезпечення діяльності за обраним науково-технічним напрямом, призначаючи щорічно на це частину від загальних надходжень. Обґрунтування зазначених витрат погоджують із керівництвом Університету, а інформація про них надається МОН на його вимогу.

8. Реорганізація і ліквідація ННЦ

- 8.1. Рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію ННЦ, як структурного підрозділу національного університету за рішенням Вченої ради приймається ректором університету.

Рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію ННЦ, що має статус окремої юридичної особи, приймається наказом Міністерства освіти і науки за поданням ректора університету.

2.2.4. Проект змін до чинного «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

У Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника:

- 1) **пункт 1** після слів «кандидата наук» доповнити словами «і доктора філософії»;
- 2) **пункт 2** доповнити абзацом такого змісту:
«Питання присудження наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) належить до компетенції вищого навчального закладу IV рівня акредитації, який отримав право на присудження такого ступеня від спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки.»;
- 3) **пункт 3** після слів «кандидата наук» доповнити словами «і доктора філософії»;
- 4) **другий абзац пункту 4** доповнити реченням такого змісту:
«Диплом доктора філософії (Ph.D) видають вищі навчальні заклади IV рівня акредитації, які отримали право на присудження такого ступеня від спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки.»;
- 5) **у пункті 7:**
 - перший абзац після слів «кандидата наук» доповнити словами «і доктора філософії (Ph.D)»;
 - після другого абзацу доповнити пункт абзацом такого змісту:
«Вищі навчальні заклади IV рівня акредитації, що отримали право на присудження ступеня доктора філософії (Ph.D) від спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки, проводять експертизу дисертаційних робіт, розгляд атестаційних справ здобувачів та видачу дипломів доктора філософії на підставі рішень спеціалізованих вчених рад і рішення вченої ради цього вищого навчального закладу.»;
- 6) **у пункті 9**
 - перший абзац після слів «вчені ради» доповнити словами

- другий абзац після слів «вчених рад» доповнити словами «з правом присудження ступеня доктора чи кандидата наук» і доповнити абзац реченням такого змісту: «Порядок утворення, функціонування і діяльності спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) визначається вищим навчальним закладом, який отримав право на присудження такого ступеня, і затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки»;
 - після четвертого абзацу доповнити пункт абзацом такого змісту: «У разі порушення спеціалізованою вченою радою або вищим навчальним закладом, який отримав право на присудження ступеня доктора філософії (Ph.D), вимог нормативно-правових актів з питань присудження відповідного наукового ступеня спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки може вжити відповідних заходів у межах своїх повноважень аж до скасування рішення ради чи пониження рівня акредитації даного вищого навчального закладу»;
- 7) після **пункту 13** доповнити Порядок пунктом такого змісту: «Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) є кваліфікаційною науковою працею, обсяг основного тексту якої становить 6,5-9, а для суспільних і гуманітарних наук - 8-11 авторських аркушів, оформлених відповідно до державного стандарту.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії (Ph.D):

- повинна містити наукові положення та науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки і становить собою внесок у суму знань цієї галузі.»;
- 8) четвертий абзац **пункту 14** після слів «зміст дисертацій» доповнити словами «здобувачів ступеня доктора чи кандидата наук» і доповнити абзац реченням такого змісту: «Мінімальну кількість та обсяг публікацій, що розкривають основний зміст дисертацій здобувачів ступеня доктора філософії (Ph.D), визначає вищий навчальний заклад, який отримав від спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки право на присудження цього сту-

пеня, але ця кількість і обсяг не можуть бути меншими ніж ті, які визначені ВАК як мінімальні для здобувачів ступеня кандидата наук.»

- 9) третій абзац **пункту 16** після слів «кандидата наук» доповнити словами «чи диплом доктора філософії (Ph.D)»;
- 10) **пункт 17** після другого абзацу доповнити абзацом такого змісту: «Здобувач наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) допускається до захисту дисертації після виконання усіх вимог науково-навчальної програми вищого навчального закладу, який отримав від спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки право на присудження цього ступеня. Такий науково-навчальний план має обов'язково включати вимоги щодо успішного складання іспитів із фахових та міждисциплінарних курсів, викладацьку практику, доповіді та виступи на міжнародних конференціях, конгресах, симпозіумах та семінарах, публікації результатів досліджень у фахових журналах України та за кордоном»;
- 11) **пункт 19** після слів «вчена рада» доповнити словами «по захисту докторських чи кандидатських дисертацій»;
- 12) **пункт 20** після третього абзацу доповнити абзацом такого змісту: «Для розгляду дисертації на здобуття ступеня доктора філософії (Ph.D) призначаються три офіційних опоненти, з яких один - доктор наук або доктор філософії (Ph.D) - не є членом спеціалізованої вченої ради, де проводитиметься захист, чи співробітником вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено спеціалізовану вчену раду; один - доктор наук або доктор філософії (Ph.D) - з-за кордону; а третій - доктор наук, кандидат наук або доктор філософії (Ph.D) - може бути співробітником вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено спеціалізовану вчену раду»;
- 13) у **пункті 21**:
 - другий абзац після слів «офіційних опонентів» доповнити словами «здобувачів ступенів доктора чи кандидата наук»;
 - додати абзац такого змісту: «Письмові відгуки офіційних опонентів здобувачів ступеня доктора філософії (Ph.D) не видаються здобувачеві перед захистом дисертації, а оприлюднюються тільки на засіданні спеціалізованої вченої ради й обговорюються публічно під час захисту»;

14) у пункті 26:

- перший абзац після слів «вчена рада» доповнити словами «по захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора чи кандидата наук»;
- третій абзац після слів «наукового ступеня» доповнити словами «доктора чи кандидата наук»;
- додати абзац такого змісту: «Для остаточного присудження ступеня доктора філософії (Ph.D) спеціалізована вчена рада у місячний термін після захисту передає перший примірник дисертації та атестаційну справу здобувача Вченій раді вищого навчального закладу, який отримав право на присудження цього ступеня. Після прийняття Вченою радою вищого навчального закладу рішення про видачу диплома доктора філософії (Ph.D) перший примірник дисертації передається для зберігання до Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського»;

15) у пункті 27:

- перший абзац після слів «наукового ступеня» доповнити словами «доктора чи кандидата наук»;
- другий абзац після слів «Відгуки про» доповнити словом «таку» і після слів «дисертацію та» доповнити словом «відповідний»;
- третій абзац після слів «захисту дисертації» доповнити словами «на здобуття ступеня доктора чи кандидата наук»;

16) після пункту 27 доповнити Порядок пунктом такого змісту: «У разі прийняття спеціалізованою вченою радою негативного рішення щодо присудження наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) документи повертаються здобувачеві згідно з процедурою, що визначена вищим навчальним закладом, у якому виконувався науково-навчальний план здобувача.

Відгуки про таку дисертацію, стенограма (розшифрована і засвідчена фонограма) засідання спеціалізованої вченої ради та протокол голосування передаються до архіву відповідного вищого навчального закладу. У разі потреби зазначені матеріали можуть бути використані при повторному захисті.»;

17) у першому абзаці **пункту 29** слова «ВАК за участю експертних рад» замінити словами «відповідно уповноважений орган центральної виконавчої влади (для ступеня доктора філософії - МОН в рамках процедури акредитації вищих навчаль-

- них закладів; для ступенів доктора і кандидата наук - ВАК за участю експертних рад).»;
- 18) **пункт 36** доповнити абзацом такого змісту: «Дипломи про наукові ступені доктора філософії (Ph.D), видані органами атестації інших держав, власниками яких є штатні співробітники вищих навчальних закладів, що отримали право на присудження цього ступеня, можуть бути визнані еквівалентні таким, що їх видає даний вищий навчальний заклад рішенням Вченої ради вищого навчального закладу.»
- 19) **пункт 37** доповнити після першого абзацу реченням такого змісту: «Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) набирає чинності з дня прийняття рішення про видачу відповідного диплома Вченою радою вищого навчального закладу, який отримав право на присудження цього ступеня»;
- 20) у **пункті 39**:
- після слів «видачі дипломів» доповнити словами «доктора і кандидата наук» і після слів «і атестатів» доповнити словами «старшого наукового співробітника»;
 - доповнити пункт реченням такого змісту: «Порядок оформлення і видачі дипломів доктора філософії (Ph.D), а також їх дублікатів визначає вищий навчальний заклад, якому надано право присвоювати відповідний ступень і затверджує спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки.»;
- 21) у **пункті 40**:
- перший абзац після слів «наукові ступені» доповнити словами «доктора чи кандидата наук»;
 - четвертий абзац після слів «наукових ступенів» доповнити словами «доктора і кандидата наук»;
- 22) перед **пунктом 41** доповнити Порядок таким пунктом: «Процедури позбавлення наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) та апеляції рішень спеціалізованих вчених рад щодо присудження (позбавлення) наукового ступеня доктора філософії (Ph.D) встановлюється вищим навчальним закладом, якому надано право присуджувати відповідний ступень і затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки»;
- 23) перший абзац **пункту 41** після слів «наукових ступенів» доповнити словами «доктора чи кандидата наук»;

- 24) перший абзац **пункту 42** після слів «наукового ступеня» доповнити словами «доктора чи кандидата наук»;
- 25) **пункт 44** після слів «наукового ступеня» доповнити словами «доктора чи кандидата наук».

2.2.5. Проект змін до чинного «Порядку присвоєння вчених звань доцента і професора»

1. Абзац 1 частини 12 викласти в такій редакції:

Вчене звання професора може бути присвоєне, як виняток, кандидатам наук, докторам філософії (Ph.D), які працюють у вищих навчальних закладах Ш-У рівня акредитації або закладах післядипломної освіти III—IV рівня акредитації і:...

2. Абзац 1 частини 15 викласти в такій редакції:

Вчене звання професора може бути присвоєне, як виняток, докторам і кандидатам наук, докторам філософії (Ph.D) - висококваліфікованим фахівцям суспільного виробництва, а також видатним діячам культури і мистецтв, фізичної культури і спорту, які мають почесні звання народного артиста України, народного художника України, народного архітектора України, заслуженого діяча мистецтв України, заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, які перейшли на постійну роботу у вищі навчальні заклади Ш-У рівня акредитації або заклади післядипломної освіти III—IV рівня акредитації та працюють на посаді професора, завідуючого кафедрою і:...

3. Абзац 1 частини 16 викласти в такій редакції:

Вчене звання доцента присвоюється докторам і кандидатам наук, докторам філософії (Ph.D), які працюють у вищих навчальних закладах III—V рівня акредитації або закладах післядипломної освіти III-IV рівня акредитації і:...

4. Абзац 1 частини 17 викласти в такій редакції:

Вчене звання доцента може бути присвоєне, як виняток, науково-педагогічним працівникам без наукового ступеня кандидата наук, доктора філософії (Ph.D), які працюють у вищих навчальних закладах Ш-У рівня акредитації або закладах післядипломної освіти III-IV рівня акредитації і:...

2.2.6. Проект змін до Закону України «Про вищу освіту»
від 17.01.2002 № 2984-III»

Частина 1 статті 18 доповнити наступним:

- надає вищому навчальному закладу статус п'ятого рівня акредитації;
- затверджує рішення вищого навчального закладу п'ятого рівня акредитації про утворення, реорганізацію, ліквідацію науково-навчального центру;
- затверджує порядок оформлення і видачі диплома доктора філософії;
- здійснює контроль за науковим рівнем дисертацій для здобуття ступеня доктора філософії.

Статтю 22 викласти в такій редакції:

Стаття 22. Мета і головні завдання діяльності вищого навчального закладу

1. Основною метою діяльності вищого навчального закладу є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України.

2. Головними завданнями вищого навчального закладу є:

- здійснення освітньої діяльності певного напрямку, яка забезпечує підготовку фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів і відповідає стандартам вищої освіти;
- здійснення наукової і науково-технічної (для вищих навчальних закладів третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації), творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності;
- забезпечення виконання державного замовлення та угод на підготовку фахівців з вищою освітою;
- здійснення підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів та їх атестація в акредитованих вищих навчальних закладах третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації;
- вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці і сприяння працевлаштуванню випускників;
- забезпечення культурного і духовного розвитку особистості, виховання осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України (254к/96-ВР);
- підвищення освітньо-культурного рівня громадян.

Статтю 24 доповнити наступним:

Вищий навчальний заклад п'ятого рівня акредитації - це провідний державний вищий навчальний заклад зі значним науковим і науково-технічним потенціалом, що має статус національного, у якому здійснюється підготовка фахівців за напрямками освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціальностями освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста, магістра та якому надано право присуджувати науковий ступінь доктора філософи (Ph.D).

Статтю 25 викласти в такій редакції:

Стаття 25. Типи вищих навчальних закладів відповідно до нинішніх напрямів освітньої діяльності в Україні дають вищі навчальні заклади таких типів:

1) університет - багатірофільний вищий навчальний заклад четвертого, п'ятого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність.

Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети;

2) академія - вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробничої, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

3) інститут - вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

4) консерваторія (музична академія) - вищий навчальний заклад третього або четвертого, п'ятого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у галузі культури і мистецтва - музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін, проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

5) коледж - вищий навчальний заклад другого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у споріднених напрямках підготовки (якщо є структурним підрозділом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації або входить до навчального чи навчально-науково-виробничого комплексу! або за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

6) технікум (училище) - вищий навчальний заклад першого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації за кількома спорідненими спеціальностями, і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Статтю 24 доповнити наступним:

Вищий навчальний заклад п'ятого рівня акредитації - це провідний державний вищий навчальний заклад зі значним науковим і науково-технічним потенціалом, що має статус національного, у якому здійснюється підготовка фахівців за напрямками освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціальностями освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста, магістра та якому надано право присуджувати науковий ступінь доктора філософії (Ph.D).

Частина 1 статті 26 викласти в такій редакції:

Державному вищому навчальному закладу четвертого, п'ятого рівня акредитації відповідно до законодавства може бути надано статус національного.

Після статті 26 помістити:

Стаття 26-1 Університет п'ятого рівня акредитації

1. Основні вимоги до Університету п'ятого рівня акредитації:

В Університеті п'ятого рівня акредитації забезпечено поєднання і взаємодія навчального процесу з проведенням наукових досліджень, інноваційною діяльністю відповідно до європейського принципу підготовки наукових кадрів «навчання через дослідження».

- В Університеті п'ятого рівня акредитації виконуються актуальні і конкурентоспроможні на світовому рівні наукові дослідження та розробки за пріоритетними напрямками науки і техніки, спрямовані на духовно-культурний розвиток суспільства, отримання нових знань та прискорений розвиток економіки.
- Університет п'ятого рівня акредитації має всі необхідні передумови при проведенні експерименту для створення не менше п'яти науково-навчальних центрів (далі ННЦ). ННЦ - є науковим та навчальним структурним підрозділом університету, що здійснює наукові дослідження та підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, і діє у відповідності з Тимчасовим положенням про науково-навчальний центр.
- В Університеті п'ятого рівня акредитації забезпечено створення та функціонування дієвих форм поєднання науки та освіти у вигляді структурованих докторських (Ph.D) програм, базованих на принципах єдиного європейського освітнього і наукового простору (ЕНЕА) та високоякісна підготовка кадрів вищої наукової кваліфікації (кандидатів і докторів наук) з показником успішно захищених дисертацій вищим за чинний загальнодержавний.
- Університет п'ятого рівня акредитації має чинні угоди про співпрацю з провідними університетами за кордоном (не менше 10) та з Національною та галузевими академіями наук і виробничими підприємствами (фірмами) України (не менше 10).
- В Університеті п'ятого рівня акредитації забезпечено впродовж останніх п'яти років постійне зростання показників залучення випускників власних програм підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації (кандидатів наук, докторів філософії (Ph.D) і докторів наук) до роботи в університеті на постійній основі.

- Університет п'ятого рівня акредитації має асоційовані навчальні структури до-університетської освіти у вигляді колегіумів, ліцеїв, гімназій та інших закладів освіти II рівня акредитації.
- Університет п'ятого рівня акредитації має випускників та науково-технічні рюзробки, що є конкурентоздатними на світових ринках, а також високі показники в національній рейтинговій системі.

2. Метою діяльності Університету п'ятого рівня акредитації є забезпечення умов, необхідних для поглибленої науково-дослідної і науково-технічної підготовки кадрів вищої кваліфікації та одержання значних наукових і науково-прикладних результатів для потреб соціально-економічного та духовно-культурного розвитку України.

3. Головні завдання діяльності Університету п'ятого рівня акредитації:

- забезпечення поглибленої наукової, науково-дослідної та науково-технічної підготовки магістрантів, аспірантів, докторантів (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) на основі проведення ними наукових досліджень, розробок та інноваційної діяльності у поєднанні з передовими системами навчання;
- приведення діяльності Університету п'ятого рівня акредитації у відповідність до вимог, норм і стандартів єдиного європейського освітнього та наукового простору;
- забезпечення оптимальних умов провадження наукової, науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності ННЦ, що функціонують в Університеті п'ятого рівня акредитації;
- отримання науковими і науково-педагогічними працівниками, магістрантами, аспірантами і докторантами (в т.ч. структурованих докторських (Ph.D) програм) значних наукових і науково-технічних результатів та їх оприлюднення у світовому науковому середовищі шляхом публікацій, впровадження новітніх навчальних курсів, патентування, ліцензування, тощо; створення конкурентоспроможних на світовому ринку науково-прикладних розробок та новітніх технологій;
- нарощування та ефективне використання кадрового наукового, науково-педагогічного та науково-технічного потенціалу Університету п'ятого рівня акредитації шляхом забезпечення співвідношення чисельності студентів до науково

педагогічних і наукових працівників на рівні 5:1 для ефективного провадження науково-навчального процесу на світовому рівні;

- сприяння працевлаштуванню випускників Університету п'ятого рівня акредитації за фахом, зокрема тих, що пройшли поглиблену наукову, науково-дослідну та науково-технічну підготовку в якості наукових і науково-педагогічних працівників, розробників нової техніки і технологій, менеджерів науково-технологічного бізнесу та державного управління у сфері освіти, науки і техніки;
- участь Університету п'ятого рівня акредитації у духовно-культурному розвитку суспільства, формуванні в країні економіки та суспільства знань, розвитку високотехнологічної промисловості та інноваційного підприємницького середовища;
- формування високого рівня інформаційної відкритості та інтеграція Університету п'ятого рівня акредитації в міжнародну систему науки і освіти.

Статтю 27 викласти в такій редакції:

Стаття 27. Створення, реорганізація та ліквідація вищого навчального закладу

1. Створення, реорганізація та ліквідація вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації державної форми власності здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів першого і другого рівнів акредитації державної форми власності здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки та іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, здійснюється органами влади Автономної Республіки Крим.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється органами місцевого самоврядування.

Створення, реорганізація та ліквідація вищих навчальних закладів приватної форми власності здійснюється їх власником (власниками).

2. Вищі навчальні заклади четвертого, п'ятого рівня акредитації відповідно до законодавства іноземних держав та за згодою спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки можуть створювати за кордоном свої структурні підрозділи.

Вищі навчальні заклади іноземних держав можуть з дозволу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки створювати свої структурні підрозділи на території України.

Створення в Україні вищих навчальних закладів за участю іноземних фізичних та юридичних осіб здійснюється відповідно до міжнародних угод, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

3. Мережа вищих навчальних закладів державної і комунальної форм власності визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до соціально-економічних та культурно-освітніх потреб у них.

4. Вищий навчальний заклад діє на підставі власного статуту.

Статут вищого навчального закладу має містити:

- повну назву, юридичну адресу, дату прийняття рішення про створення;
- права та обов'язки власника (власників);
- обсяг цивільної правоздатності вищого навчального закладу;
- обсяг основних засобів (розмір статутного фонду), наданих власником (власниками);
- порядок утворення, діяльності та повноваження органів управління вищим навчальним закладом, права та обов'язки керівника;
- порядок обрання представників до органів громадського самоврядування;
- джерела надходження та порядок використання коштів та іншого майна вищого навчального закладу;
- порядок звітності, контролю за здійсненням фінансово-господарської діяльності;
- концепцію освітньої діяльності;
- порядок внесення змін до статуту вищого навчального закладу;
- порядок реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу.

Статтю 30 викласти в такій редакції:

Стаття 30. Структурні підрозділи вищого навчального закладу

1. Структурні підрозділи вищого навчального закладу створюються відповідно до законодавства. Структурні підрозділи можуть мати окремі права юридичної особи.

2. Структурними підрозділами вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації є кафедри, факультети, інститути, філії, бібліотека тощо.

Кафедра - базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково-дослідну та науково-технічну діяльність за певним напрямом. Кафедра створюється рішенням Вченої ради вищого навчального закладу за умови, якщо до її складу входять не менше ніж п'ять науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менше ніж три з яких мають науковий ступінь або вчене звання.

Керівництво кафедрою здійснює завідуючий кафедрою, який обирається на цю посаду за конкурсом Вченою радою вищого навчального закладу строком на п'ять років (для національного вищого навчального закладу - строком на сім років). Із завідуючим кафедрою укладається контракт.

Факультет - основний організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації, що об'єднує відповідні кафедри і лабораторії. Факультет створюється рішенням Вченої ради вищого навчального закладу за умови, якщо до його складу входить не менше ніж три кафедри і на ньому навчається не менше ніж 200 студентів денної (очної) форми навчання.

Рішення про створення факультету поза місцем розташування вищого навчального закладу державної форми власності приймається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади.

3. Структурними підрозділами вищого навчального закладу першого та другого рівнів акредитації є відділення і предметні (циклові) комісії.

Відділення - структурний підрозділ, що об'єднує навчальні групи і з однієї або кількох спеціальностей, методичні, навчально-виробничі та інші підрозділи. Відділення створюється рішенням

керівника вищого навчального закладу, якщо на ньому навчається не менше ніж 150 студентів.

Предметна (циклова) комісія - структурний навчально-методичний підрозділ, що проводить виховну, навчальну та методичну роботу з однієї або кількох споріднених навчальних дисциплін. Предметна (циклова) комісія створюється рішенням керівника вищого навчального закладу за умови, якщо до її складу входить не менше ніж три педагогічних працівники.

4. Філія - відокремлений структурний підрозділ, що створюється з метою забезпечення потреб у фахівцях місцевого ринку праці та наближення місця навчання студентів до їх місця проживання.

Філію очолює директор, який призначається у порядку, встановленому статутом вищого навчального закладу.

5. Структурними підрозділами вищого навчального закладу четвертого, п'ятого рівня акредитації можуть бути наукові, навчально-наукові, науково-дослідні та науково-виробничі інститути. Керівництво інститутом здійснює директор, який обирається на посаду за конкурсом строком на п'ять років.

Можуть створюватися:

- навчально-науково-виробничі центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені факультети, коледжі, технікуми, наукові, науково-дослідні, науково-виробничі й проектні інститути, дослідні станції, кафедри, наукові лабораторії, конструкторські бюро, навчально-дослідні господарства, навчально-виробничі комбінати, експериментальні заводи, фабрики, фірми, клінічні бази установ медичної освіти, полігони, технопарки, інші підрозділи;
- навчально-наукові центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені факультети, кафедри, наукові лабораторії, центри, інші підрозділи, що забезпечують підготовку фахівців з певних спеціальностей (напрямів підготовки) та проводять наукові дослідження з певного напрямку;
- науково-дослідні центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені наукові лабораторії, центри, інші підрозділи за певним напрямом науково-дослідної роботи.
- науково-навчальні центри - структурний підрозділ національного університету, який здійснює наукові дослідження та розробки, поглиблену наукову та науково-технічну підготовку фахівців вищої наукової кваліфікації відповідно до європейського принципу третього циклу вищої освіти: «наі; чання через дослідження».

6. Вищий навчальний заклад повинен мати у своєму складі бібліотеку з кваліфікованим персоналом (завідувачий).

Директор бібліотеки вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації обирається **Вченою радою вищого навчального закладу строком на п'ять років** (для національного вищого навчального закладу – строком на сім років).

7. Вищий навчальний заклад може мати у своєму складі підготовні відділення (підрозділи), підрозділи перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, лабораторії, навчально-методичні кабінети, комп'ютерні та інформаційні центри, навчально-виробничі та творчі майстерні, навчально-дослідні господарства, виробничі структури, видавництва, спортивні комплекси, заклади культурно-побутового призначення та інші підрозділи, діяльність яких не заборонена законодавством.

Частина 2 статті 32 доповнити наступним:

контролює діяльність науково-навчального центру в Університеті п'ятого рівня акредитації.

Статтю 34 викласти в такій редакції:

Стаття 34. Вчені ради

1. Вчена рада вищого навчального закладу є колегіальним органом вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації й **утворюється строком до п'яти років** (для національного вищого навчального закладу – строком до семи років).

До компетенції Вченої ради вищого навчального закладу належать:

- подання до вищого колегіального органу громадського самоврядування проекту статуту, а також змін і доповнень до нього;
- ухвалення фінансових плану і звіту вищого навчального закладу;
- подання пропозицій керівнику вищого навчального закладу щодо призначення та звільнення з посади директора бібліотеки, а також призначення та звільнення з посади проректорів (заступників керівника), директорів інститутів та головного бухгалтера;
- обрання на посаду таємним голосуванням завідуючих кафедрами і професорів;
- ухвалення навчальних програм та навчальних планів;
- ухвалення рішень з питань організації навчально-виховного процесу;

- ухвалення основних напрямів наукових досліджень;
- оцінка науково-педагогічної діяльності структурних підрозділів;
- приймає рішення щодо кандидатур для присвоєння вчених звань доцента, професора, старшого наукового співробітника.
- приймає остаточне рішення про присудження ступеня доктора філософії (Ph.D)

Вчена рада вищого навчального закладу розглядає й інші питання діяльності вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

Вчену раду вищого навчального закладу очолює її голова - керівник вищого навчального закладу. До складу Вченої ради вищого навчального закладу входять за посадами заступники керівника вищого навчального закладу, декани, головний бухгалтер, керівники органів самоврядування вищого навчального закладу, а також виборні представники, які представляють науково-педагогічних працівників і обираються з числа завідуючих кафедрами, професорів, докторів наук; виборні представники, які представляють інших працівників вищого навчального закладу і які працюють у ньому на постійній основі, відповідно до квот, визначених у статуті вищого навчального закладу. При цьому не менш як 75 відсотків загальної чисельності її складу мають становити науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу.

Виборні представники обираються вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу за поданням структурних підрозділів, у яких вони працюють.

Рішення Вченої ради вищого навчального закладу вводяться в дію рішеннями керівника вищого навчального закладу.

2. Вчена рада факультету є колегіальним органом факультету вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації.

Вчену раду факультету очолює її голова - декан факультету. До складу вченої ради факультету входять за посадами заступники декана, завідувачі кафедрами, керівники органів самоврядування факультету, а також виборні представники, які представляють науково-педагогічних працівників і обираються з числа професорів, докторів наук, виборні представники, які представляють інших працівників факультету і які працюють у ньому на постійній основі, відповідно до квот, визначених у статуті вищого навчального закла-

ду. При цьому не менш як 75 відсотків загальної чисельності її складають становити науково-педагогічні працівники факультету.

Виборні представники обираються органом громадського самоврядування факультету за поданням структурних підрозділів, у яких вони працюють.

До компетенції вченої ради факультету належать:

- визначення загальних напрямів наукової діяльності факультету;
- обрання на посаду таємним голосуванням асистентів, викладачів, старших викладачів, доцентів, декана;
- ухвалення навчальних програм та навчальних планів;
- вирішення питань організації навчально-виховного процесу на факультеті;
- ухвалення фінансових плану і звіту факультету.

Рішення вченої ради факультету вводяться в дію рішеннями декана факультету. Рішення вченої ради факультету може бути скасовано Вченою радою вищого навчального закладу.

3. У вищому навчальному закладі третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації можуть бути створені вчені ради інших структур - - - підрозділів. Їх повноваження визначаються керівником вищого навчального закладу.

Частина 3 статті 35 викласти в такій редакції:

3. Наглядова рада може бути створена також у вищому навчальному закладі третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки або іншим центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого перебуває вищий Навчальний заклад.

Частина 1 статті 36 викласти в такій редакції:

1. Для вирішення поточних питань діяльності вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації створюються робочі органи:

- ректорат;
- деканати;
- приймальна комісія.

Положення про робочі органи затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

Частина 1 статті. 37 викласти в такій редакції:

1. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації є загальні збори (конференція) трудового колективу.

В статті 37 абзац «Органом громадського самоврядування факультету у вищому навчальному закладі третього, четвертого рівнів акредитації є збори (конференція) трудового колективу факультету» замінити на:

«Органом громадського самоврядування факультету у вищому навчальному закладі третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації є збори (конференція) трудового колективу факультету».

Статтю 39 викласти в такій редакції:

Стаття 39. Обрання, затвердження та звільнення з посади керівника вищого навчального закладу

1. Кандидат на посаду керівника вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації повинен бути громадянином України, вільно володіти українською мовою, мати вчене звання професора, науковий ступінь доктора або кандидата наук і стаж науково-педагогічної діяльності не менше ніж десять років.

Конкурс на заміщення посади керівника вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівня акредитації оголошується власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) кожні п'ять років (посади керівника національного вищого навчального закладу - кожні сім років). Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) приймає пропозиції щодо претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу і вносить кандидатури претендентів, які відповідають вимогам цього Закону, до вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу для голосування.

Вищий колегіальний орган громадського самоврядування обирає і рекомендує власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) кандидатури претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації, які набрали не менше ніж 30 відсотків голосів від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу під час голосування. Кожен член виборного органу може голосувати лише за одну кандидатуру. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особи)

Із обов'язаний (зобов'язана) призначити одну з рекомендованих кандидатур строком до п'яти років (для національного вищого навчального закладу - строком до семи років) на умовах контракту.

У разі, якщо жоден з претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації не набрав у першому турі потрібної кількості голосів (30 відсотків від статутного складу вищого колегіального органу громади і якого самоврядування вищого навчального закладу), проводиться другий тур виборів. До голосування у другому турі допускається не більше двох кандидатів з числа тих, хто набрав у першому турі найбільшу кількість голосів. Якщо у другому турі виборів жоден з кандидатів на посаду керівника не набрав 30 відсотків голосів від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування, конкурс оголошується повторно.

Якщо в результаті повторного конкурсу жоден з кандидатів не забрав 30 відсотків голосів від статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування, власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) до проведення нових виборів призначає на умовах контракту виконуючого обов'язки керівника вищого навчального закладу на строк не більше ніж два роки.

Якщо вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу подана власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) на затвердження одна кандидатура, яка набрала більше 30 відсотків голосів виборців, власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) може не призначити рекомендовану кандидатуру, у зв'язку з чим він подає вищому колегіальному органу громадського самоврядування вищого навчального закладу мотивоване заперечення (втому числі у разі порушення визначеної цим Законом процедури проведення конкурсу). Вищий колегіальний орган громадського самоврядування вищого навчального закладу розглядає заперечення власника (власників) або уповноваженого ним (ними) органу (особи) і виносить своє рішення. У іншому випадку відбувається повторне висунення кандидатур на посаду керівника вищого навчального закладу. Якщо вищий колегіальний орган громадського самоврядування при повторному голосуванні підтверджує двома третинами голосів від свого статутного складу своє рішення щодо рекомендованої власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) кандидатури керівника вищого навчального закладу, власник (власники) або уповноважений ним (ними) Орган

(особа) зобов'язаний (зобов'язана) призначити цю кандидатуру на посаду керівника вищого навчального закладу.

Керівник вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації може бути звільнений з посади власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту вищого навчального закладу та умов контракту. Керівник вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації може бути звільнений з посади у зв'язку із прийняттям рішення про його відкликання органом, який його обрав на посаду. Клопотання про відкликання керівника може бути внесено до вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу не менше як половиною статутного складу Вченої ради вищого навчального закладу. Рішення про відкликання керівника вищого навчального закладу третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації приймається двома третинами голосів за присутності не менше як двох третин статутного складу вищого колегіального органу громадського самоврядування вищого навчального закладу.

2. Кандидат на посаду керівника вищого навчального закладу першого або другого рівнів акредитації повинен бути громадянином України, вільно володіти українською мовою, мати вищу освіту, відповідну підготовку та стаж педагогічної роботи у вищих навчальних закладах відповідного профілю не менше ніж п'ять років.

Конкурс на заміщення посади керівника вищого навчального закладу першого або другого рівнів акредитації оголошується власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) кожні п'ять років. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) приймає пропозиції щодо претендентів на посаду керівника, які відповідають вимогам цього Закону, і вносить кандидатури претендентів до вищого органу громадського самоврядування для голосування.

Вищий орган громадського самоврядування вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації за результатами голосування може рекомендувати власнику (власникам) або уповноваженому ним (ними) органу (особі) на посаду керівника вищого навчального закладу першого або другого рівнів акредитації кандидатури претендентів, які набрали більше однієї третини голосів під час голосування, або двох претендентів, які набрали найбільшу кількість голосів під час голосування. Кожен член виборного орга

ну може голосувати лише за одну кандидатуру. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган (особа) зобов'язаний (зобов'язана) призначити на умовах контракту одну з рекомендованих кандидатур.

Керівник вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації може бути звільнений з посади власником (власниками) або уповноваженим ним (ними) органом (особою) на підставах, визначених трудовим законодавством, а також за порушення статуту вищого навчального закладу та умов контракту.

3. Власник (власники) новоутвореного вищого навчального закладу або уповноважений ним (ними) орган (особа) призначає на умовах контракту виконуючого обов'язки керівника вищого навчального закладу на термін до проведення виборів керівника вищого навчального закладу, але не більше ніж на два роки.

Статтю 47 викласти в такій редакції:

Стаття 47. Педагогічні і науково-педагогічні працівники

Педагогічні працівники - особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах першого і другого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю.

Науково-педагогічні працівники - особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього, четвертого, п'ятого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю.

Наукова та науково-технічна діяльність науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів третього, четвертого, п'ятого рівнів акредитації регулюється Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Статтю 48 викласти в такій редакції:

Стаття 48. Основні посади педагогічних і науково-педагогічних працівників

1. Посади педагогічних і науково-педагогічних працівників можуть обіймати особи з повною вищою освітою, які пройшли спеціальну педагогічну підготовку.

2. Основними посадами педагогічних працівників вищих навчальних закладів першого і другого рівнів акредитації є:

- викладач;
- старший викладач;
- голова предметної (циклової) комісії;

- завідуючий відділенням;
- заступник директора;
- директор.

Основними посадами науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації є:

- асистент;
- викладач;
- старший викладач;
- директор бібліотеки;
- науковий працівник бібліотеки;
- доцент;
- професор;
- завідуючий кафедрою;
- декан;
- проректор;
- ректор.

3. На посади науково-педагогічних працівників обираються за конкурсом, як правило, особи, які мають наукові ступені або вчені звання, а також випускники магістратури, аспірантури, структурованих докторських (Ph.D) програм та докторантури.

Статутом вищого навчального закладу може бути встановлено додаткові вимоги до осіб, які приймаються на посади науково-педагогічних працівників.

4. Педагогічні працівники призначаються на посаду керівником вищого навчального закладу. Педагогічні працівники кожні п'ять років проходять атестацію. За результатами атестації визначається відповідність працівників займаній посаді, присвоюються категорії, педагогічні звання.

Позитивне рішення атестаційної комісії може бути підставою для підвищення за посадою, а негативне - підставою для звільнення педагогічного працівника з посади у порядку, встановленому законодавством.

Порядок атестації педагогічних працівників встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Перелік кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників, порядок їх присвоєння визначаються Кабінетом Міністрів України.

До частини 8 статті 53 після слів «Аспірант (ад'юнкт) - особа, яка має повну вищу освіту і освітньо-кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста, навчається в аспірантурі (ад'юнктурі) вищого навчального закладу або наукової установи для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.» додати/

Слухач структурованих докторських (Ph.D) програм - особа, яка має освітньо-кваліфікаційний рівень магістра, глибокі фахові знання і значні досягнення в певній галузі науки, виконує структуровану докторську (Ph.D) програму та готує дисертацію на здобуття ступеня доктора філософії (Ph.D).

Статті 58, 59, 60 викласти в такій редакції:

Стаття 58. Аспірантура (ад'юнктура), асистентура-стажування, структуровані докторські (Ph.D) програми та докторантура

1. Основними формами підготовки наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації є аспірантура (ад'юнктура), структуровані докторські (Ph.D) програми та докторантура.

2. Аспірантура (ад'юнктура) і докторантура створюють умови для безперервної освіти, підвищення науково-педагогічної і наукової кваліфікації громадян і здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук.

3. Асистентура-стажування відкривається при вищих навчальних закладах мистецького профілю і є основною формою підготовки науково-педагогічних, творчих і виконавських кадрів зі спеціальностей мистецьких напрямів.

4. Підготовка кандидатів і докторів наук здійснюється вищими навчальними закладами четвертого рівня акредитації, науково-дослідними установами та їх відокремленими підрозділами.

5. Структуровані докторські (Ph.D) програми відкриваються в університетах п'ятого рівня акредитації на базі власних наукових і науково-навчальних підрозділів і є денною формою підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, що включає дидактичні, дослідницькі та викладацькі компоненти і успішно завершується здобуттям наукового ступеня доктора філософії (Ph.D).

Стаття 59. Наукові ступені і вчені звання

1. Науковими ступенями є:

- кандидат наук;
- доктор філософії (Ph.D);
- доктор наук.

Наукові ступені кандидата і доктора присуджують спеціалізовані вчені ради на підставі прилюдного захисту дисертацій. Рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів затверджуються Вищою атестаційною комісією України.

Наукові ступені доктора філософії (Ph.D) присуджують Вчені ради університетів п'ятого рівня акредитації на базі успішного виконання кандидатами всіх вимог структурованої докторської програми та рішення спеціально скликаної вищим навчальним закладом п'ятого рівня акредитації ради по захисту дисертації.

Стаття 60. Спеціалізовані вчені ради

1. Спеціалізовані вчені ради є основною ланкою в системі атестації кандидатів і докторів наук.

Спеціалізовані вчені ради утворюються за рішенням Вищої атестаційної комісії України у вищих навчальних закладах третього та четвертого рівнів акредитації, у інших установах, які проводять наукові, науково-технічні дослідження, а також мають високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення для підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

2. До складу спеціалізованих вчених рад для захисту дисертацій включаються вчені, які мають науковий ступінь доктора наук.

До складу спеціалізованих вчених рад для захисту кандидатських дисертацій також можуть бути включені вчені, які мають науковий ступінь кандидата наук.

3. Порядок створення і діяльності спеціалізованих вчених рад визначається Вищою атестаційною комісією України.

4. Порядок створення і діяльності спеціально скликаних рад по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (РФ.О) визначається вищим навчальним закладом п'ятого рівня акредитації.

Частина 5 статті 62 викласти в такій редакції:

5. Вищий навчальний заклад третього, четвертого або п'ятого рівнів акредитації, що провадить наукову діяльність, проходить державну атестацію відповідно до статті 11 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»

Абзац 2 частини 2 статті 64 викласти в такій редакції:

Розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою

цінників через аспірантуру, структуровані докторські (Ph.D) програми і докторантуру визначаються у законі про державний бюджет.

Абзац 4 частини 1 статті 64 викласти в такій редакції:

Фінансування за рахунок видатків Державного бюджету України підготовки фахівців з вищою освітою за напрямками і спеціальностями відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів у вищих навчальних закладах державної форми власності здійснюється в обсягах, необхідних для забезпечення на кожні десять тисяч населення навчання не менше як ста студентів у вищих навчальних закладах першого і другого рівнів акредитації та ста вісімдесяти студентів у вищих навчальних закладах третього, четвертого і п'ятого рівнів акредитації.

Абзац 6 частини 6 статті 64 викласти в такій редакції:

Педагогічним та науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів встановлюються доплати за науковий ступінь кандидата наук, доктора філософії (Ph.D) або доктора наук у розмірах відповідно 15, 15 та 20 відсотків посадового окладу, якщо наявність наукового ступеня не передбачена кваліфікаційними вимогами за посадою, що її обіймає працівник.

2.2.7. Проект змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991

Статтю 19 викласти в такій редакції:

Основними формами підготовки наукових кадрів є аспірантура, структуровані докторські (Ph.D) програми та докторантура. Порядок вступу та навчання в аспірантурі та докторантурі встановлюється Кабінетом Міністрів України. Порядок вступу та навчання в структурованих докторських (Ph.D) програмах встановлюється нижчим навчальним закладом п'ятого рівня акредитації та затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки України.

Наукові працівники проходять стажування у відповідних наукових, державних установах, організаціях як в Україні, так і за її межами.

Наукова установа забезпечує проходження курсу підвищення кваліфікації науковому працівникові кожні п'ять років із збереженням середньої заробітної плати.

Результати підвищення кваліфікації враховуються при атестації наукових працівників. Основними формами підготовки наукових кадрів є аспірантура.

В статті 4 «III–IV» замінити на «III–V».

В статті 6 «III–IV» замінити на «III–V».

В статті 22-2 «III–IV» замінити на «III–V».

Статтю 16 викласти в такій редакції:

Стаття 16. Наукова і науково-технічна діяльність у системі вищої освіти

Наукова і науково-технічна діяльність є невід'ємною складовою частиною навчального процесу вищих навчальних закладів III–V рівнів акредитації.

Наукова і науково-технічна діяльність у системі вищої освіти здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та цього Закону.

На вищі навчальні заклади III–V рівнів акредитації поширюються права, передбачені цим Законом для наукових установ.

Статтю 24 викласти в такій редакції:

Стаття 24. Пенсійне забезпечення та соціальний захист наукового працівника

Держава встановлює для наукових (науково-педагогічних) працівників, які мають необхідний стаж наукової роботи, пенсії на рівні, що забезпечує престижність наукової праці та стимулює систематичне оновлення наукових кадрів.

Пенсія науковому (науково-педагогічному) працівнику призначається при досягненні пенсійного віку:

чоловікам - за наявності стажу роботи не менше 25 років, у тому числі стажу наукової роботи не менше 20 років;

жінкам - за наявності стажу роботи не менше 20 років, у тому числі стажу наукової роботи не менше 15 років.

За кожний повний рік роботи понад стаж наукової роботи, визначений частиною другою цієї статті, пенсія збільшується на один відсоток заробітної плати, але не може бути більше 90 відсотків середньомісячної заробітної плати.

Для обчислення пенсії враховується заробітна плата наукового працівника за основним місцем роботи за будь-які 60 календарних

Перерв та за весь період наукового стажу починаючи з 1 липня 2000 року.

За вибором особи, яка звернулася за пенсією, з періоду, за який врховується заробітна плата для обчислення пенсії, виключається період до 60 календарних місяців підряд за умови, що зазначений період становить не більше ніж 10 відсотків тривалості наукового стажу.

У всіх випадках період, за який враховується заробітна плата, з урахуванням виключення, передбаченого цим Законом, не може бути меншим ніж 60 календарних місяців.

Перелік посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III—V рівнів акредитації, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до цієї статті, затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням положень статей 22-1, 22-2 цього Закону.

Різниця між сумою пенсії, призначеної за цим Законом, та сумою пенсії, обчисленої відповідно до інших законодавчих актів, на яку має право науковий працівник, фінансується:

- для наукових (науково-педагогічних) працівників державних бюджетних наукових установ, організацій та вищих навчальних закладів III—V рівнів акредитації - за рахунок коштів державного бюджету;
- для наукових (науково-педагогічних) працівників інших державних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III—V рівнів акредитації - за рахунок коштів цих підприємств, установ, організацій та закладів, а також коштів державного бюджету в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. При цьому за рахунок коштів державного бюджету науковим (науково-педагогічним) працівникам оплачується з розрахунку на одну особу 50 відсотків різниці пенсії, призначеної за цим Законом;
- для наукових (науково-педагогічних) працівників недержавних наукових установ, організацій та вищих навчальних закладів III—V рівнів акредитації - за рахунок коштів цих установ, організацій та закладів.

Середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки України, у тому числі в сільському господарстві, визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої вла-

При цьому заробіток для обчислення пенсії в усіх випадках не може перевищувати граничну суму заробітку (доходу), з якої справляється збір на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Пенсії, призначені за цим Законом, індексуються відповідно до законодавства про індексацію грошових доходів населення.

У разі коли величина середньої заробітної плати в Україні за даними спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі статистики за минулий рік зросла, то з 1 березня кожного року розмір пенсії підвищується у порядку, встановленому частиною другою статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

При визначенні середньомісячного заробітку наукових (науково-педагогічних) працівників недержавних наукових установ, організацій та вищих навчальних закладів III–V рівнів акредитації для обчислення пенсії враховується заробітна плата, яку вони отримували під час перебування на посадах, зазначених у Переліку посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III–V рівнів акредитації, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до цієї статті, затвердженому Кабінетом Міністрів України, розмір якої не перевищував:

для керівників, заступників керівників недержавних наукових установ, організацій - максимального розміру посадового окладу (ставки) керівника, заступника керівника науково-дослідної установи Національної академії наук України з урахуванням доплати за науковий ступінь та надбавки за стаж наукової роботи згідно із законодавством, обчислених із зазначеного максимального розміру посадового окладу (ставки), а для керівників, заступників керівників недержавних вищих навчальних закладів III–V рівнів акредитації - максимального розміру посадового окладу (ставки) ректорів і проректорів відповідного державного вищого навчального закладу III–V рівнів акредитації з урахуванням доплати за науковий ступінь та надбавки за стаж наукової роботи згідно із законодавством, обчислених із зазначеного максимального розміру посадового окладу (ставки);

для інших наукових працівників недержавних наукових установ, організацій, закладів - максимального розміру посадового окладу (ставки) старшого наукового співробітника науково-дослідної установи Національної академії наук України з урахуванням доплати за

Науковий ступінь та надбавки за стаж наукової роботи згідно із законодавством, обчислених із зазначеного максимального розміру посадового окладу (ставки), а для науково-педагогічних працівників - - - . недержавних вищих навчальних закладів III—V рівнів акредитації - максимального розміру посадового окладу (ставки) аналогічних посад відповідного державного вищого навчального закладу III -V рівнів акредитації з урахуванням доплати за науковий ступінь та надбавки за стаж наукової роботи згідно із законодавством, обчислених із зазначеного максимального розміру посадового окладу (ставки).

Положення цієї статті поширюються також на пенсіонерів із числа наукових працівників, яким пенсія призначена до набрання чинності цим Законом.

Пенсія науковим (науково-педагогічним) працівникам відповідно до цього Закону призначається з дня звернення за призначенням пенсії та за умов звільнення з посади наукового (науково-педагогічного) працівника, за винятком осіб, які працюють за строковим трудовим договором (контрактом), що укладений після досягнення пенсійного віку.

Пенсіонерам, які після призначення пенсії відповідно до цього Закону працювали за строковим трудовим договором (контрактом) на посадах наукових (науково-педагогічних) працівників не менш як два роки, проводиться перерахунок пенсії з урахуванням стажу наукової роботи після призначення пенсії. Перерахунок пенсії здійснюється із заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника, з якої була обчислена пенсія, або із заробітної плати, визначеної у порядку, передбаченому частинами третьою - сьомою цієї статті.

Право на призначення пенсії відповідно до цього Закону поширюється також і на осіб, які на момент звернення за призначенням пенсії працюють на будь-яких посадах на підприємствах, в установах, організаціях усіх форм власності та мають стаж наукової роботи, передбачений частиною другою цієї статті.

При виході на пенсію з посади наукового (науково-педагогічного) працівника відповідно до цього Закону науковому (науково-педагогічному) працівнику видається грошова допомога в розмірі шести місячних посадових окладів (ставок) з урахуванням надбавок і доплат за наявності стажу роботи на посадах, зазначених у Переліку посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III—

У рівнів акредитації, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до цієї статті, затвердженому Кабінетом Міністрів України, не менше:

для чоловіків - 12,5 року;

для жінок - 10 років.

Пенсія по інвалідності внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання, а також унаслідок каліцтва чи захворювання у зв'язку з Чорнобильською катастрофою науковому (науково-педагогічному) працівнику призначається в таких розмірах:

інвалідам I групи - 80 відсотків заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника;

інвалідам II групи — 60 відсотків заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника;

інвалідам III групи - 40 відсотків заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника.

Науковим (науково-педагогічним) працівникам, які стали інвалідами I, II, III груп, призначається пенсія по інвалідності в розмірі пенсії наукового (науково-педагогічного) працівника незалежно від віку та за наявності стажу згідно з частиною другою цієї статті.

Пенсія в разі втрати годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого наукового (науково-педагогічного) працівника (годувальника), які були на його утриманні (при цьому дітям пенсія призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника), у розмірі:

80 відсотків пенсії наукового (науково-педагогічного) працівника - на трьох і більше непрацездатних членів сім'ї;

60 відсотків - на двох непрацездатних членів сім'ї;

40 відсотків - на одного непрацездатного члена сім'ї.

До непрацездатних членів сім'ї померлого наукового (науково-педагогічного) працівника належать особи, зазначені в статті 36 Зікону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Право на призначення пенсії відповідно до цього Закону поширюється на всіх осіб, які вийшли на пенсію до набрання чинності цим Законом та мають стаж наукової роботи, передбачений частиною другою цієї статті. Призначення пенсій таким працівникам здійснюється відповідно до частин третьої - сьомої цієї статті з дня звернення за призначенням пенсії та за умови звільнення з посади наукового (науково-педагогічного) працівника, за винятком осіб.

які працюють за строковим трудовим договором (контрактом), що укладений після досягнення пенсійного віку.

Право на призначення пенсії відповідно до цього Закону поширюється також на непрацевдатних членів сім'ї наукового (науково-педагогічного) працівника, який помер до набрання чинності цим Законом. Пенсія встановлюється в розмірах, передбачених частиною двадцять другою цієї статті.

Для осіб, які працюють на посадах, що згідно із законодавством належать до посад державного службовця, попередній стаж наукової роботи, набутий у державних установах, організаціях, закладах, зараховується до стажу державної служби незалежно від наявності перерв у роботі, а для осіб, які працювали (працюють) на посадах наукових (науково-педагогічних) працівників, попередній стаж державної служби зараховується до стажу наукової роботи незалежно від наявності перерв у роботі.

Пенсія науковому (науково-педагогічному) працівнику виплачується незалежно від його доходів, одержуваних після виходу на пенсію. Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством) не може перевищувати дванадцять мінімальних розмірів пенсії за віком, встановленої абзацом першим частини першої статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Науковим працівникам, які зробили вагомий внесок у розвиток науки, можуть встановлюватися державні стипендії, а для підтримки наукової молоді - стипендії для молодих учених відповідно до законодавства.

Науковим працівникам, які мають науковий ступінь кандидата або доктора наук, для забезпечення умов для наукової діяльності надається в установленому законодавством порядку додаткова жила площа у вигляді кімнати (кабінету) або в розмірі до 20 кв. метрів. Зазначена додаткова жила площа оплачується в одинарному розмірі.

Окремих категоріям наукових (науково-педагогічних) працівників (за переліком, затвердженим спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки, президіями Національної та галузевих академій наук) науковими організаціями та установами можуть надаватися службові жилі приміщення.

Дія цієї статті поширюється на наукових (науково-педагогічних) працівників наукових установ та організацій недержавної форми

власності, які пройшли державну атестацію згідно із цим Законом, недержавних вищих навчальних закладів Ш-У рівнів акредитації, що діють відповідно до Закону України «Про вищу освіту», міжнародних наукових організацій, відкритих на території України відповідно до міжнародних договорів, установчі документи яких затверджено Кабінетом Міністрів України, а також на наукових (науково-педагогічних) працівників наукових установ і вищих навчальних закладів III-V рівнів акредитації, що належали партійним та громадським організаціям колишніх Української РСР, інших республік СРСР та СРСР.

Статтю 20 викласти в такій редакції:

Вчені мають право на здобуття наукового ступеня кандидата наук, доктора наук та доктора філософії (Ph.D).

Частина 3 доповнити:

Диплом доктора філософії (Ph.D) видають вищі навчальні заклади V рівня акредитації, які отримали право на присудження такого ступеня від спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Статтю 22-3 доповнити:

Останній абзац:

Час навчання в аспірантурі, ад'юнктурі чи структурованих докторських (Ph.D) програм за денною (очною) формою навчання ви пускникам аспірантури, ад'юнктури чи структурованих докторських (Ph.D) програм.

Статтю 44 частину 2 доповнити абзацом такого змісту:

Підготовку і захист у зарубіжних наукових та навчальних установах дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Ph.D); визнання в Україні цього ступеня.

2.2.8. Спрямування на проведення наукових досліджень податку на додану вартість із коштів, які зароблені університетами п'ятого рівня акредитації

Аналіз законодавчих актів однозначно свідчить про таке. Щоб подолати чинну нині заборону вільного використання вищими навчальними закладами державної форми власності самостійно за-

роблених коштів, потрібно прийняти комплексні зміни до бюджетного законодавства України.

Особливості сплати ПДВ розглянемо в розрізі окремих сфер діяльності навчальних закладів.

У разі надання освітніх послуг, таким суб'єктам надані податкові пільги з ПДВ. Так, відповідно до пп. 5.1.3 Закону України «Про податок на додану вартість» звільняються від податку на додану вартість операції з надання послуг з вищої, середньої, професійно-технічної та початкової освіти закладами освіти, що мають спеціальний дозвіл (ліцензію) на надання таких послуг і послуг з виховання та освіти дітей будинками культури в сільській місцевості, дитячими музичними і художніми школами, школами мистецтв. Однак пільга застосовується за переліком Кабінету Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку послуг з виховання та навчання, операції з надання яких звільняються від обкладення податком на додану вартість» від 8 червня 2005 р. № 435. Нею затверджений перелік послуг з вищої, середньої, професійно-технічної та початкової освіти, що надаються навчальними закладами, які мають спеціальний дозвіл (ліцензію) на надання таких послуг, операції з надання яких звільняються від оподаткування ПДВ. До цього переліку увійшли такі послуги:

1. Навчання іноземних і вітчизняних студентів у вищих навчальних закладах понад державне замовлення в межах ліцензованого обсягу прийому. Такі послуги надаються на умовах договору чи контракту з фізичними та юридичними особами.

2. Послуги з виховання та навчання дітей, які надаються дитячими музичними та художніми школами, школами мистецтв, будинками культури (гри на музичних інструментах, хореографії, образотворчого мистецтва, у гуртках (факультативах) - іноземних мов, комп'ютерної підготовки).

3. Утримання, виховання та навчання дітей у дошкільних навчальних закладах як у межах обсягу, установленого навчальними планами і програмами, так і понад зазначений обсяг.

4. Послуги з усіх видів освітньої діяльності, які надаються загальноосвітніми навчальними закладами I—III ступеня.

5. Послуги з усіх видів освітньої діяльності, які надаються професійно-технічними навчальними закладами.

6. Послуги з усіх видів освітньої діяльності, які надаються вищими навчальними закладами, у тому числі для здобуття іншої вищої та післядипломної освіти.

7. Навчання слухачів підготовчих відділень вищих навчальних закладів.

8. Повторне вивчення відрахованими студентами (курсантами) окремих дисциплін і курсів з наступним складанням іспитів.

9. Навчання аспірантів і докторантів.

10. Приймання кандидатських іспитів.

11. Наукові консультації для осіб, що підвищують кваліфікацію самостійно.

12. Довузівська підготовка.

13. Лекторії з питань науки і техніки, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту, правових знань, туризму і краєзнавства.

14. Консультації для учнів, вихованців, студентів, курсантів понад обсяги, встановлені навчальними планами і програмами, аспірантів, докторантів.

15. Організація літніх мовних курсів, шкіл, семінарів; групові та індивідуальні заняття фізичною культурою та спортом на стадіонах, у спортзалах, плавальних басейнах, тенісних кортах для дітей, учнів і студентів.

Звертаємо увагу, що пільга надається тільки навчальним закладам, які мають ліцензію на відповідний вид діяльності.

Навчальний заклад може здійснювати діяльність з виробництві книг, підручників і т.д. У цьому випадку воно вправі скористатися пільгою по ПДВ, встановленою пп.5.1.2 Закону України «Про податок на додану вартість», відповідно до якого від податку на додану вартість звільняються операції з постачання (передплати) та до ставки періодичних видань друкованих засобів масової інформації вітчизняного виробництва; постачання книг вітчизняного виробництва; постачання учнівських зошитів, підручників і навчальних посібників вітчизняного виробництва. Дана пільга застосовується незалежно від форми власності навчального закладу, який видає: та реалізовує зазначену продукцію.

Втілення такої концепції до законодавства України потребує створення комплексного механізму, що регулюватиметься нормами фінансового, зокрема бюджетного і податкового, та освітнього права.

Але ми вважаємо, що такі зміни не є доцільними. На підтримку цієї тези представляємо такі аргументи:

1. Відповідно до вищезазначеного операції з надання послуг з вищої освіти закладами освіти, що мають спеціальний дозвіл (ліцензію) на надання таких послуг, звільняються від податку

на додану вартість. Очевидним є факт того, що саме ці операції є основним ресурсом самостійно зароблених університетами коштів. Тому ці суми не обкладатимуться податком на додану вартість.

2. Аналогічна норма діє щодо діяльності з виробництва книг та підручників.
3. Якщо говорити про інші операції, що їх здійснює вищий навчальний заклад, зокрема правочини щодо здачі в оренду приміщень, до яких податкова пільга не застосовується, то вони не є основною діяльністю вищого навчального закладу та становлять незначну частину доходу університету.
4. Надзвичайно складним є механізм залишення податку на додану вартість у межах коштів вищого навчального закладу, які зароблені університетами V рівня акредитації. Це відбувається через те, що кошти, нараховані як податок на додану вартість не перераховуватимуться до бюджету, що суперечить всій концепції, закладеній у податковому законодавстві України.
5. Зміни до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про податок на додану вартість», нормативно-правових актів освітньої сфери з метою спрямування на проведення наукових досліджень податку на додану вартість із коштів, які зароблені університетами V рівня акредитації, є досить складними з точки зору законодавчого процесу.

2.2.9. Виведення коштів, які заробляють університети п'ятого рівня акредитації самостійно, зі спеціального фонду державного бюджету з правом проведення операцій із цими коштами безпосередньо через банки України

Положення Постанови Колегії Рахункової палати 26.12.2002 № 30-3 пояснюють заборону розпорядження даними коштами.

Так, згідно з частинами третьою та п'ятою статті 63 Закону України «Про вищу освіту» вищий навчальний заклад державної та комунальної форм власності самостійно розпоряджається доходами та іншими надходженнями, одержаними від надання дозволених законодавством платних послуг. Таке розпорядження включає в себе право відкривати поточні та депозитні рахунки в банках; збереження коштів на депозитних рахунках банків; відкривати рахун-

ки у національній та іноземній валюті у банках відповідно до законодавства про банківську діяльність; користуватися банківськими кредитами; право придбання майна та його використання на підставі договорів тощо.

Статтею 65 зазначеного Закону встановлено, що вищий навчальний заклад відповідно до свого статуту може надавати фізичним та юридичним особам платні послуги у галузі вищої освіти та пов'язаних з нею інших галузях діяльності за умови забезпечення провадження освітньої діяльності.

Проте окремі положення Бюджетного кодексу України, який регулює весь бюджетний процес в Україні, суперечать Законам України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту».

Згідно з положеннями Бюджетного кодексу України державні навчальні заклади, як бюджетні установи:

- не мають права здійснювати запозичення у будь-якій формі або надавати за рахунок бюджетних коштів позички юридичним та фізичним особам, крім випадків, передбачених законом про Державний бюджет України (частина третя статті 21 Кодексу);
- повинні складати кошторис, що є основним плановим документом бюджетної установи, який надає повноваження на отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на бюджетний період відповідно до бюджетних призначень (частина друга статті 51 Кодексу);
- беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами (частина п'ята статті 51 Кодексу);
- мають розрахунково-касове обслуговування в органах Державного казначейства (пункт 2 частини першої статті 48 Кодексу);
- ведуть бухгалтерський облік та складають звітність відповідно до правил та форм, встановлених Державним казначейством за погодженням з Міністерством фінансів України (частина третя статті 56 та частина друга статті 58 Кодексу).

Отже, норми Законів України «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту» не узгоджуються з нормами Бюджетного кодексу України щодо порядку використання власних коштів де

ржавними закладами освіти, здійснення ними банківських та інших розрахунково-касових операцій.

До того ж, наказом Головного управління Державного казначейства України від 09.04.97 № 32 затверджено Інструкцію «Про відкриття реєстраційних рахунків органами Державного казначейства України», зареєстровану Міністерством юстиції України 12.05.97 за № 172/1976, яка поширюється також на державні навчальні заклади.

Згідно з розділом 1 цієї Інструкції казначейська система виконання державного бюджету передбачає акумулювання всіх коштів державного бюджету на рахунках, що відкриваються в установах банків на ім'я органів Державного казначейства.

Зазначені рахунки діють в єдиному режимі, створюючи, таким чином, загальнодержавну систему єдиного казначейського рахунку.

Органи Державного казначейства безпосередньо здійснюють платежі на користь суб'єктів господарської діяльності, інших підприємств, організацій і установ, які виконали роботи та (або) надали послуги розпорядникам бюджетних коштів.

Тобто норми Законів України «Про вищу освіту» та «Про професійно-технічну освіту» у частині самостійного використання своїх коштів та права відкривати поточні і депозитні рахунки в банках, право збереження цих коштів на депозитних рахунках банків, користуватися банківськими кредитами, по суті, є формальними, оскільки норми бюджетного законодавства мають пріоритет над іншими нормами законодавства під час здійснення бюджетного процесу.

Крім того, існує Законопроект № 0854 від 23.11.2007 зареєстрований на 1 сесії VI скликання суб'єктом законодавчої ініціативи Кабінетом Міністрів України (Останній етап: Вручено висновок комітету до пропозицій Президента (19.09.2008) Ініціатор законопроекту: Янукович В. Ф. Кабінет Міністрів України. Профільні комітети: Комітет з питань науки і освіти) щодо відповідного дозволу на використання коштів. Але Президент України подав свої пропозиції, аргументуючи свою позицію аналогічно до згаданої постанови Колегії Рахункової Палати.

Таким чином, щоб подолати заборону вільного використання вищими навчальними закладами державної форми власності самостійно зароблених коштів, потрібне прийняття комплексних змін до бюджетного законодавства України.

2.2.10. Звільнення університетів п'ятого рівня акредитації при закупівлі товарів, робіт і послуг за рахунок зароблених ними коштів від необхідності проведення тендеру

Станом на грудень 2008 р. закупівля товарів, робіт і послуг за державні кошти регулюється Постановою Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти від 17 жовтня 2008 р. № 921.

До зазначеного нормативно-правового акту пропонується внести наступні зміни:

Пункт 7 доповнити «товари, роботи і послуги, які закуповуються, вищими навчальними закладами п'ятого рівня акредитації за кошти від самостійної діяльності таких вищих навчальних закладів».

2.2.11. Відрядження для студентів, аспірантів, докторантів (проблема мобільності молодих вчених)

Формулювання проблеми

Передусім, варто зазначити, що службове відрядження здійснюється в межах трудових правовідносин, встановлених між конкретним працівником та власником (уповноваженим ним органом), що направляє у поїздку. Місцем постійної роботи відряженого працівника вважається підприємство, що розташоване в певному населеному пункті, за межі якого він направляється для виконання доручення власника (уповноваженого ним органу) і з якого він не може щоденно повертатись додому.

У разі якщо студенти, аспіранти, слухачі структурованих програм на здобуття ступеня **Ph.D**, які навчаються в вищих навчальних закладах, виїжджають для участі в семінарах, форумах, олімпіадах, на навчання чи стажування і при цьому не перебувають у трудових відносинах з вищим навчальним закладом, то керівник не може оформити їм відрядження, оскільки в службове відрядження може бути направлена лише особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі і виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом). І лише така особа згідно зі ст. 121 Кодексу законів про працю України має право на відшкодування витрат та одержання інших компенсацій у зв'язку із службовим відрядженням.

У разі якщо студент, аспірант працює на кафедрі з укладанням трудової угоди, то керівник може направити його у відрядження й оплачувати добові за час перебування у відрядженні, вартість проїду до місця призначення і назад та витрати з наймання житлового приміщення в порядку і розмірах, установлених законодавством України.

I. Нормативно-правова база щодо відрядження

Нормативна база

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р., із змінами і доповненнями, внесеними законами України, у т. ч. Законом України від 15.04.08 р. № 274-VI.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про норми відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон» від 23.04.99 р. № 663, із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України, у т. ч. постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.08 р. № 209.
3. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 13.03.98 р. № 59, із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України, у т. ч. наказом від 05.07.07 р. № 791.
4. Порядок складання звіту про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт затверджено наказом Державної податкової адміністрації України від 19.09.03 р. № 440.

Роз'яснення (не мають нормативного характеру)

Про службові відрядження

Лист Мінфіну України від 20.01.07 р. № 31-18030-07-10/854

Лист Мінфіну України від 11.10.07 р. № 31-18030-07-29/20911

Лист Мінфіну України від 29.12.07 р. № 31-18030-07-27/29310

Видача авансу на відрядження

Щодо видачі працівнику підприємства коштів на відрядження частинами Лист НБУ від 06.02.07 р. № 11-113/454-1255

Щодо електронних квитків на літак як підтвердження понесених працівником витрат на проїзд

Лист Мінфіну України від 10.01.08 р. № 31-18030-07-21/147

Про відрядження за кордон

Щодо надання роз'яснень з питань службових відряджень за кордон Лист Мінфіну України від 28.12.07 р. № 31-26030-12-27/29180

Щодо порядку здійснення витрат на території України при направленні у відрядження за кордон Лист Мінфіну України від 04.06.07 р. № 31-26030-12/23-3982/4279

Щодо відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон Лист Мінфіну України від 11.03.06 р. № 31-26030-12-13/5020

Щодо режиму праці і відпочинку відрядженого працівника

Щодо правил надання днів відпочинку та компенсацій працівнику, якщо він вибуває або прибуває із відрядження у вихідний день Лист Мінпраці та соціальної політики України від 19.06.08 р. № 154/13/116-08

Щодо відрядження у вихідний або святковий і неробочий день Лист Мінпраці та соціальної політики України від 13.06.07 р. № 442/13/84-07

Податковий облік витрат на відрядження

Про надання роз'яснення Лист Державної податкової адміністрації України від 08.12.05 р. № 9146/н/15-0314

Про податковий облік витрат на проїзд в маршрутному таксі та таксі Лист Державної податкової адміністрації України від 12.07.06 р. № 13098/7/15-0317

Витрати на відрядження

Щодо відшкодування підприємством працівнику витрат, пов'язаних з його перебуванням у службовому відрядженні Лист Державної податкової адміністрації України від 12.04.05 р. № 3064/6/17-3116

Щодо оподаткування сум надміру витрачених коштів на відрядження Лист Державної податкової адміністрації України від 17.05.05 р. № 4347/6/17-3116

Щодо застосування штрафних санкцій за надмірне витрачання коштів, виданих на відрядження або на виконання цивільно-правової дії Лист Державної податкової адміністрації України від 25.03.04 р. № 2776/5/17-2116

Стосовно підпису посадовими особами підприємства звіту при використанні коштів, наданих на відрядження або під звіт Лист Державної податкової адміністрації України від 26.03.07 р. № 2862/6/11-0216

Штрафні санкції за порушення строків використання виданої під звіт готівки

Щодо застосування штрафних санкцій за порушення строків використання виданих під звіт готівки Лист Національного банку України від 05.07.07 р. № 18-210/2252-6820

2. Пропозиції щодо вирішення питання

В законодавстві України під терміном «відрядження» мається на увазі поїздка *працівника* за розпорядженням організації на певний термін до іншого населеного пункту для виконання службового доручення поза місцем його постійного місця роботи. У зв'язку із тим, що студенти, аспіранти, слухачі структурованих програм на здобуття ступеня **Ph.D** не перебувають у трудових відносинах з вищими навчальними, пропонуємо внести зміни до відповідних нормативно-правових актів.

З метою запобігання можливих непорозумінь та зловживань, вважаємо за потрібне ввести термін «**оплачуване стажування**», що означатиме поїздки студента, аспіранта, слухача структурованих програм на здобуття ступеня **Ph.D**, що не перебувають у трудових відносинах з вищим навчальним закладом, за розпорядженням організації на певний термін до іншого населеного пункту для участі в семінарах, форумах, олімпіадах тощо.

Таким чином, пропонується

1. **Додати статтю 121-1** до Кодексу законів про працю України від 10.12.71 р. №274-VI:

Стаття 121-1. Гарантії і компенсації при оплачуваних стажуваннях

Студенти, аспіранти, слухачі структурованих (**Ph.D**) програм мають право на відшкодування витрат та одержання інших компенсацій у зв'язку з оплачуваним стажуванням.

Студентам, аспірантам, слухачам структурованих (**Ph.D**) програм, які направляються у оплачуване стажування, виплачуються: добові за час перебування у оплачуваному стажуванні, вартість проїзду до місця призначення і назад та витрати з найму жилого приміщення в порядку і розмірах, встановлюваних законодавством.

Всі норми, пов'язані із службовим відрядженням поширюються на оплачуване стажування.

2. **Додати** до Постанови Кабінету Міністрів України «Про норми відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон» від 23.04.99 р. № 663 **пункт 11-3:**

Пункт 11-3. Всі положення щодо відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон даної Постанови поширюються на оплачувані стажування студентів, аспірантів, слухачів структурованих (**Ph.D**) програм.

3. Додати до Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 13.03.98 р. № 59 пункт 2.3:

Пункт 2.3. Всі положення щодо службових відряджень у межах України та за кордон, даної Інструкції поширюються на оплачувані стажування студентів, аспірантів, слухачів структурованих програм на здобуття ступеня Ph.D.

У разі внесення пропонованих змін до Кодексу законів про працю, цей Закон України матиме вищу юридичну силу ніж підзаконні акти. Тому, внесення змін до Порядку складання звіту про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт, затверджено наказом Державної податкової адміністрації України від 19.09.03 р. № 440 та подібних підзаконних правових актів не вимагатиме.

2.2.12. Звільнення від митної сплати за літературу та дослідницьке обладнання, що передається університетам V рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами для виконання наукових досліджень тощо

Для вирішення проблеми пропонується такий проект постанови Кабінету Міністрів України:

«Про питання звільнення від обкладення ввізним митом літератури та дослідницького обладнання»

Кабінет Міністрів України п о с т а н о в л я є :

1. Ця Постанова регулює відносини з приводу звільнення літератури та дослідницького обладнання, що передається університетам V рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами для виконання наукових досліджень, від обкладення ввізним митом у разі ввезення їх на митну територію України.
2. Література та дослідницьке обладнання, що передається університетам п'ятого рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами п'ятого рівня акредитації для виконання наукових досліджень, звільняються від обкладення ввізним митом у разі ввезення їх на митну територію України.

3. Процедура звільнення літератури та дослідницького обладнання, що передається університетам п'ятого рівня акредитації на спонсорській основі або закуповується університетами п'ятого рівня акредитації для виконання наукових досліджень, встановлюється Порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Прем'єр-міністр України

Насамкінець зазначимо, що представлений пакет проектів нормативно-правових документів є внутрішньо когерентним і водночас гнучким: відмова від якогось одного нововведення (у нашому випадку, скажімо, - V-го рівня акредитації) не руйнує продуктивного цілого всього пакету. Так, ми вважаємо V-й рівень акредитації абсолютно логічним і природним розвитком вітчизняної системи вищої освіти. Однак це, зрештою, тільки маркер, що позначає собою головне й абсолютно доконечне: єдність науки та освіти, що досягається шляхом розбудови третього, вищого циклу освіти. А тільки так ми можемо гармонізувати нашу вищу школу Єдиним європейським освітнім і науковим простором.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Активізація наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах забезпечується шляхом:

приведення нормативно-правових актів у відповідність із завданням Програми щодо удосконалення механізму залучення наукових працівників до підготовки висококваліфікованих фахівців, стимулювання університетів до активізації роботи з проведення наукових досліджень та підвищення їх ефективності;

нарощування обсягу бюджетного фінансування наукових досліджень університетів та зміцнення їх матеріально-технічної бази;

утворення на засадах експерименту університетів дослідницького типу, накопичення досвіду їх роботи та його поширення.

Прогнозні обсяги і джерела фінансування Програми наведені у паспорті (додаток 1).

Завдання і заходи

Для розв'язання проблеми необхідно здійснити заходи щодо: удосконалення нормативно-правової бази для:

- активізації наукової діяльності університетів;
- утворення науково-навчальних центрів за участю університетів і наукових установ Національної та галузевих академій у регіонах з високим науковим потенціалом;
- розроблення механізму підвищення заінтересованості підприємств у проведенні наукових досліджень в університетах;
- послідовного збільшення видатків з державного бюджету на наукові дослідження в університетах відповідно до Законів України «Про наукову та науково-технічну діяльність» і «Про освіту»;
- поетапне установлення нормативів оплати праці штатних наукових працівників університетів IV рівня акредитації на рівні оплати праці наукових працівників Національної академії наук;
- надання підтримки університетам у частині включення до державного бюджету коштів для модернізації матеріально-технічної бази та придбання наукових видань, розвитку інформаційно-телекомунікаційного середовища та накопичення електронних інформаційних ресурсів;

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Активізація наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах забезпечується шляхом:

приведення нормативно-правових актів у відповідність із завданням Програми щодо удосконалення механізму залучення наукових працівників до підготовки висококваліфікованих фахівців, стимулювання університетів до активізації роботи з проведення наукових досліджень та підвищення їх ефективності;

нарошування обсягу бюджетного фінансування наукових досліджень університетів та зміцнення їх матеріально-технічної бази;

утворення на засадах експерименту університетів дослідницького типу, накопичення досвіду їх роботи та його поширення.

Прогнозні обсяги і джерела фінансування Програми наведені у паспорті (додаток 1).

Завдання і заходи

Для розв'язання проблеми необхідно здійснити заходи щодо: удосконалення нормативно-правової бази для:

- активізації наукової діяльності університетів;
- утворення науково-навчальних центрів за участю університетів і наукових установ Національної та галузевих академій у регіонах з високим науковим потенціалом;
- розроблення механізму підвищення заінтересованості підприємств у проведенні наукових досліджень в університетах;
- послідовного збільшення видатків з державного бюджету на наукові дослідження в університетах відповідно до Законів України «Про наукову та науково-технічну діяльність» і «Про освіту»;
- поетапне встановлення нормативів оплати праці штатних наукових працівників університетів IV рівня акредитації на рівні оплати праці наукових працівників Національної академії наук;
- надання підтримки університетам у частині включення до державного бюджету коштів для модернізації матеріально-технічної бази та придбання наукових видань, розвитку інформаційно-телекомунікаційного середовища та накопичення електронних інформаційних ресурсів;

- створення в університетах умов для залучення талановитої молоді до наукової діяльності, зокрема з:
- використанням можливостей наукових установ Національної та галузевих академій наук, МОН та міністерств, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади III—IV рівня акредитації, для спільної підготовки магістрів;
- розширенням практики створення науково-навчальних центрів, спільних факультетів, кафедр та дослідницьких лабораторій, наукових установ подвійного підпорядкування з Національною та галузевими академіями наук, МОН та іншими міністерствами, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади III—IV рівня акредитації;
- розробленням механізму державної підтримки стажування аспірантів і молодих учених у провідних університетах і наукових центрах;
- виконанням соціальних програм підтримки аспірантів та молодих учених.

Здійснення заходів Програми, спрямованих на розв'язання проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців та виконання конкурентоспроможних наукових розробок в університетах дослідницького типу, забезпечить:

- нарощування наукового потенціалу та його ефективне використання;
- удосконалення форм і методів проведення наукових досліджень для активного розвитку національної економіки за пріоритетними напрямками розвитку науки;
- поглиблення взаємозв'язку наукової діяльності з навчальним процесом шляхом підготовки магістрів на базі самостійних наукових досліджень;
- розширення співпраці з науковими установами Національної та галузевих академій наук, МОН та інших міністерств, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади III—IV рівня акредитації;
- створення передумов до утворення інноваційних структур у формі науково-технічних та інноваційних центрів.

У рамках Програми передбачається:

- удосконалення механізму організації наукової діяльності університетів та її активізація;
- забезпечення економічної привабливості наукової діяльності в університетах;

- збільшення обсягу бюджетного фінансування наукових досліджень та модернізація матеріально-технічної бази в університетах;
 - утворення разом з Національною та галузевими академіями наук, МОН та іншими міністерствами, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади III—IV рівня акредитації, науково-навчальних центрів;
 - створення нормативно-правових засад стимулювання залучення позабюджетних коштів для розвитку наукової діяльності університетів;
 - розроблення нормативно-правових актів, які визначають порядок утворення і функціонування університетів дослідницького типу;
 - забезпечення участі студентів у наукових дослідженнях в університетах та їх стажування у провідних наукових установах Національної та галузевих академій наук, МОН та інших міністерств, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації;
 - підтримка участі студентів та молодих учених у міжнародних конференціях, семінарах і симпозіумах;
 - утворення та забезпечення функціонування п'яти університетів дослідницького типу на базі провідних державних університетів з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку науки;
 - накопичення та поширення досвіду діяльності університетів дослідницького типу з проведення наукових досліджень, здійснення підготовки висококваліфікованих фахівців.
- Завдання і заходи з виконання Програми наведені у додатку 2.

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання Програми дасть змогу:

- активізувати наукову діяльність в університетах;
- поліпшити якість підготовки фахівців на засадах взаємодії науки та освіти, розширити форми співпраці університетів з науковими установами Національної та галузевих академій наук, науковими установами інших міністерств;
- сприяти входженню України до європейського науково-освітнього простору;
- утворити п'ять університетів дослідницького типу, в яких:

- довести ефективність використання бюджетних коштів під час проведення наукових досліджень у розрахунку 1,5 грішні спеціального фонду державного бюджету на гривню загального фонду державного бюджету,
- оновити матеріально-технічну базу в університетах до 20 відсотків.

Очікувані результати, які передбачається досягти в ході виконання Програми, наведені у додатку 3.

Обсяги та джерела фінансування

Фінансування Програми передбачається здійснювати за рахунок коштів державного бюджету України та інших джерел, передбачених законом.

Утворення та функціонування п'яти університетів дослідницького типу потребуватиме додаткового фінансування з державного бюджету орієнтовно у сумі 116,1 млн гривень щороку.

Чисельність дослідників, техніків, науково-педагогічних працівників університетів, які братимуть участь у виконанні наукових досліджень в університетах дослідницького типу, становить 3400. Для проведення наукових досліджень передбачається залучити близько 1250 студентів, аспірантів, докторантів.

Орієнтовний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для виконання Програми, становить 525,3 млн гривень, з них за рахунок коштів державного бюджету близько 478,2 млн гривень, з інших джерел передбачається залучити понад 47,1 млн гривень.

Необхідний обсяг фінансування Програми визначається щороку, виходячи з можливостей державного бюджету та з урахуванням конкретизації завдань за підсумками виконання Програми у попередні роки.

2. Зміни до Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008-2012 роки

(затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2009 р. № 1000)

Затверджені 23 вересня 2009 року зміни до Програми «Наука в університетах» значною мірою пов'язані із запровадженням науково-навчальних центрів, які розглядаються в якості організаційної структури для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та виконання наукових досліджень.

1. Відкорегована «Мета Програми»:

«Метою Програми є забезпечення створення правових, економічних і організаційних умов для активізації наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах, утворення університетів дослідницького типу, **запровадження нових організаційно-структурних форм наукової підготовки висококваліфікованих фахівців та виконання конкурентоспроможних наукових розробок, зокрема науково-навчальних центрів**».

2. У новій редакції у розділі «Шляхи і способи розв'язання проблеми абзац

«утворення на засадах експерименту університетів дослідницького типу, накопичення досвіду їх роботи та його поширення»

замінено на:

«утворення університетів дослідницького типу, **підтримка розвитку науково-навчальних центрів, що здійснюють поглиблену наукову підготовку висококваліфікованих фахівців та забезпечують виконання конкурентоспроможних наукових розробок**.

3. Внесені зміни в розділ «Завдання і заходи», а саме:

«- розроблення нормативно-правових актів, які визначають порядок утворення і функціонування **нових організаційно-структурних форм наукової та навчальної діяльності в університетах, зокрема науково-навчальних центрів та університетів дослідницького типу;**»

«- утворення та забезпечення функціонування університетів дослідницького типу, **не менш ніж 25 науково-навчальних центрів** на базі провідних державних університетів з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку науки;»

«накопичення та поширення досвіду діяльності університетів дослідницького типу, **науково-навчальних центрів** з проведення наукових досліджень, здійснення підготовки висококваліфікованих фахівців».

4. У розділі «Очікувані результати, ефективність Програми» абзац «утворити п'ять університетів дослідницького типу, в яких:» замінено на:

«- запровадити у провідних державних університетах нові організаційно-структурні форми наукової та навчальної діяльності, зокрема утворити науково-навчальні центри, в яких:».

Водночас з Програми «Наука в університетах» вилучені такі абзаци:

1. Розділ «Завдання і заходи»:

- поетапне установлення нормативів оплати праці штатних наукових працівників університетів IV рівня акредитації на рівні оплати праці наукових працівників Національної академії наук;
- забезпечення економічної привабливості наукової діяльності в університетах.

2. Розділ «Обсяги та джерела фінансування»:

Утворення та функціонування п'яти університетів дослідницького типу потребуватиме додаткового фінансування з державного бюджету орієнтовно у сумі 116,1 млн гривень щороку.

3. Положення про дослідницький університет України

23 вересня 2009 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Положення та Критеріїв діяльності дослідницького університету».

Проект'

Положення про дослідницький університет України

1. Загальні положення

- 1.1. Дане Положення визначає правові особливості функціонування дослідницького університету, комплекс його додаткових прав та інституційної автономії, кадрового забезпечення, пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки і технологій, галузей економіки, соціальної сфери, впровадження у виробництво високих технологій (програм розвитку), а також порядок і умови фінансування.
- 1.2. Дослідницький університет — це вищий навчальний заклад, що має статус національного, значний науковий, науково-дослідний, науково-технічний та інноваційний потенціал і є визнаним лідером у галузі вищої освіти.
- 1.3. Дослідницький університет проводить свою діяльність відповідно до вимог і стандартів європейського науково-освітнього простору, бере участь у виконанні науково-дослідних програм і проєктів, у тому числі міжнародних, співпрацює з провідними закордонними університетами та іншими впливовими зарубіжними партнерами.
- 1.4. Дослідницький університет у своїй діяльності керується чинним законодавством, нормативними актами Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств, у підпорядкуванні яких знаходиться університет, статутом університету та цим Положенням.

2. Основні вимоги до дослідницького університету

- 2.1. Дослідницький університет повинен мати в своєму складі навчально-наукові, науково-дослідні інститути і центри тощо (в т.ч. створені за рішеннями Кабінету Міністрів України), що

- здійснюють наукові дослідження та підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації.
- 2.2. Дослідницький університет забезпечує розроблення та функціонування дієвих форм поєднання науки та освіти і високоякісну підготовку кадрів вищої наукової кваліфікації (кандидатів, докторів філософії в галузі і докторів наук).
 - 2.3. Дослідницький університет повинен мати чинні угоди про співпрацю з іноземними та вітчизняними університетами, з Національною та галузевими державними академіями наук, органами державної влади України, вітчизняним та зарубіжними науковими установами та провідними вченими.
 - 2.4. Дослідницький університет повинен мати науково-технічні розробки, що є конкурентоздатними на національному та світовому ринках, а також високі показники в національних рейтингових системах.

3. Мета та головні завдання діяльності дослідницького університету (академії)

- 3.1. Мета надання університету статусу дослідницького - підвищення ролі університету як центру науки, культури і освіти, повне використання наукових і інших досягнень, отриманих визначними науковими школами закладу, забезпечення на цій основі наукових розробок для створення принципово нових технічних рішень, розробки важливих соціальних і економічних проблем, формування разом з іншими провідними вищими навчальними закладами спільних програм за пріоритетними напрямками фундаментальних досліджень, вдосконалення діяльності з підготовки висококваліфікованих кадрів для наукових досліджень.
- 3.2. Головними завданнями дослідницького університету є:

У навчальній діяльності:

- 3.2.1. організація навчального процесу на основі інноваційних магістерських і аспірантських програм поглибленої наукової та професійної підготовки магістрів, кандидатів наук (докторів філософії в галузі) та докторів наук для наукової та науково-педагогічної роботи в університетах, наукових уставах, наукоємних виробництвах;
- 3.2.2. запровадження підготовки магістрів і докторів філософії, на-

- університету на основі власних наукових досліджень шляхом тісної інтеграції наукової діяльності з навчальним процесом із забезпеченням поглибленої фундаментальної складової як у навчанні, так і в наукових дослідженнях;
- 3.2.3. нарощування та ефективне використання кадрового наукового, науково-педагогічного та науково-технічного потенціалу дослідницького університету шляхом ефективного, на світовому рівні, проведення науково-навчального процесу;
 - 3.2.4. розроблення та впровадження в навчальний процес новітніх інтегрованих технологій, методик, технічних засобів навчання, створених за результатами наукових досліджень;
 - 3.2.5. інтеграція освіти з наукою і виробництвом в рамках створення навчально-науково-виробничих об'єднань (в т.ч. і міждисциплінарних), базових кафедр, їх підрозділів в інститутах НАН України та державних галузевих академій, інших наукових установах для проведення навчально-наукової роботи;
 - 3.2.6. підготовка кадрів для інноваційного розвитку України за групою пріоритетних напрямів на засадах творчості, володіння фахівцями сучасними інформаційними технологіями, методами створення, використання та захисту інтелектуальної власності, основами управління інноваційною діяльністю, маркетингу інноваційної продукції, комерціалізації науково-технічних розробок;
 - 3.2.7. забезпечення високого рівня працевлаштування випускників за фахом, зокрема молодих учених, що пройшли поглиблену наукову, науково-дослідну та науково-технічну підготовку як наукові і науково-педагогічні працівники, розробники нової техніки і технологій, менеджери науково-технологічного бізнесу та державного управління у сфері освіти, науки і техніки;
 - 3.2.8. широке залучення студентів до роботи у складі наукових колективів з розроблення та впровадження складних наукоємних науково-технічних систем, як необхідної складової навчального процесу;
 - 3.2.9. забезпечення високих вимог до конкурсного відбору науково-педагогічних кадрів з обов'язковим врахуванням наукових здобутків;
 - 3.2.10. розвиток віртуального освітньо-наукового інформаційного середовища за участю усіх навчальних і наукових підрозділів університету з забезпеченням доступу до нього всіх учасників навчального процесу;

- 3.2.11. підвищення кваліфікації керівних працівників і фахівців організацій, підприємств і установ, які освоюють та впроваджують результати наукових досліджень і технічних розробок університету;
- 3.2.12. участь у духовно-культурному розвитку суспільства, формуванні в країні економіки знань, розвитку високотехнологічної промисловості та інноваційного підприємницького середовища;

У науковій та інноваційній діяльності:

- 3.2.13. виконання фундаментальних досліджень і науково-дослідних розробок загальнодержавного значення як самостійно, так і спільно з науковими установами та організаціями, зокрема з інститутами НАН України та державних галузевих академій наук, згідно із пріоритетними напрямками наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також завданнями державних програм і державних замовлень, контрактними з вітчизняними та закордонними компаніями;
- 3.2.14. виконання інноваційних проектів з розроблення, виробництва, впровадження нової високотехнологічної продукції - машин, приладів, устаткування, матеріалів, технологічних процесів, систем управління, систем машин з метою її реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- 3.2.15. випуск дослідних зразків і малих серій наукоємної продукції, передача підприємствам та іншим господарюючим суб'єктам для організації серійного і масового виробництва зразків нової техніки і технологій, участь в організації випуску нової продукції тощо;
- 3.2.16. створення на базі університету інноваційних та венчурних структур, зокрема, у формі наукових парків, технопарків, концернів, станцій, центрів тощо;
- 3.2.17. забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності та комерціалізація інноваційних розробок науковців університету;
- 3.2.18. стимулювання дослідницької діяльності викладачів, зокрема молодих, шляхом адресної фінансової підтримки;
- 3.2.19 проведення магістрантами, аспірантами та докторантами наукових досліджень та розробок під керівництвом науково педагогічних і наукових працівників університету, а також інших наукових установ і підприємств;

- 3.2.20. забезпечення професійної мобільності працівників університету й поглиблення багатосторонньої кооперації між університетом, науковими установами та підприємствами;
- 3.2.21. створення системи інформаційного забезпечення організацій, підприємств, установ щодо досягнень університету у створенні нової техніки, розробки нових технологічних процесів, участь у вітчизняних і зарубіжних виставках і ярмарках;
- 3.2.22. вдосконалення управління та організації наукових досліджень, технічних та інших розробок.

У міжнародній діяльності:

- 3.2.23. участь у виконанні міжнародних проектів і програм у співпраці із іноземними університетами-партнерами, включаючи створення спільних науково-освітніх структурних підрозділів (факультетів, кафедр, лабораторій), реалізація програм подвійних дипломів різних університетів;
- 3.2.24. участь у виконанні міждержавних угод на основі створення спільних наукових центрів, інститутів, інших об'єднань та проведення міжнародних заходів за рішенням Уряду України;
- 3.2.25. співпраця з міжнародними організаціями, високотехнологічними компаніями та фірмами;
- 3.2.26. інтеграція до науково-освітнього інформаційного простору шляхом використання сучасних інформаційних технологій.

4. Показники результативності дослідницького університету

- 4.1. Дослідницький університет у своїй діяльності повинен відповідати затвердженим критеріям (додаток до цього положення).
- 4.2. Дослідницький університет у загальному рейтингу вищих навчальних закладів Міністерства освіти і науки України повинен посідати не нижче *двадцятого*, у галузевому рейтингу вищих навчальних закладів - не нижче *п'ятого* місця у своїй категорії.

5. Права дослідницького університету

Дослідницький університет має право:

В сфері планування:

- 5.1. розробляти і визначати тематику ініціативних робіт з реалізації наукових і технічних пропозицій, а також тематику по-

- шукових досліджень за принципово новим науковим і технічним напрямками за погодженням з МОН, НАН України;
- 5.2. в установленому порядку припиняти окремі розробки при виявленні їх недостатньої актуальності і перспективності, а також у разі закупівлі відповідних ліцензій;
 - 5.3. виступати замовником державних цільових науково-дослідних та науково-інноваційних програм;

В сфері науково-технічного прогресу:

- 5.4. розробляти відповідно до профілю своєї діяльності науково-технічні, соціальні, економічні прогнози з найважливіших напрямків розвитку галузей економіки і пропозиції щодо подальшого поліпшення техніко-економічних показників нової продукції, технологій виробництва і підвищення ефективності виробництва з необхідними техніко-економічними обґрунтуваннями;
- 5.5. здійснювати координацію відповідних наукових робіт, технічних і технологічних розробок, що проводяться в організаціях та підприємствах;
- 5.7. надавати висновки за технічними завданнями на проведення наукових досліджень, дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт, що мають на меті формування нових науково-технічних напрямів;
- 5.7. розробляти або брати участь в розробці проектів державних стандартів і проектів науково-технічної документації на відповідну продукцію і представляти ці проекти в установленому порядку на затвердження; забезпечувати впровадження і дотримання стандартів і технічних умов, застосування сучасних засобів і методів вимірювань, випробувань і контролю на всіх стадіях проведення робіт, пов'язаних із створенням нової техніки, і при випуску перших промислових партій виробів (матеріалів) або промислового випуску виробів одичного і дрібносерійного виробництва (при промисловому освоєнні нових і вдосконалених технологічних процесів), а також забезпечувати контроль за станом цих засобів і додержанням встановленого порядку користування ними;

В сфері капітального будівництва:

- 5.8. здійснювати за рахунок коштів Державного бюджету кшп тальне будівництво, концентрувати ресурси на пускоини

будівництвах і об'єктах для скорочення об'єму незавершеного будівництва, направляти капітальні вкладення на заходи, необхідні для створення в короткі терміни нових машин, устаткування, матеріалів, приладів і технологічних процесів;

- 5.9. здійснювати за рахунок коштів державного бюджету реконструкцію та облаштування баз навчально-виробничої практики, які належать дослідницькому університету;

В сфері матеріально-технічного забезпечення і збуту:

- 5.10. на отримання пріоритетного фінансування навчальної, наукової та інноваційної діяльності за рахунок видатків загального фонду державного бюджету;
- 5.11. на включення до Державного бюджету України окремим рядком коштів, в тому числі спрямованих на оснащення науково-навчальної бази дослідницького університету сучасними приладами, матеріалами, науковим обладнанням, придбання навчально-наукової літератури та періодики, розвиток їх інформаційно-телекомунікаційного середовища;
- 5.12. встановлювати структурним одиницям нормативи забезпечення матеріальними цінностями, виділяти їм матеріальні ресурси і перерозподіляти їх в установленому порядку з урахуванням зміни планів науково-господарської діяльності;
- 5.13. використовувати оборотні кошти, що виділяються на капітальні вкладення та проведення дослідницьких і дослідних робіт, придбання приладів, засобів автоматизації і лабораторного устаткування;
- 5.14. проводити реалізацію патентів, ліцензій, приладів, матеріалів, напівфабрикатів і готових виробів іншим підприємствам, науково-дослідницьким, конструкторським, проектно-конструкторським і технологічним організаціям для виконання науково-дослідницьких і дослідних робіт без узгодження з вищестоящим органом, але з подальшим повідомленням йому;

В сфері кадрів, праці і заробітної плати:

- 5.15. запроваджувати інноваційні магістерські і структуровані докторські програми та самостійно визначати їх напрям і спеціалізацію;
- 5.16. приймати остаточне рішення про присудження наукових ступенів кандидата наук (доктора філософії (Ph.D) і доктора наук

- та присвоєння вчених звань доцента та професора з видачею відповідних документів державного зразка;
- 5.17. за рішенням Вченої ради університету визнавати дипломи про здобуті в закордонних університетах кваліфікації «магістр», «доктор філософії» (Ph.D), «доктор наук» та вчені звання «доцент», «професор» з усією сукупністю прав, які вони надають при зарахуванні на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника;
- 5.18. зменшувати нормативи співвідношення чисельності студентів, аспірантів і докторантів у розрахунку на одну штатну посаду науково-педагогічних працівників, але не менше ніж 5 до 1 з відповідним бюджетним фінансовим забезпеченням;
- 5.19. за рахунок коштів Державного бюджету підвищувати на 100 відсотків розміри оплати праці науково-педагогічним та науковим працівникам дослідницького університету шляхом встановлення подвійних посадових окладів і ставок заробітної плати, у тому числі погодинної;
- 5.20. встановлювати науковим і інженерно-технічним працівникам, що не мають вченого ступеня, а також іншим висококваліфікованим фахівцям і майстрам надбавки до заробітної плати в розмірі до 50 відсотків посадового окладу в межах фонду заробітної плати;
- 5.21. вирішувати в установленому порядку поєднання професій (посад), розширення зон обслуговування або збільшення об'єму виконуваних робіт;

В сфері науково-технічних зв'язків з організаціями і підприємствами України та зарубіжних країн:

- 5.22. створювати разом з Національною та галузевими академіями наук України інноваційні структури (технопарки, бізнес-інкубатори, наукові парки, концерни тощо) та науково-дослідні підрозділи (центри, спільні кафедри, лабораторії, інститути тощо) спільного підпорядкування;
- 5.23. забезпечувати наукові науково-технічні зв'язки з відповідними університетами, організаціями і підприємствами зарубіжних країн, зокрема, на основі договорів (контрактів) за умов забезпечення необхідної патентної чистоти результатів наукових досліджень і технічних розробок і продукції з метою створення передумов для їх експорту. В установленому порядку здійснювати роботу, пов'язану з патентуванням вина-

- ходів і промислових зразків і реєстрацією товарних знаків за кордоном;
- 5.24. в установленому порядку здійснювати продаж за кордон ліцензій на винаходи та інші науково-технічні досягнення, а також продаж за кордон результатів завершених наукових і технічних досліджень;
- 5.25. вивчати зарубіжний досвід у відповідній області, відряджати в установленому порядку співробітників за кордон для вивчення кращої зарубіжної практики, придбавати у разі економічної доцільності за кордоном ліцензії на винаходи та інші науково-технічні досягнення.
- 5.26. направляти для щорічного стажування у провідних закордонних навчально-наукових центрах 50 наукових і науково-педагогічних працівників та 100 студентів і аспірантів дослідницького університету.

6. Структура та майно дослідницького університету

- 6.1. Дослідницький університет може мати в своєму складі навчально-наукові інститути і центри, а також науково-дослідні інститути і центри, в т.ч. створені за рішенням Кабінету Міністрів України, що здійснюють наукові дослідження та підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, та інноваційні структури (наукові парки, технопарки, концерни, станції, центри тощо), діяльність яких спрямовується на забезпечення повного циклу - від наукової ідеї до розроблення, впровадження і кадрового супроводження інноваційної продукції, та утворювати концерни з іншими організаціями.
- 6.2. Дослідницький університет може мати асоційовані навчальні структури доуніверситетської освіти (колегіуми, ліцеї, гімназії тощо).
- 6.3. Майно дослідницького університету складається з основних і оборотних засобів та необоротних активів.
- 6.4. Рухоме майно, яке знаходиться у постійному користуванні дослідницького університету, оформлюється державними актами на право власності і не може бути вилучено, крім випадків, передбачених законодавством.
- 6.5. При підпорядкуванні університету самостійних підприємств і організацій їх майно враховується на самостійних балансах цих підприємств і організацій.

7. Фінансування діяльності дослідницького університету

- 7.1. Фінансування дослідницького університету здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України, а також за рахунок джерел власних надходжень.
- 7.2. Фінансування програми розвитку університету протягом перших п'яти років їх реалізації, здійснюється у вигляді додаткових бюджетних асигнувань, субсидій у межах реалізації Державних цільових програм тощо. Подальше фінансування програми розвитку університету здійснюється за умови забезпечення дослідницьким університетом щорічного позабюджетного співфінансування програми розвитку в розмірі не менше 20 відсотків асигнувань державного бюджету, виділених на ці цілі.
- 7.3. Фінансове забезпечення наукової діяльності дослідницького університету може формуватися за рахунок багатоджерельних фінансових надходжень при виконанні державних і міжнародних науково-технічних програм, договірної тематики на замовлення міністерств та відомств тощо. При цьому обсяг базового фінансування становить не менше ніж 25 % від коштів, що виділяються на утримання дослідницького університету.
- 7.4. Дослідницький університет має право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, виробничу (господарську) діяльність, яка пов'язана з основним видом діяльності. При отриманні доходів, що містяться у Переліку платних послуг, які можуть надаватися державними вищими навчальними закладами, дослідницький університет обліковує суму доходів з інших джерел, що підлягають оподаткуванню, та відповідну суму витрат, що прямо пов'язані з отриманням доходів з інших джерел, але не вище суми таких доходів. Із суми перевищення сплачується податок на прибуток. При одержанні таких доходів дослідницький університет не втрачає статус неприбуткової установи.
- 7.5. Дослідницький університет звільняється від сплати митних платежів за літературу, у тому числі в електронній формі, навчальне та дослідницьке програмне забезпечення, дослідницьке обладнання, що передається дослідницькому університету на спонсорській основі або закуповується університетом для виконання наукових досліджень.

- 7.6. Фінансування програми розвитку дослідницького університету припиняється у випадку позбавлення статусу дослідницького університету.
8. *Порядок надання (позбавлення) статусу дослідницького університету*
 - 8.1. Надання та позбавлення статусу дослідницького університету здійснюється постановою Кабінету Міністрів України за поданням Міністерства освіти і науки України. Термін надання університету статусу дослідницького - 7 років.
 - 8.2. Проект подання щодо надання та позбавлення статусу дослідницького університету готується комісією, що створюється при Міністерстві освіти і науки у складі представників Міністерства освіти і науки України, міністерств, які мають у підпорядкуванні національні університети, НАН України, державних галузевих академій наук, ВАК, громадських освітянських організацій та академічної громадськості на основі аналізу відповідності діяльності національного університету, що претендує на надання статусу дослідницького, затвердженим критеріям.
 - 8.3. Рішення про позбавлення національного університету статусу дослідницького може бути прийнято у будь-який час у разі встановлення невідповідності діяльності цього університету хоча б одному із затверджених критеріїв.
 - 8.2. Національний університет, якому надано статус дослідницького вищого навчального закладу, протягом шести місяців розробляє програму стратегічного розвитку на п'ять років, яка затверджується Міністерством освіти і науки України.

4. Критерії діяльності дослідницького університету України

23 вересня 2009 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Положення та Критеріїв діяльності дослідницького університету»

*Проект**

№з/п	Критерій	Показник
<i>1. Загальні показники</i>		
1.1	Премії міжнародного й національного рівнів (за 10 років, за списком МОН)	Не менше ніж 2
1.2	Кандидатські дисертації (захищені за 5 років)	300
1.3	Докторські дисертації (захищені за 5 років)	50
1.4	Наукові монографії та підручники з грифом МОН, видані за 5 років	200
1.5	Середня чисельність штатних докторів наук (за 5 років)	150
1.6	Середня чисельність штатних кандидатів наук (за 5 років)	500
1.7	Обсяги науково-дослідних робіт, проведених університетом та його структурними підрозділами, видатки на які здійснювались за базовим фінансуванням та договорами з вітчизняними та закордонними замовниками	Не менше 15 млн грн на рік
1.8	Залучені наукові ресурси (співвідношення позабюджетного фінансування до загального обсягу фінансування науково-дослідних робіт)	0.5
1.9	Науково-координаційні центри національного та регіонального рівнів	2
1.10	Патенти і ліцензії (за 5 років для технічних та технологічних університетів)	50
<i>2. Наявність інфраструктури та матеріально-технічної бази фундаментальних і прикладних наукових досліджень</i>		
2.1	Науково-навчальні центри у складі університету	1
2.2	Кількість штатних співробітників науково-дослідних інститутів у складі університету	300
2.3	Унікальні наукові об'єкти та устаткування (національне надбання)	1
2.4	Центри колективного користування наукоємним обладнанням	1
2.5	Міжвідомчі галузеві науково-дослідні лабораторії	20

* Текст документів взято з офіційного сайту МОНУ <http://www.mon.gov.ua>

2.6	Середня кількість статей у фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних (Web of Science, SCOPUS, INSPEC тощо) за останні п'ять років	Не менше ніж 150 протягом року
<i>3. Інтеграція наукових досліджень і навчального процесу</i>		
3.1	Спеціалізовані ради з захисту докторських та кандидатських дисертацій	15
3.2	Спеціальності аспірантури та докторантури	70
3.3	Чисельність аспірантів та докторантів	500
3.4	Професори та доценти, що мають право керівництва аспірантами	650
<i>4. Наявність інформаційної бази навчально-наукової діяльності</i>		
4.1.	Наукова бібліотека	Не менше 1 млн. прим.
4.2.	Інтернет-Центр	1
4.3	Комп'ютерний парк	Не менше 1 комп'ютера на 3 студенти
4.4	Видавництво	1
4.5	Кількість фахових наукових видань, внесених до переліку ВАК України	10
<i>5. Наявність системи відбору й наукової підтримки талановитої молоді</i>		
5.1	Центри доуніверситетської підготовки, відповідно до положення МОН	Не менше 1
5.2	Зв'язок із середньою школою	Не менше 20
5.3	Спеціалізовані фізико-математичні та інші розвивальні школи	3
5.4	Проведення олімпіад різних рівнів	10 на рік
5.5	Студентські наукові конференції	10
5.6	Стажування студентів, науковців, аспірантів і молодих вчених у провідних наукових центрах	50 на рік
5.7	Державні премії, премії НАНУ, нагороди Президента молодим вченим (за 5 років)	5
<i>6. Інтеграція у світовий науково-освітній простір</i>		
6.1	Кількість грантів отриманих від національних та міжнародних фондів і програм, та в рамках виконання міжнародних програм	2 5 отриманих протягом року
6.2.	Чисельність іноземних громадян, які навчаються в магістратурі та аспірантурі університету	Не менше 50
6.3	Членство у Міжнародній асоціації університетів, Європейській асоціації університетів, Великій хартії університетів	Не менше 1
<i>7. Формування при університеті технологічних парків, інкубаторів</i>		
7.1	Технопарки, наукові парки, інкубатори	1

Наукове видання

СТАНОВЛЕННЯ ТРЕТЬОГО ЦИКЛУ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ:

Дослідницькі університети

Авторський колектив:

*В. П. Морещиць, М. І. Винницький, А. І. Кострова,
Ю. І. Матвеева, М. О. Белешко*

Науковий редактор *Володимир Моренець*
Художні; оформлення *Дмитро Виговський*
Коректор *Тетяна Щегельська*
Комп'ютерна верстка *Марина Черноморд*

Підписано до друку 25.09.2009. Формат 60×84¹/₁₆
Гарнітура *Warnock Pro*. Папір офсетний № 1. Друк офсетний.
Наклад 100 прим.

Надруковано з готових оригінал-макетів
Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ
Вул. Межигірська, 7/16Д, Київ, 04071

C76 Становлення третього циклу освіти в Україні : дослідницькі університети [матеріали семінару «Розробка науково-освітніх принципів та нормативно-правових засад впровадження докторських програм в Україні»] / [В. П. Моренець, М. І. Винницький, Л. І. Кострова, Ю. І. Матвеева, М. О. Белешко] ; наук. ред. В. П. Моренець ; упоряд. Л. І. Кострова. - К. : Університетське видавництво «Пульсари», 2009. - 123 с.

ISBN 978-966-2171-60-0

Проведено аналіз західного досвіду поєднання науки та освіти в університетах та здійснено оцінку правових можливостей впровадження нової моделі університетів західного зразка в умовах чинного законодавства. Запропоновано введення в Україні акредитованого третього циклу вищої освіти, що забезпечує органічну єдність науки і освіти у відповідності до вимог Єдиного європейського освітнього і наукового простору - структуровані докторські програми (Ph.D). Обґрунтовано доцільність введення, в рамках існуючого в Україні ранжування навчальних закладів, вищого, п'ятого рівня акредитації університетів, яким забезпечується підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації відповідно до європейських вимог. Підготовлено пакет нормативно-правових документів, спрямованих на впровадження моделі університетів європейського зразка в умовах чинного законодавства.

ББК 74.58(4УКР)+72.4(4УКР)

